

VALG I THISTED

Folketingsvalglisterne 1892 og 1898

Ved
Jørgen Elklit
Jens Ole Petersen
Orla Poulsen

Forlaget Knakken

**VALG I
THISTED**

VALG I THISTED

**Et genoptryk af folketingsvalglisten
1892 og 1898, med en indledning og en
redegørelse for den lokale baggrund**

**Ved
Jørgen Elklit
Jens Ole Petersen
Orla Poulsen**

Forlaget Knakken 1987

»Valg i Thisted« er udgivet af det lokalhistoriske forlag Knakken, der er en selvejende institution med tilknytning til Lokalhistorisk Arkiv for Thisted kommune. Forlagets bestyrelse er Knud Holck Andersen, Birgit Høyrup, Knud Mortensen, Bruno Nordensgaard, Jens Ole Petersen og Orla Poulsen.

Forlagets adresse er: Det lokalhistoriske forlag »Knakken«, Lokalhistorisk Arkiv for Thisted kommune, J.P. Jacobsens Hus, J.P. Jacobsens Plads, 7700 Thisted. Telf.: 07 92 23 99, lokal 22.

»Valg i Thisted« er udgivet med økonomisk støtte fra Sparekassen Thy og Statens humanistiske Forskningsråd, hvis medvirken vi gerne vil takke for.

Illustrationerne opbevares på Lokalhistorisk Arkiv for Thisted kommune.

Forsidebilledet: Valghandling på Storetorv i Thisted 1884.

Tryk: Thy Bogtryk, Industrivej 3,
7790 Hvidbjerg.

ISBN 87-88797-08-2

INDHOLD

1. **Noget om valg og valgsystemer - i og uden for Thisted**
 - 1.1. Folketingsvalg 9
 - 1.2. Problemer i forbindelse med folketingsvalgene før i tiden 17
 - 1.3. Lister og valganalyserne 23
 - 1.4. Valganalyser på grundlag af Thisted-listerne 26
 - 1.5. Landstingsvalg 32
 - 1.6. Byrådsvalg 33

 2. **Politik og Thistedkredsen**
 - 2.1. Den konservative egn 36
 - 2.2. Optakten til organisationsdannelse 38
 - 2.3. J.C.H.C. Jagd 41
 - 2.4. Dagbladet Thy 44
 - 2.5. Den konservative klub 47
 - 2.6. Fremskridtsforeningen 49
 - 2.7. Redaktør M. Aaberg 52
 - 2.8. Folketingsvalget 1895 61
 - 2.9. Analyse af valgresultatet 54
 - 2.10. Folketingsvalget 1895 61
 - 2.11. Kaptajn Trolle 63
 - 2.12. Folketingsvalget 1898 64
 - 2.13. Folketingsvalget 1901 65
 - 2.14. Jacob Scavenius introduceres 66
 - 2.15. Trolles løfte 67
 - 2.16. Vorupørs Munch-Poulsen 68
 - 2.17. Venstres føste valgsejr 70
 - 2.18. Protest mod offentliggørelse af valglisten . 71

 3. **Kommunale valg i Thisted 1882-1901.**
 - 3.1. Oversigt over valgene 75
 - 3.2. De enkelte valg 76
 - 3.3. Byrådsvalg 78
 - 3.4. De små valg 97
 - 3.5. Sammenfatning ... 101
 - 3.6. Valg i Thisted 1882-1901 105
- Litteratur og kilder 107-109**
- Personregister 110-111**
- Valglisterne 1892 og 1898 113-154**

Indledning

Før indførelsen af hemmelig afstemning fra og med folketingsvalget i 1901 foregik valgene på en sådan måde, at alle kunne følge med i, hvordan hver enkelt vælger stemte.

Det havde naturligvis konsekvenser for den måde, vælgerne stemte på - de kunne opleve en eller anden form for valgtryk - og det har betydning i vore dage på grund af de muligheder, det giver for at studere den måde, vælgernes politiske holdning og præferencer kom til udtryk på.

Der blev under bestemte omstændigheder foretaget en tilføjelse af vælgernes person- og dermed også partivalg til valglisterne i de enkelte kredse; i de tilfælde, hvor de endnu er bevaret, kan disse lister stadigvæk ses og bruges i landsarkiverne og Københavns Stadsarkiv. I enkelte lokalarkiver findes også enkelte lister af denne type. Det er håndskrevne lister, som imidlertid normalt er nemme at læse, og som derfor også nemt lader sig udnytte til forskningsformål.

Der findes dog også to lister, som foreligger i trykt form, og hvor det også er anført, hvem hver enkelt vælger stemte på. Det drejer sig om listerne for Thisted købstad for folketingsvalgene i henholdsvis 1892 og 1898, hvis eksistens rigsarkivar, dr. phil. Vagn Dybdahl har gjort opmærksom på i sin disputats (Dybdahl, 1969).

Sådanne trykte lister er velkendte fra England, hvor der findes mere end 1.750 såkaldte »poll books» (Drake and Mitchell, 1982: 26), men for Danmark kendes der - trods ihærdig eftersøgning - indtil videre kun disse to lister. Man kan ovenikøbet synes, at det er mærkeligt, at der ikke kendes en tilsvarende liste fra det helt tilsvarende valg i 1895, når der findes fra de to omliggende valg.

Hvorfor blev disse lister trykt og udgivet i Thisted, i hvert fald i 1892 og 1898? Det var Amtsbogtrykkeriet og bogtrykker Henrik Rasmussen, der stod for udgivelsen. Vi ved faktisk ikke, om moti-

verne til denne udgivelse var politiske - for at øve påvirkning mellem valgene og ved kommende valg - eller om det først og fremmest var økonomiske overvejelser, der drev værket, således som det vistnok hyppigt var tilfældet for de bogtrykkere, der udgav de engelske »poll books». Eventuelt kunne begge slags motiver ligge bag beslutningen om udgivelse.

Listen fra 1898 kendes kun i et eneste eksemplar, og 1892-listen kun i to eksemplarer. Alle tre lister findes på Erhvervsarkivet i Århus. Der er derfor bestemt tale om sjældenheder, og det er baggrunden for, at vi har fundet det rimeligt at udgive dem i en ny, samlet udgave, forsynet med en indledning.

Hensigten er at gøre listerne tilgængelige for alle interesserede, uanset om denne interesse er af lokalhistorisk eller bibliofil karakter - eller om den eventuelt udspringer af en mere generel interesse i historisk-politiske og samfundsmæssige forhold i slutningen af sidste århundrede, som først og fremmest ser Thisted som et eksempel på nogle fænomener i tiden.

Bogen er bygget op på den måde, at der efter denne indledning følger et kapitel om valgsystemer i den periode, som listerne er fra, og som var afgørende forskellige fra det, vi kender nu. I dette kapitel tages der også en række temaer op, som er af mere generel betydning, men som kan belyses og diskuteres på baggrund af konkrete enkelttilfælde - her altså de fem folketingsvalg, der blev afholdt i Thisted-kredsen i årene fra 1890 til og med 1901.

I det følgende kapitel behandles derefter træk af den politiske udvikling i Thisted i perioden op til Systemskiftet, inden for de rammer, som er blevet etableret i det første egentlige kapitel. I kapitel 3 behandles så de lokale valg i Thisted i 1880'erne og 1890'erne, dvs. byrådsvalgene og valgene af henholdsvis medlemmer af ligningskommissioner og af byens revisorer. Et af de spørgsmål, der tages op i denne sammenhæng, er forbindelsen mellem på den ene side folketingsvalg og landspolitik og på den anden side lokalvalg og lokale problemer.

Derefter følger en fotografisk gengivelse af de to lister, og endelig er der en litteraturliste. Heri har vi dels henvist til den litteratur, vi selv har benyttet, dels til nogle titler, som kan være til hjælp for et eventuelt videre arbejde med disse lister, som under alle synsvinkler er helt enestående. Endelig er der en kommentar til den foreløbige edb-behandling af listerne, som ligger til grund for tabel 8-14.

Kapitel 1

Noget om valg og valgsystemer - i og uden for Thisted-kredsen

Af Jørgen Elklit

1.1. Folketingsvalg

Folketinget er i tidens løb blevet valgt på flere forskellige måder, og det siger næsten sig selv, at den måde, det er foregået på, altså valgmåden og hele valgsystemet, må have haft betydning for valgresultaterne. Deraf følger, at det også har haft betydning for partiernes udvikling. Ser man på hele perioden siden 1849, må man regne med fire faser, som det danske folketingsvalgssystem er gennemløbet:

Faser i folketingsvalgssystemets udvikling siden 1849:

Faser	Valgmåde	Afstemningsform
1. 1849-1901	Flertalsvalg i enkeltmandskredse	ikke hemmelig
2. 1901-1915	Flertalsvalg i enkeltmandskredse	hemmelig
3. 1915-1920	Flertalsvalg i enkeltmandskredse, men suppleret med et antal tillægsmandater; forholdstalsvalg i København og på Frederiksberg i én stor kreds	hemmelig
4. 1920-	Forholdstalsvalg over hele landet	hemmelig

Når udgangspunktet her er forholdene i 1890'erne, er vi altså tilbage i valgsystemets første, lange fase, hvor det karakteristiske var, at Folketingets medlemmer blev valgt ved flertalsvalg i enkeltmandskredse, og at der ikke var hemmelig afstemning.

Flertalsvalg i enkeltmandskredse betyder, at hele landet opdeles i et antal valgkredse, der hver vælger ét medlem til det pågældende organ, i dette tilfælde altså Folketinget; det siger sig selv, at når der kun skal vælges én, må det være den kandidat, der har fået flest stemmer - også selv om det eventuelt er under halvdelen af de stemmer, der faktisk afgives i den pågældende valgkreds. Det afgørende i denne forbindelse er, om der er opstillet én, to eller flere kandidater. Jo flere kandidater, der er opstillet i en kreds, jo mindre andel af stemmerne er det naturligvis muligt at blive valgt på - forudsat at det stadigvæk er mindst én stemme mere, end den nærmeste konkurrent har fået.

Dette valgsystem bruges stadig i England, som også var inspirationskilden for de danske politikere, der i 1848 og 1849 skulle finde ud af, hvorledes den nye demokratiske styreform skulle indrettes; et andet eksempel er Frankrigs nationalforsamlingsvalg - senest frem til valglovsændringerne i 1985 - hvor det dog under alle omstændigheder var et krav, at man havde mindst 50 pct. af de i kredsen afgivne stemmer for at blive valgt. Dersom det ikke lykkedes for en af kandidaterne at få mere end 50 pct. af stemmerne, blev der afholdt en ny valgrunde mellem de to kandidater, der i første omgang havde fået flest stemmer, og så skulle det jo gå endog meget mærkelig til, om ikke en af dem fik det krævede absolutte flertal.

Ud over den benyttede valg måde med flertalsvalg i enkeltmandskredse var det som nævnt også karakteristisk for den første fase fra 1849 til 1901, at valgene ikke var hemmelige - også en afsmitning fra det engelske system.

Valgene til Folketinget foregik før 1901 på den måde, at vælgerne mødtes til offentligt valg møde ét sted i kredsen, oftest i en større bygning eller på en åben plads - for eksempel torvet - i kredsens største by. I Thisted-kredsen brugte man ofte Store Torv, således som det fremgår af billedet overfor.

Først blev de opstillede kandidater - som der sjældent var mere end tre af - og deres stillere præsenteret. Derefter kunne der holdes korte taler, og så var der adgang til at stille korte spørgsmål til kandidaterne. Når valgbestyrelsens formand fandt det rimeligt, gik man over til selve valg handlingen, der foregik ved håndsoprækning i hele forsamlingen på én gang. Valgbestyrelsen afgjorde så, hvem af kandidaterne der havde den største tilslutning i forsamlin-

gen. Det siger vist sig selv, at man ikke altid helt kunne undgå, at også personer, der ikke havde valgret, deltog i valget - for eksempel ved at række en hånd i vejret ved passende lejlighed - eller at nogle stemte mere end én gang - for eksempel ved at række begge hænder i vejret, når der skulle stemmes, eller ved at stemme på mere end én af kandidaterne. Valgbestyrelsen skulle så godt som muligt tage hensyn til den slags forhold, når der skulle afgøres, hvem der havde mest støtte blandt de tilstedeværende vælgere, som naturligvis var de eneste, der efter loven skulle tages hensyn til. Man havde så fundet kredsens folketingsmand, eller med valglovens ord: »Den Kandidat, som efter Valgbestyrelsens Skøn har erholdt flere Stemmer end nogen anden, er kaaret til Valgkredsens Rigsdagsmand, hvilket straks kundgøres for Forsamlingen».

»Kåringen» var altså den proces, hvor folketingsmanden blev fundet i denne første valgrunde, hvor der blev stemt ved håndsoprækning, men hvor der ikke kunne foregå nogen systematisk kontrol af, om det kun var lovformelige vælgere, der deltog i »afstemningen». Der har været en tendens til at opfatte kåringsvalg som betegnelse for situationer, hvor der kun var én kandidat, og hvor den pågældende blev valgt med applaus, »blev kåret». Men det er helt klart en misforståelse, idet man mange gange havde situationer, hvor valgene blev afgjort »ved kåring», selv om der var både 2, 3 og 4 kandidater.

Valghandling på Storetorv den 25.6. 1884

Når resultatet af valgbestyrelsens vurdering var blevet meddelt forsamlingen, kom det spændende: Ville de slagne kandidater acceptere valgbestyrelsens skøn, eller ville de kræve »navnlig afstemning»? Dette krav, som skulle fremsættes, inden der var gået et kvarter, gik ud på, at der skulle gennemføres en ny afstemning, hvor man kontrollerede vælgernes ret til at deltage i valget og derefter ud for hver enkelt vælgers navn i valglisten skrev navnet på den af kandidaterne, han stemte på. Disse tilføjede kandidatnavne blev så talt op, og den kandidat, hvis navn forekom ud for flest vælgere, var så valgt ved »navnlig afstemning».

I den anden valgrunde deltog kun de kandidater, der udtrykkelig forlangte det, og derfor så man af og til, at nogle af kandidaterne fra første omgang trak sig ud af valget. Det kunne skyldes, at de pågældende havde fået så beskeden en tilslutning i første omgang, at de ikke havde lyst til at få sat tal på, men det kunne jo også skyldes, at de gerne ville støtte en af de øvrige kandidater ved at lade ham få del i deres egne stemmer. Somme tider forekom det, at en kandidat trak sig ud af valget »til fordel for» en af de øvrige, altså med en klar opfordring til egne vælgere om at stemme på denne anden kandidat ved den navnlige afstemning.

Vælgernes personpræferencer blev som nævnt ført ind i selve valglisten. Der blev også ført en kontrolliste, hvor stemmeafgivningen blev ført ind, således at det var muligt at foretage en form for kontrol af resultatet. Denne kontrolliste betegnedes »stemmelisten». Valglisten blev ved kommunernes foranstaltning ført hvert eneste år, således at de kunne ligge parat, hvis der pludselig blev udskrevet valg. Listernes gyldighedsperiode var fra 1. april i det pågældende år til og med udgangen af marts det følgende år. For at de kunne være helt up to date, dersom der blev udskrevet valg i løbet af listernes gyldighedsperiode, skulle kommunerne også have en såkaldt tillægsliste, hvoraf det fremgik, hvilke personer der ville få valgret i løbet af perioden fra 1. april til 31. marts, samt på hvilken dag i løbet af perioden denne valgret tilkom de enkelte personer på tillægslisten.

Valgretten til Folketinget var meget begrænset i forhold til nu, hvor ca. 75 pct. af hele landets befolkning har valgret. Dengang - dvs. fra 1849 til 1915 - tilkom valgret kun mænd, som (1) var fyldt 30, (2) havde dansk indfødsret og (3) var uberygtede, og som heller ikke (a) boede hos andre, hvis de var ansat af andre, (b) fik eller havde fået understøttelse af fattigvæsenet, som ikke var blevet

enten eftergivet eller tilbagebetalt, (c) var ude af rådighed over deres bo og (d) ikke havde haft fast bopæl i mindst et år i den valgkreds eller den by, hvor de skulle stemme.

Man kan på denne baggrund sige, at der i valglovgivningen blev diskrimineret kraftigt mod samfundets forskellige lavstatusgrupper: Kvinderne, de fattige, tyendet, de unge, tilflytterne og de kriminelle. Det betød alt i alt, at kun 16-17 pct. af befolkningen havde valget, i modsætning til de ovennævnte ca. 75 pct. i vore dage. De 16-17 pct. var dog i sidste halvdel af det 19. århundrede relativt flere end i de fleste andre lande, så vurderet på denne baggrund kan man vel ikke sige, at det var lavt?

Valglisterne blev som nævnt ført i de enkelte kommunale administrationer, og de skulle føres således, at man ud fra de givne oplysninger dels kunne identificere de enkelte vælgere, dels vurdere, om det var rigtigt, at de stod på listerne. Derfor skulle listerne give oplysning om

1. vælgerens fulde navn
2. vælgerens alder
3. vælgerens livsstilling og
4. vælgerens bopæl

Endelig skulle der være plads til at indføre vælgerens stemmeafgivning i tilfælde af, at der blev afholdt »navnlig afstemning», ligesom der også som regel var et løbenummer, således at det var nemt at henvise meget præcist til bestemte vælgere på listen.

De bevarede valglistere findes nu i landsarkiverne i Viborg, Odense og København samt i Københavns Stadsarkiv, hvor de kan ses og udnyttes til en række formål. En registratur er blevet udarbejdet for så vidt angår de lister, der findes i det nørrejyske landsarkiv (Elklit, 1973a).

Valglisterne var - og er - offentlige dokumenter, som dels skulle anvendes til konkrete administrative formål, dels havde en funktion i retning af at være retsskabende: Optagelse på listerne, også ved en fejl, gav valget; ikke-optagelse kunne kun, efter listernes endelige godkendelse, ændres ved domsafgørelse. Hertil kom, at listerne også var legitimitetsskabende for den valgte folkerepræsentation, hvis vælgergrundlag var defineret gennem lister, som »folket» ved den eksisterende fremlæggelses- og godkendelsesprocedure også selv havde ansvaret for var rigtig sammensat.

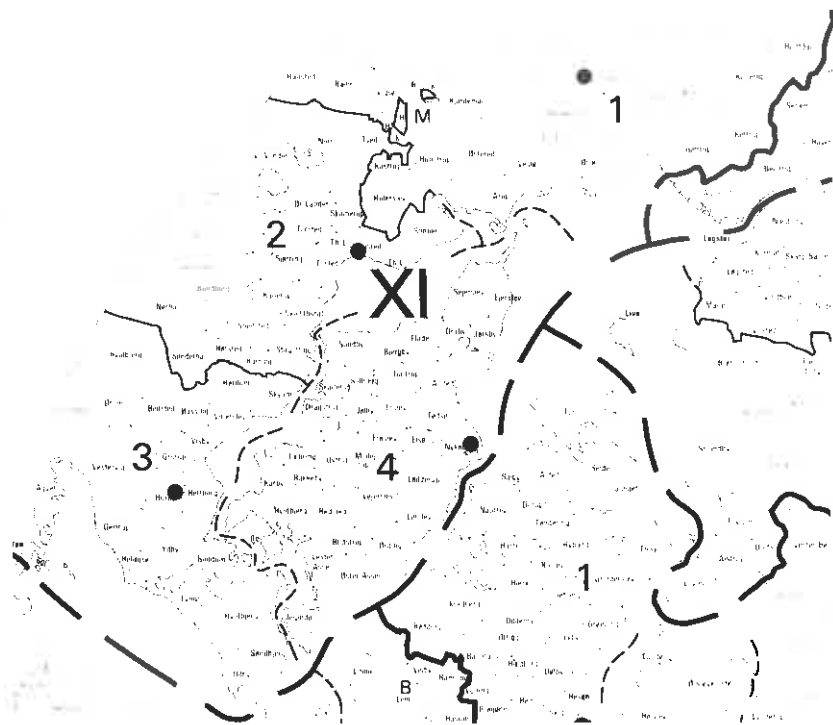
De to trykte Thisted-lister er i modsætning hertil af privat karakter. Der har i Thisted naturligvis været almindelige valglisters ganske som andre steder, selv om de nu er bortkommet. For enkelte valg i perioden fra 1852 til 1865 er sådanne lister dog bevaret (Elklit, 1973a: 246). Men af grunde, som man kun kan gisne om, blev det både i 1892 og 1898 besluttet at udgive listerne i trykt form med angivelse af, hvem hver enkelt vælger havde stemt på. I en situation, hvor de originale lister ikke eksisterer mere, er disse lister en god erstatning, idet man burde kunne gå ud fra, at de er lavet temmelig omhyggeligt på grund af udsigterne til en nøje modtagerkontrol. Deres nøjagtighed vil blive diskuteret nedenfor.

På ét punkt adskiller de sig dog fra de formkrav, der var til de officielle lister. I dem skulle vælgernes adresse være anført, men det er den ikke i de trykte lister. Forklaringen er antagelig, at bogtrykkeren anså det for overflødigt, når navn, alder og stillingsangivelse gjorde det klart for alle i det datidige Thisted, hvem hver enkelt vælger var. Større var byen jo ikke, og derfor kunne adresseangivelsen - som der heller ikke var særlig god plads til med det benyttede format - udelades. Det har naturligvis visse konsekvenser for en nutidig anvendelse af listernes oplysninger.

Thisted-kredsen havde sit valgsted i byen, og ud over købstaden bestod den af 14 landkommuner; kredsens udstrækning fremgår af kortet nedenfor, hvor de øvrige tre valgkredse i amtet også er vist. Amtets geografi lagde visse bånd på, hvorledes kredsens sammensætning kunne laves, og det medførte et par bemærkelsesværdige grænsedragninger. Det ses for eksempel af kortet, at Hillerslev-Kaastrup hørte til Bjerget-kredsen (kreds 1), som frem til 1905 havde valgsted i Bjerget Kro og derefter i Frøstrup, selv om i hvert fald Hillerslev lå lige uden for Thisted-borgernes gadedør.

Ved valgene i denne periode stod der i Thisted-kredsen normalt en højremand over for en venstremand, således som det tidligere havde været meget almindeligt, og stadigvæk var det i mellem en fjerdedel og en tredjedel af alle landets kredse. I 1895 og 1901 var der dog i denne kreds opstillet to højremænd over for den ene venstremand. Tabel 1 viser, hvorledes vælgerne fordelte sig på kandidater, og hvor mange sofavælgere der var ved de fem folketingsvalg fra 1890 til 1901.

Kredsen var en meget sikker højrekreds, således som det også fremgår af tabel 1. Denne forlods sikkerhed med hensyn til udfaldet - i hvert fald når Højre kun opstillede én kandidat - betød også,

Kortet gengivet efter Karl-Erik Frandsen: Atlas over Danmarks administrative inddeling efter 1660, Kbh. 1984, Bd. 1.

at valgdeltagelsen normalt var lav. Ved de to første af de valg, der ses på her, var der således under 50 pct. af vælgerne, der stemte, og i 1898 var deltagelsen netop 50 pct. Kun ved de to valg, hvor opstillingen af to højremænd skabte tvivl om udfaldet, steg valgdeltagelsen: Til 60 pct. i 1895 og 62 pct. i 1901.

Denne tilsyneladende sammenhæng mellem valgdeltagelse og usikkerhed omkring udfaldet peger i retning af, at vælgerne også dengang opførte sig temmelig rationelt. Når valget på grund af Højres dominans i kredsen i realiteten var afgjort på forhånd, når der kun var én højrekandidat, kunne det næsten ikke betale sig at tage til Thisted for at stemme - i hvert fald ikke, hvis man boede

Tabel 1. Udfaldet af folketingsvalgene i Thisted-kredsen 1890-1901. Pct. af alle vælgere

	Højre	Venstre	Stemte ikke	Ugyldig	I alt	N
1890	39	9	52	.	100	3.184
1892	32	12	56	.	100	3.197
1895	50 (29 + 21)	10	40	.	100	3.257
1898	32	18	50	.	100	3.468
1901	40 (21 + 19)	21*	38	1	100	3.434

*Venstres kandidat, J. Jensen-Andersen, vandt valget med 18 stemmers overvægt i forhold til den af højrekandidaterne, J.F. Scavenius, der også havde tilslutning fra 21 pct. af kredsens vælgere.

langt væk. Besværet ved turen måtte naturligvis ses i relation til udsigterne til, at ens stemme kunne få betydning for resultatet. I 1895 og 1901 var chancerne større end ellers for, at blot nogle få stemmer kunne blive udslagsgivende, dvs. værdien af ens valgdeltagelse blev større. Derfor måtte en rationel kalkule føre til, at flere end normalt mente, at det ville kunne betale sig at tage besværet med at komme afsted til Thisted på valgdagen.

Nogle af vælgerne boede på eller lige omkring Store Torv. For dem var besværet meget beskedent. Andre boede derimod langt borte, specielt når tidens transportmidler tages i betragtning - for eksempel i Stenbjerg eller i Ndr. eller Sdr. Vorupør. Derfor må det forventes, at der var nogle karakteristiske forskelle i valgdeltagelse mellem forskellige dele af kredsen. Hvis dette ræsonnement er rigtigt, skal der være faldende valgdeltagelse, jo længere bort fra valgstedet, man kommer. Dette spørgsmål vil blive taget op nedenfor i forbindelse med drøftelsen af et af de temaer, der skal behandles i det følgende afsnit.

1.2. Problemer i forbindelse med folketingsvalgene før i tiden

Når man beskæftiger sig med valg før i tiden - det vil sige før indførelsen i 1920 af det forholdstalsvalgssystem, vi kender nu - er der en række forestillinger om karakteristiske træk ved det gamle system, der hyppigt dukker op. Hensigten med dette afsnit er at prøve at belyse nogle af disse forhold med udgangspunkt i Thistedkredsen, altså at se på, hvorledes nogle mere generelle fænomener tog sig ud i de konkrete tilfælde, som de bestod af.

Landdistrikterne dominerede over byerne og deres vælgere. Denne forestilling møder man hyppigt, og derfor er det den første, der vil blive taget op. Man kan nærme sig dette problem på to måder. For det første kan man spørge, om det generelt var sådan, at det var landbefolkningen, der bestemte sammensætningen af Folketinget? Det var det, i hvert fald forstået på den måde, at 30 af de 101 kredse var rene landkredse, dvs. helt uden købstæder eller handelspladser, og 39 af de øvrige var sammensat på en sådan måde, at vælgerne i de købstæder, der lå i kredsene, udgjorde mindre end en fjerdedel af kredsens vælgere. Hvis vælgerne fra landdistrikterne dels var enige politisk, dels deltog i valgene, havde de derfor intet besvær med at »sætte sig på» vælgerne i de pågældende byer. Og i yderligere 15 af kredsene udgjorde byernes vælgertal under halvdelen af kredsens samlede vælgertal. Man kan altså sige, at landbefolkningen havde gode muligheder for at erobre 70-80 pct. af mandaterne, og i den forstand var der tale om en klar dominans. Dette tal skal imidlertid ses i lyset af, at landbefolkningen tilnærmelsesvis udgjorde en tilsvarende andel af landets befolkning, så under den synsvinkel var det vel meget passende?

Normalt tænker man imidlertid ikke på spørgsmålet om landdistrikternes dominans over byerne som et problem på landsplan. Man har snarere den lille købstad i tankerne, der på valgdagen blev oversvømmet af vælgere fra de omkringliggende landdistrikter, som kom for at gennemtrumfe valget af deres venstrekandidat, og som også var i stand til at gøre det, fordi købstadens vælgere var alt, alt for få til at få deres højrekandidat valgt. Efter de ovennævnte tal kunne dette fænomen altså forekomme i godt 40 af landets kredse. Thisted hørte helt klart til denne kredstype.

Ved valget i 1890 havde byen 858 vælgere, og hele kredsen 3.184. Byens vælgere udgjorde altså kun 27 pct. af alle vælgere i kredsen. I 1901 var andelen vokset lidt, idet byens 1.020 vælgere nu udgjorde 30 pct. af kredsens vælgertal. Der er således ingen tvivl om, at landdistrikternes vælgere kunne bestemme, hvem der skulle vælges, hvis de havde kunnet blive enige om en anden kandidat end byens foretrukne.

Men som det tidligere er blevet nævnt, var Thisted-kredsen - af grunde som er vanskelige at få helt rede på - en solid højrekreds, og derfor var der ikke helt den samme spænding mellem by og land som andre steder, hvor den parallelle konflikt mellem by og land og mellem Højre og Venstre var det dominerende tema i disse år. Thisted er derfor ikke et eksempel på en by, der var uden politiske udtryksmuligheder, fordi den var omgivet af landdistrikter af en anden politisk observans.

Konflikten mellem forskellige økonomiske interesser og kulturelt-religiøse holdninger, som lå bag opstillingen af to højrekandidater i 1895 og 1901, havde imidlertid også en by-land-dimension, således som det fremgår af kandidaternes valgtal i 1895 (se senere side 19). Men man kan stadig kun se dette som en nuancering af den opfattelse, at den dominans over byens vælgere, som landvælgerne udøvede i de såkaldt blandede kredse, ikke for alvor kan konstateres i eksemplet Thisted.

Sammenhængen mellem valgdeltagelse og afstand til valgstedet.

Allerede ved de første folketingsvalg hæftede statistikerne sig ved, at der var en tendens til, at de kommuner, der lå langt borte fra valgstedskommunen, havde en lavere valgdeltagelse end de kommuner, der lå nærmere ved valgstedet. Det er oplagt, at denne sammenhæng kan modificeres af, hvilke områder i kredsen eventuelle lokale kandidater kommer fra, eller af lokale økonomiske eller anlægsmæssige interesser, der går på tværs af hinanden, men generelt må det forventes, at denne sammenhæng vil vise sig.

I tabellerne 2 og 3 nedenfor er vist, hvorledes billedet var i Thisted-kredsen i henholdsvis 1892 og 1895, men det var i alt væsentligt mage til ved de tre andre valg, der fandt sted mellem 1890 og 1901. Der er derfor ingen grund til at levere en 5-dobbelt dokumentation af, hvorledes billedet var. For at lette oversigten er der her kun sondret mellem tre grupper af kommuner, som man kan opfatte som - grove - tilnærmelser til koncentriske halvcirkler.

Thisted købstad udgør den inderste del, med kortest afstand til centrum, som naturligtvis er selve valgstedet. Derefter følger en indre ring, der består af Thisted Landsogn og Tilsted, Sennels, Skinnerup og Sjørring-Torsted kommuner. De øvrige kommuner i kredsen, dvs. Vester og Øster Vandet, Nors-Tved, Skjoldborg-Kallerup, Hundborg-Jannerup, Vang, Snedsted, Harring-Stagstrup, Sønderhaa-Hørsted og Nørhaa, udgør så den ydre ring. På denne måde opdeles kredsen i tre områder, der er karakteriseret ved stigende afstand til valgstedet.

Tabel 2. Folketingsvalget 1892 i Thisted-kredsen. Pct. af alle vælgere

Kommuner	Jagd (H)	Aaberg (V)	Stemte ikke	I alt	N
Thisted	37	11	52	100	857
De 5 nærmeste	32	21	47	100	642
De 9 øvrige	30	9	61	100	1.698
Hele kredsen	32	12	56	100	3.197

Det fremgår af tabel 2, såvel som af tabel 3 nedenfor, at den opstillede forventning med hensyn til forholdet mellem valgdeltagelsen i de to grupper af landkommuner stemmer helt overens med de faktiske forhold. I 1892 var forskellen i valgdeltagelsen således 14 pct., i 1895 16 pct. Ved de tre valg, som der ikke er vist tabeller fra på dette sted, var den henholdsvis 7, 9 og 11 pct. Der er altså ingen tvivl om, at afstanden til valgstedet havde en selvstændig indflydelse på valgdeltagelsens højde.

Tabel 3. Folketingsvalget 1895 i Thisted-kredsen. Pct. af alle vælgere

Kommuner	Cortsen (H)	Jannum (V)	Trolle (H)	Stemte ikke	I alt	N
Thisted	5	4	59	32	100	913
De 5 nærmeste	34	22	13	31	100	657
De 9 øvrige	24	9	20	47	100	1.687
Hele kredsen	21	10	29	40	100	3.257

Imidlertid viser det sig også, at der blandt vælgerne i Thisted selv, altså blandt dem, der havde kortest afstand til valgstedet, var lidt flere, der ikke stemte, end i de nærmeste kommuner. Forskellen var i 1892 5 pct. og i 1895 1 pct.; det var altså ikke store forskelle, men dog klart i modsætning til den opstillede forventning. Ser vi også her på de tre øvrige valg, men uden at bringe tabellerne, var billedet det samme i 1890 og 1901, hvor der begge gange var 3 pct. flere i Thisted, der ikke stemte, end i de fem omkringliggende landkommuner, medens der i 1898 var flest, der stemte i byen.

Hvorledes skal nu dette forklares? For det første kan forestillingen om sammenhængen mellem afstand og valgdeltagelse naturligvis være forkert, således at forholdet mellem valgdeltagelsen i de to grupper af landkommuner kun skyldes tilfældigheder, som der jo ikke skal lægges vægt på. Men på baggrund af det stabile mønster og overensstemmelsen med en meget lang række tilsvarende resultater i andre kredse må det antages, at det ikke er forklaringen.

Det er altså den »for høje» andel af sofavælgere i Thisted i forhold til de nærmestliggende sogne, der påkalder sig særlig opmærksomhed.

En forklaring kunne være, at den betydelige overvægt for Højre i denne kreds betød, at det var temmelig udsigtsløst at stemme på Venstre, og at en del potentielle venstrevælgere (eventuelt anti-højre-vælgere) i byen fandt det mere hensigtsmæssigt at holde sig væk end at gå hen og afgive en stemme til ikke ret megen nytte. Hertil kom, at det sociale pres i byen - og her også i hele kredsen - i retning af, at »man» stemte Højre, betød, at det kunne være billigere - målt i sociale omkostninger - at blive væk fra valgstedet, så længe der ikke var hemmelig afstemning. Denne problemstilling lader sig ikke afklare her, men den leder direkte over i det næste spørgsmål, der skal tages op.

Valgtryk. Når det før 1901 var muligt at følge med i, hvorledes andre stemte ved folketingsvalgene, var det naturligvis også muligt at påvirke andre til at stemme på den måde, man helst ville have, at de stemte.

I sig selv er dette ikke odiøst. Det ligger i demokratiets natur, at det er tilladt at prøve at overbevise andre om ens egne synspunkters fortræffelighed - herunder naturligvis også, hvem man bør stemme på. Hvis der ikke er hemmelig afstemning, kan man imidlertid helt

anderledes nøjagtig følge med i, hvorledes andre vælgere stemmer, end det er muligt under hemmelig afstemning. Og derfor er det muligt at iværksætte sanktioner over for vælgere, der stemmer anderledes, end man gerne ser det - eller at give belønninger til de vælgere, der stemmer på den »rigtige« måde.

Der kendes i Danmark kun få eksempler på forsøg på »stemmekøb», altså betaling for at stemme på en bestemt måde. Der kendes også kun forholdsvis få konkrete eksempler på iværksættelse af direkte sanktioner - begge dele var i øvrigt strafbart (Krieger, 1897: 194ff).

Langt mere interessant er det at se på den form for pression, der på en mere subtil måde fik nogle vælgere til at stemme anderledes, end de egentlig havde lyst til. Eksemplerne i den politiske memoirlitteratur og i dele af den samtidige skønlitteratur er hyppige nok, selv om der i en del tilfælde mest er tale om rygtevise gengivelser. Økonomisk boykot blev brugt af venstrevælgere og socialdemokrater over for nogle handlende for at markere utilfredshed med de pågældendes politiske adfærd. Og ansatte - private såvel som offentlige - følte måske, at deres foresatte foretrak, at de stemte på Højre. Som omtalt ovenfor var det jo imidlertid ikke forbudt at foretrække, at ens ansatte eller underordnede stemte på en bestemt måde - men somme tider følte de ansatte givetvis, at det var en - eventuelt udtalt - forudsætning for avancement osv. Det er som regel vanskeligt at konkretisere disse mere indirekte former for valgtryk, som måske endda kun forekom i den økonomisk afhængige vælgers oplevelse af situationen; de kan have haft lige stor indflydelse alligevel. Men selv om det er et meget vanskeligt område at beskæftige sig med, kan man dog opstille et par forventninger, der kan være udgangspunkt for en afprøvning, og som under alle omstændigheder skal være opfyldte, dersom man skal kunne tale om, at valgtryk forekom.

Det er her mest oplagt at se på vælgernes adfærd lige før og lige efter indførelsen af hemmelig afstemning, altså især ved folketingsvalgene i 1898 og 1901. Den første forventning må være, at valgdeltagelsen steg i 1901 - i hvert fald i byerne, hvor besværet med at komme til valgstedet var minimalt for langt de fleste - i sammenligning med 1898, fordi der nu ikke længere kunne være grund til at blive borte fra valget for at undgå at afsløre sin inderste politiske opfattelse og kandidatpræference. En sammenligning mellem valget i Thisted købstad ved de to relevante folketingsvalg kan

foretages på grundlag af tallene i tabellerne 4 og 5, der viser valgets udfald i Thisted-kredsen i henholdsvis 1898 og 1901, opgjort på de samme tre grupper af kommuner, som blev anvendt i tabellerne 2 og 3. Det ses, at valgdeltagelsen i selve Thisted steg fra 61 til 65 pct., altså med 4 procentpoints. Det er ikke så meget, som der under bestemte omstændigheder er set i andre byer (Elklit & Mitchell, 1983: 371), men i betragtning af byens og kredsens politiske struktur er det vel alligevel så meget, som man kunne forvente?

Tabel 4. Folketingsvalget 1898 i Thisted-kredsen. Pct. af alle vælgere

Kommuner	Jannum (V)	Trolle (H)	Stemte ikke	I alt	N
Thisted	13	48	39*	100	989*
De 5 nærmeste	30	23	47	100	732
De 9 øvrige	17	27	56	100	1.747
Hele kredsen	18	32	50*	100	3.468*

*Jfr. dog afsnit 3 nedenfor, hvor det er sandsynliggjort, at N er for høj. Det betyder, at andelen, der ikke stemte, falder med ét procentpoint.

Det må imidlertid straks indrømmes, at det er vanskeligt at foretage en helt tilfredsstillende sammenligning af de to valg. Skærpeisen i 1901 af den politiske konflikt internt i Højre i denne kreds i forbindelse med, at Trolle ikke genopstillede, og opstillingen af to højrekandidater må antages at have haft en selvstændig effekt i retning af højere valgdeltagelse. Den politiske baggrund for hele denne udvikling skal i øvrigt ikke tages op her, da den hører hjemme i et senere afsnit.

Tabel 5. Folketingsvalget 1901 i Thisted-kredsen. Pct. af alle vælgere

	Jensen- Andersen (V)	Sca- venius (H)	Munch- Poulsen (H)	Stemte ikke	Ugyl- dige	I alt	N
Thisted	?	?	?	35	?	100	1.020
De 5 nærmeste	?	?	?	32	?	100	667
De 9 øvrige	?	?	?	43	?	100	1.747
Hele kredsen	21*	21	19	38	1	100	3.434

*Valgt med 18 stemmers overvægt.

Den øgede politisering også inden for Højre måtte forventes at føre til stigende valgdeltagelse, og derfor er det ikke til at sige, om det var den ene eller den anden af de to faktorer, der var udslagsgivende - eller om der var tale om et samspil mellem dem.

Det er værd at hæfte sig ved, at valgdeltagelsen steg i alle de tre grupper af kommuner. Stigningen var henholdsvis 4, 15 og 13 procentpoints, altså langt mere i de to grupper af landkommuner end i Thisted selv. Forklaringen er nok dels, at udgangspunktet i de to grupper af landkommuner var en lav valgdeltagelse i 1898, hvad der i sig selv muliggjorde en større stigning, dels at de to områder - sagt lidt firkantet - støttede hver sin af kandidaterne. Desværre (i hvert fald set fra et forskningssynspunkt) offentliggjorde man i perioden 1901-20 ikke stemmernes fordeling på partier og kandidater for hver enkelt af kredsens kommuner, hvorved valghemmeligheden faktisk blev ført meget langt. Det er forklaringen på, at man ikke kan se, om de tre kandidater havde hver deres lille højborg, hvor de stod stærkere end de to andre. Men tallene fra valgene 1890-98 sandsynliggør, at der har været således. De peger nemlig i retning af, at det, man kunne kalde »by-højre», stod forholdsvis stærkt i selve Thisted, medens de fem nærmeste landkommuner udgjorde det område, hvor Venstre stod forholdsvis stærkest i denne kreds; endelig var der så i de ni øvrige landkommuner, altså blandt andet de dele af kredsen, der lå ud til Vestkysten, en vis overvægt af det, man i mangel af et bedre udtryk kan kalde »missions-højre».

Den meget spændte politiske situation i 1901 med de tre kandidater og den netop gennemførte overgang til hemmelig afstemning kan tilsammen forklare, at landdistrikterne havde en så kraftig stigning i valgdeltagelsen for de pågældende områder under ét, og at venstrekandidaten for en gangs skyld kunne erobre den ellers så sikre højrekreds - også selv om det var med en så beskedne margin som kun 18 stemmer.

1.3. Listerne og valganalyserne

Det er naturligvis en forudsætning for at kunne bruge de her genudgivne lister til at få information om politisk adfærd m.v. i 1890'erne, at man kan have tillid til, at deres gengivelse af Thisted-

vælgernes stemmeafgivning er korrekt. Herved forstås, at der ikke er afvigelser i forhold til de oprindelige, nu bortkomne lister, som jo på en eller anden måde må have været forlæggert for de trykte lister.

Dette kan naturligvis kun undersøges indirekte. Man kan se på, om en optælling giver samme resultat af valget som det, der findes i den offentliggjorte valgstatistik, dvs. de relevante hæfter af Statistiske Meddelelser. Jo større overensstemmelsen er, jo større tillid kan man have, selv om det er indlysende, at end ikke en perfekt overensstemmelse på slutresultaterne ville kunne bevise, at der ikke var fejl. Modsatrettede fejl kan jo ikke findes på denne måde. For valget i 1892 giver en sådan opgørelse det billede, der fremgår af tabel 6.

Tabel 6

	Statistiske Meddelelser (1)	Den trykte valgliste (2)	(2) - (1)
Antal vælgere	857	861	4
Afgivne stemmer	407	388	-19
heraf på Jagd og på Aaberg	314 93	299, heraf 3 med "?" 89	-15 -4

Afvigelserne mellem de to talsæt er væsentlig større end forventet. Ingen af de enkelte talpar er identiske, selv ikke når de tre vælgere, der i den trykte liste har et spørgsmålstegn efter kandidatnavnet, tælles med blandt Jagds vælgere.

Den trykte valgliste har fire vælgere for meget og henholdsvis 15 og fire stemmer for lidt til de to kandidater, altså et minus på 19, når man ser på de afgivne stemmer.

Ingen af afvigelserne lader sig forklare på nogen indlysende måde, idet man må antage, at der var så megen modtagerkontrol på stemmeafgivelserne, at de 19 manglende angivelser af den foretrukne kandidat - svarende til næsten 5 pct. af alle, der havde stemt - må anses for en alvorlig sag for trykkeriet, som man gerne har villet undgå. Men er billedet lige så utilfredsstillende for listen i 1898? Det fremgår af opgørelsen i tabel 7, at det ikke er tilfældet.

I dette tilfælde er overensstemmelsen næsten fuldstændig. Der mangler kun en enkelt stemme for venstrekandidaten, samtidig

Tabel 7

	Statistiske Meddelelser (1)	Den trykte valgliste (2) (2) - (1)		
Antal vælgere	989	989,	incl. 37 på tillægslisten	0
Afgivne stemmer	598	597		-1
heraf på Trolle og på Jannum	472 126	472, 125	heraf 1 med "?"	0 -1

med, at der er et enkelt spørgsmålstegn ved en af markeringerne af en stemme for den vindende højrekandidat, Trolle. Der kan ikke være betænkeligheder forbundet med at bruge listen fra 1898, medens de konstaterede mangler ved 1892-listen er mere alvorlige. Der er ovenfor blevet argumenteret for, at der også må have været udsendt en liste i 1895. På baggrund af opgørelsen i tabel 6 er det imidlertid nødvendigt at spørge, om 1892-listens dårlige kvalitet kan have været årsag til, at der slet ikke blev udsendt nogen i 1895?

En anden - også hypotetisk - forklaring kunne være, at man ikke ønskede at uddybe splittelsen omkring de to højrekandidater ved valget i 1895 ved at trykke lister, hvoraf det fremgik, at nogle af vælgerne i Thisted faktisk havde stemt på Cortsen (jfr. tabel 3 ovenfor)?

Opgørelsen over valget i 1898 giver også anledning til at rejse et mere teknisk problem, som vedrører størrelsen på vælgertallet. Spørgsmålet er nemlig, om alle 37 på den særskilte tillægsliste virkelig havde valgt på valgdagen, den 5. april, altså få dage efter listernes ikrafttræden? Det lyder helt utroligt, at alle 37 personers valgt skulle indtræde i dagene 2.-5. april, og derfor må det antages, at man i Thisted har begået den ikke ualmindelige fejl at indregne i vælgertallet også de vælgere, hvis valgt først indtrådte i løbet af perioden 6. april 1898 - 31. marts 1899. Men hvor mange drejer det sig om? Det kan man ikke vide, idet den trykte valglistes 37 navne ikke har tilføjet datoen for valgtrettens indtrædelse, som skulle stå på den originale liste. Kun tre af de pågældende har tilsyneladende stemt, men der kan teoretisk have været flere med valgt allerede den 5. april. Det er dog ikke overvældende sandsynligt. Konklusionen er naturligvis, at det anførte vælgertal, 989, i Stati-

stiske Meddelelser er for højt, og at det skal reduceres med 32-34 vælgere. Det er ikke til at vide, om den samme fejl er begået ved andre af valgene i 1890'erne eller i 1901. Vi må derfor nøjes med at konstatere, at sofavælgerprocenten i tabel 4 må reguleres et enkelt procentpoint i nedadgående retning.

1.4. Valganalyser på grundlag af Thisted-listerne.

Dersom man vil skabe sig en forståelse af grundlæggende politiske strukturer og adfærdsmønstre i Thisted i denne periode, er der nødvendigt at analysere valglisterens oplysninger ud fra nogle teoretiske forventninger.

Sådanne analyser kan i princippet foregå med to forskellige udgangspunkter, idet de enten kan vedrøre de enkelte valg eller vedrøre begge valgene under ét. Det er her forudsat, at de problemer, der knytter sig til 1892-listen, ikke vurderes som så graverende, at man slet ikke bør bruge den til noget som helst. Men det vil under alle omstændigheder være nødvendigt at understrege, at der knytter sig en usikkerhed til 1892-listerne, som må vurderes på baggrund af oversigten ovenfor om de problemer, der er konstateret med hensyn til overensstemmelse mellem de offentliggjorte valgresultater og listen her.

Hvis man vil se på det enkelte valg for at beskrive for eksempel bestemte sociale gruppers afstemningsadfærd - måske for også at tage forskelle imellem dem op til forklaring - er fremgangsmåden den enkle, at man inddeler vælgerne i de relevante grupper - for eksempel i et passende antal aldersgrupper eller i sociale klasser, så godt som det nu lader sig gøre på grundlag af de foreliggende stillingsoplysninger - hvorefter vælgernes adfærd ved valget (stemt/ikke stemt; hvis stemt: Stemt på Højre eller på Venstre) gøres op inden for de pågældende kategorier, eventuelt i passende kombinationer. Sådanne opgørelser kan foretages uden stort besvær både for valgene i 1892 og 1898, og enten manuelt med papir og blyant eller under anvendelse af relevant mikrocomputer-udstyr, hvad der naturligvis knytter sig en række fordele til, når først oplysningerne er blevet læst ind.

Undersøgelser af enkeltvalg er statiske af karakter, dvs. de giver et billede af forholdene på et bestemt tidspunkt. For at inddrage et

tidsperspektiv, hvorved undersøgelserne bliver dynamiske af karakter, kan man gøre flere ting. Man kan for eksempel sammenligne forholdene i 1892 og 1898 - hvad var det, der ændrede sig, og hvilke forhold til forklaring heraf kan vi inddrage? Man kan imidlertid også forsøge at binde de to lister sammen, således at man kan se på, hvorledes en og samme vælger bar sig ad ved to forskellige lejligheder.

Det er et forskningsmæssigt mere spændende perspektiv, der åbner sig på denne måde, selv om det bestemt ville have været at foretrække med to valg, der lå lige efter hinanden, således at man ikke hele tiden må operere med den usikkerhedsfaktor, der ligger i, at vi ikke ved, hvorledes vælgerne gebærdede sig i 1895, ved det mellemliggende valg.

Alligevel er det utvivlsomt muligt at vinde en helt ny form for indsigt i de politiske adfærdsmønstre i en lille konservativ provinskøbstad i 1890'erne ved at koble oplysninger fra de to lister sammen. Fremgangsmåden er den, at man for hver enkelt vælger i 1892-listen finder ud af, om han også findes i 1898-listen. Hvis man er sikker på det, kobler man de to sæt oplysninger sammen, således at det samlede materiale (1892 + 1898) kommer til at bestå af tre grupper af vælgere:

1. dem, der findes i begge lister,
2. dem, der kun findes i 1892-listen, og
3. dem, der kun findes i 1898-listen.

Der knytter sig en række større og mindre metodiske problemer til sådanne sammenkoblinger, som det vil føre for langt at komme ind på her. Der skal derfor blot henvises til et par relevante titler (Drake & Mitchell, 1982; Elklit, 1985; Elklit, manus). Imidlertid kan et par eksempler illustrere såvel fremgangsmåden som problemerne. Det skal dog understreges, at der ved lister af dette omfang og denne karakter ikke er mange virkelig vanskelige problemer, selv om nogle kan være intrikate nok. Først ses på den første vælger i de to lister:

Liste	Løbenr.	Navn	Alder	Livsstilling	Stemmeafgivning
1892	1	Aaberg, A.L.M.	39	Redaktør	Aaberg
1898	1	Aaberg, A.M.	44	Redaktør	Jannum

Der er ikke andre i dette materiale, der hedder Aaberg, og da man også må antage, at kombinationen af dette efternavn, de to (tre) forbogstaver og stillingen er meget sjælden, gør det mindre, at der kun er 5 år mellem aldersangivelserne; der var jo 6 år mellem listerne, og alle korrekt optagne og identificerede burde derfor være blevet 6 år ældre i den mellemliggende periode! Men det ses i mange tilfælde med netop dette materiale - altså de trykte Thistedvalglistes - at vælgerne, der med sikkerhed må antages at være én og samme person, kun er blevet 5 år ældre i løbet af de seks år, der lå mellem udfærdigelsen af listerne fra 1892 og listerne fra 1898. Det kunne altså tyde på en eller anden systematisk fejl, og spørgsmålet om 5 eller 6 år bliver derfor mindre vigtigt.

Den absolut sikre sammenkobling af de to indførsler vedrørende redaktør Aaberg er et eksempel på, at det i langt de fleste tilfælde er nemt at afgøre, om man har med én eller to vælgere at gøre. Men der findes også vanskeligere tilfælde, således som det vil fremgå af de følgende eksempler. Det skal dog igen understreges, at der ikke er nogen direkte proportionalitet mellem eksemplernes karakter og antal og de situationer, man sættes i, når de faktiske sammenkoblinger skal foretages.

Liste	Løbenr.	Navn	Alder	Livsstilling	Stemmeafgivning
1892	323	Jensen, Anton	37	Avlsbruger	
1898	339	Jensen, Anton	42	Missionsvært	Trolle

Meget taler her for, at vi har at gøre med én og samme person, men det er vel indlysende, at det er en noget hyppigere navnekombination end i det første eksempel, og derfor er der en lidt større risiko for, at det faktisk er to forskellige vælgere, der her føres sammen til én. Stillingsskiftet er naturligvis en mulighed, der bestemt ikke kan afvises som usandsynlig, og aldersforskellen på fem år svarer til en ofte set fejl. Der er grund til at antage, at vi har at gøre med én og samme person.

I det næste eksempel er spørgsmålet, hvilken af de to Thomas Jensen'er i 1898, der eventuelt skal kobles sammen med ham fra 1892? En korrekt sammenføring kræver i dette tilfælde, at man foretager det nødvendige antal personalhistoriske undersøgelser, fordi der ikke i selve listerne er informationer, der kan afgøre spørgsmålet.

Liste	Løbenr.	Navn	Alder	Livsstilling	Stemmeafgivning
1892	390	Jensen, Thomas	38	Murer	Aaberg
1898	410	Jensen, Thomas	47	Murer	
1898	411	Jensen, Thomas	43	Postkonduktør	

Hvis man ikke vil gøre det, må man - som generel regel, der indebærer gode muligheder for i et antal tilfælde at begå fejl - afveje, om man vil lægge mest vægt på aldersangivelserne eller på stillingsangivelserne, når de ikke passer sammen. I det foreliggende eksempel ville det føre til hver sin af de to mulige løsninger - idet der ses bort fra den mulighed, at der i virkligheden var tre og ikke kun to forskellige personer. Vi ved, at der kan være fejl i aldersangivelserne, men vi ved også, at der kunne forekomme stillingsskift, medens det var sværere at gøre noget ved alderen.

I det næste eksempel er der kun problemer med aldersangivelserne, men det betyder ikke, at det er spor nemmere at finde ud af, hvem af de to næsten lige gamle øhndlere ved navn Chr. Nielsen i 1892-listen der skal kobles sammen med den ene, der ses i 1898-listen.

Liste	Løbenr.	Navn	Alder	Livsstilling	Stemmeafgivning
1892	573	Nielsen, Chr.	43	Øhndler	
1892	577	Nielsen, Chr.	42	Øhndler	Jagd?
1898	617	Nielsen, Chr.	48	Øhndler	Trolle

Dette eksempel viser et problem, der er uløseligt inden for dette materiales rammer, når vi ved, at der er så mange fejl med fem års aldersforskel, som tilfældet er. Hertil kommer, at man under ingen omstændigheder må forfalde til at sige, at da den 42-årige Chr. Nielsen stemte på Højre i 1892, så er det nok ham, der skal kobles sammen med ham i 1898, for de var i alle tilfælde fælles om en tilbøjelighed til at stemme på dette parti. Det går imidlertid ikke at argumentere på denne måde. Det skyldes, at den politiske adfærd er de planlagte analysers afhængige variabel, og hvis man bruger overensstemmelse på denne variabel som et indicium på, at der var tale om én og samme vælger, så ville man indbygge en skævhed i de

senere resultater, som ville gøre dem stort set værdiløse. I det foreliggende tilfælde ville det således føre til en politisk stabilitet (dvs. tilbøjelighed til at stemme på det samme parti ved de to valg), som på grund af den benyttede metode til løsning af vanskelige sammenkoblingsproblemer sandsynligvis ville være for høj.

Som et sidste eksempel skal vises et tilfælde, hvor fornavnet er skiftet mellem de to lister, men hvor overensstemmelsen på de øvrige punkter er så god, at der ikke er grund til at tvivle på, at der er én og samme person. Eksemplet viser, at selv fornavne kan man ikke stole på, for hvad hed han egentlig? Det kan man ikke sige ud fra disse lister, selv om der ikke er grund til at tvivle på, at der er foretaget en sikker identifikation.

Liste	Løbenr.	Navn	Alder	Livsstilling	Stemmeafgivning
1892	593	Nielsen, Jens Tonsgaard	47	Avlsbruger	
1898	650	Nielsen, Niels Tonsgaard	52	Avlsbruger	

Når alle vælgere i de to lister i videst muligt omfang er blevet koblet sammen, fordeler de sig som tidligere anført i tre grupper, nemlig dem, der var på valglisten ved begge valg, og dem der kun var der ved enten valget i 1892 eller valget i 1898. Her viser der sig at være nogle væsentlige konsekvenser af den måde, hvorpå man har foretaget sine sammenkoblingsbestræbelser. Jo strammere krav, man har stillet for at acceptere en sammenkobling, jo flere tilfælde vil der være i materialet, hvor vælgere, der faktisk var én og samme person, ikke er blevet ført sammen og derfor findes i de to grupper af vælgere, der kun findes ved de to valg hver for sig. Og omvendt vil lidt for stor villighed til at foretage sammenkobling i tvivlstilfælde føre til, at der kommer for mange i gruppen af vælgere, der kunne findes både ved valget i 1892 og 1898. Det giver så i sig selv et forkeret billede af forholdene, men det er specielt uheldigt, dersom udskiftningen i vælgerkorpset er et af de fænomener, man vil studere nærmere.

Der er således mange hensyn at tage, og det er ikke på forhånd muligt at sige, hvor langt man eventuelt skal gå i retning af at inddrage supplerende materiale, der kan bidrage til at løse nogle af de konstaterede problemer. Men én ting står fast: Det er nødvendigt,

at man i videst muligt omfang behandler ensartede tilfælde ens, således at der kommer en vis systematik ind i sammenkoblingerne, som gør det muligt at dokumentere over for andre, hvad der faktisk har været sammenkoblingskriterierne. Kun hvis der kan fremlægges en sådan dokumentation, kan man gøre sig håb om at kunne komme i en frugtbar dialog med andre om de involverede problemer.

Hensigten med disse sammenkoblinger er at gøre det muligt at sige mere om de vælgere, der var på valglisten ved begge disse valg, end man ellers ville kunne. Det er ikke hensigten her at foregribe senere undersøgelser af vælgeradfærden i Thisted i 1890'erne, men der skal dog peges på en måde at angribe problemerne på, som ville kunne være hensigtsmæssig, fordi den også er blevet anvendt i andre sammenhænge.

Dersom man vil have et fuldstændigt overblik over, hvad alle vælgere i 1892 og 1898 gjorde ved de to valg - uanset om de var på listerne ved dem begge eller kun et af dem - kan man udfylde en såkaldt »overgangstabel», der giver et klart billede af alle vælgers adfærd og placering ved de to valg. Tabel 8 viser en sådan totaltabel, som bygger på en sammenkobling af vælgere i de to lister og deres afstemningsadfærd ved de to valg.

Tabel 8. Overgangstabel til brug ved analysen af 1892- og 1898-valglisterne fra Thisted købstad

Folketingsvalget 1892:	Folketingsvalget 1898:				
	Stemte på Trolle	Stemte på Jannum	Stemte ikke	Ikke på listen i 1898	I alt
Stemte på Jagd	210	1	31	55	299
Stemte på Aaberg	16	39	16	18	89
Stemte ikke	144	38	165	128	473
Nye vælgere i 1898	102	47	180		329
I alt	472	125	392	201	1190

Der blev ovenfor talt om, at materialet principielt falder i tre grupper - »principielt», fordi det herved forudsættes, at alle sammenkoblingsproblemer lader sig løse korrekt og entydigt. De sammenkoblede er dem, der placerer sig inden for den kraftige optrukne

ramme i tabel 8; heroverfor står de to grupper, der kun er at finde ved det ene af valgene, nemlig dels »nye vælgere i 1898» (dvs. vælgere, der har fået valgret i tiden mellem de to valg, og vælgere, der er flyttet til Thisted senest et år før valget i 1898), og »ikke på listen i 1898», som tilsvarende er de vælgere på 1892-listen, som enten er døde, er flyttet eller har mistet valgretten i den mellemliggende periode.

1.5. Landstingsvalg

Denne bog handler først og fremmest om folketingsvalg, hvad der naturligt, når udgangspunktet er de trykte valglisten fra Thisted for to folketingsvalg i 1890'erne.

Men det må ikke få nogen til at glemme, at der også var andre politiske niveauer, som indgik i tidens politiske verdensbillede, og som på forskellig måde influerede på hinanden. Tidens politiske stor-konflikt mellem Venstre og Højre, som blev udkæmpet på baggrund af de to parters stærke placering i henholdsvis Folketing og Landsting, betød således, at værdien af at have valgret til Folketinget blev begrænset af, at der gjaldt andre regler for valget i Landstinget, som medførte, at der faktisk var en form for ulige valgret. Nogle vælgere havde bedre muligheder for at påvirke de to tings sammensætning end andre.

Efter grundlovsrevisionen i 1866 blev Landstinget valgt på en yderst kompliceret måde, som der ikke er grund til at gå detaljeret ind på her. For vælgerne i Thisted var det centrale, at de boede i en købstad, som også i denne forbindelse blev diskrimineret. Thisted Amt udgjorde sammen med dele af Ringkøbing Amt og dele af Viborg Amt den såkaldte 8. landstingsvalgkreds, som for eksempel ved valget i 1902 havde 262 valgmænd, som under benyttelse af den Andræ'ske forholdstalsvalgmetode skulle udpege 4 landstingsmedlemmer. Af 262 valgmænd blev de 121 valgt af folketingsvælgerne i landstingskredsens 121 sognekommuner, medens andre 121 ikke var valgt, men udgjordes af de 121 højst beskattede blandt folketingsvælgerne på landet, dvs. især godsejere og proprietærer. Tilbage er der 20, som blev valgt i kredsens 5 købstæder (Thisted, Nykøbing Mors, Skive, Holstebro og Lemvig). Thisted var størst og valgte 6 valgmænd, Lemvig var mindst og valgte 2. De tre andre byer havde 4 hver. I købstæderne blev den ene halvdel af valgmen-

dene - i Thisted altså 3 - valgt af alle folketingsvælgerne (den såkaldte almindelige klasse), medens den anden halvdel blev valgt af de folketingsvælgere, der havde en skatteindtægt på mindst 1.000 Rigsdaler eller en skat på mindst 75 rigsdaler (de højstbeskattedes klasse). De højstbeskattede i byerne havde således to stemmer, én i hver klasse, medens andre kun havde en stemme. Ved valget i 1902 var der 350 vælgere i den højstbeskattede klasse i denne landstingsvalgkreds, medens der var 1.966 i den almindelige vælgerklasse. 1.616 havde altså kun én stemme, medens de 350 havde to. Og på landet var de store skatteyderes indflydelse jo endnu mere direkte, idet de indgik direkte i valgmandskollegiet i stort tal - i denne kreds med ikke mindre end 46 pct. af pladserne. At valgdeltagelsen ved valgene af valgmænd normalt var lavere end ved folketingsvalg, var der på denne baggrund ikke noget mærkeligt i - også det kan ses som et udtryk for, at vælgerne handlede rationelt. Ved disse valg er der i øvrigt landet over et meget klart billede af, at den almindelige klasse på landet havde en langt lavere valgdeltagelse end vælgerne i byerne. Det gjaldt også i 8. landstingsvalgkreds. For en oversigt over valgte landstingsmænd, der også giver tidstypiske politiske biografier, nogle stemmetal osv. kan der henvises til Jens Damsgaards bog om den politiske historie i 8. landstingskreds og Thisted Amt (Damsgaard, 1913).

1.6. Byrådsvalg

Et andet politisk niveau, som må inddrages i det samlede billede, er det lokalpolitiske, hvor der mange steder i løbet af 1890'erne foregik en gennemgribende forandring.

Tidligere havde der ikke været den store interesse for lokalpolitiske spørgsmål, og en beskeden kreds af byernes ledende mænd havde - bedre eller dårligere - løst de opgaver, der efter de forskellige reskripter og love skulle løses af de lokale organer. Interessen for det lokalpolitiske niveau blev måske ikke større straks efter indførelsen af nye valgeregler i 1860, men i og med, at et af kravene for valgret til byrådet var valgbarhed til Folketinget, var der markeret en sammenhæng, som i takt med de skærpede politiske modsætninger på folketingsniveau i løbet af 1870'erne, 1880'erne og 1890'erne og den voksende politiske bevidstgørelse også måtte

have nogle tilbagevirkninger på det lokale niveau, således som det vil blive berørt i det følgende kapitel.

Her skal kun nævnes, at byrådet i perioden 1860-1908 blev valgt i to halvdele. Byrådene havde et ulige medlemstal, og derfor blev den ene »halvdel» et medlem større end den anden - man talte om henholdsvis »den større» og »den mindre» halvdel. Den større halvdel blev valgt af de personer, der var valgbare til Folketinget, dvs. opfyldte de samme krav som for valgret til Folketinget, bortset fra alderskravet på 30 år, som kun var 25 år for valgbarhed. Men inden for den således afgrænsede kreds af mænd på 25 år eller mere var der yderligere indsnævninger, idet man dels skulle have boet i kommunen i mindst ét år, dels både være sat i kommuneskat og have betalt den.

For at have valgret til den mindre halvdel af byrådet skulle man yderligere høre til den femtedel af byens borgere, der året før havde betalt mest i direkte skat til kommunen, forudsat at disse personers skat nåede op på en bestemt brøkdel af de samlede skatteindtægter. Hvis det ikke var tilfældet, skulle valgretten til den mindre halvdel udvides så meget, at man nåede op på den pågældende andel af de samlede skatteindtægter. Det er forklaringen på, at man somme tider finder, at mere end en femtedel af vælgerne også har haft valgret i den mindre halvdel i et bestemt byråd.

Det skal også nævnes, at valgene af hensyn til en gradvis udskiftning af byrådene ikke foregik på samme tidspunkt. Valgmåden var flertalsvalg, som blev praktiseret på den måde, at hver vælger havde lige så mange stemmer, som der skulle vælges byrådsmedlemmer i den pågældende klasse. Vælgeren fik en blank stemmeseddel udleveret og skulle så selv finde ud af at udfylde den korrekt, idet der måtte opføres så mange navne, som der skulle vælges ved vedkommende valg, og disse navne skulle være til at identificere sikkert. Færre navne gjorde intet, flere gjorde stemmesedlen ugyldig.

Derfor var der hyppigt ret mange navne at holde styr på, og derfor blev det på dette område, at stemmesedlerne først kom ind i det politiske billede. Det var dog især i de store byer, hvor partierne i deres forsøg på at holde tropperne samlede også så deres fordel i at udele sedler til vælgerne, hvor hele listen af deres foretrukne kandidater stod anført. Uanset om der var tale om stemmesedler, som vælgerne selv havde udfyldt, eller om fortrykte stemmesedler, kunne vælgerne aflevere dem sammenlagte, hvis de ønskede det.

Byrådsvalget kunne derfor i princippet være hemmeligt, hvad folketingsvalget ikke kunne før 1900. Hertil bidrog det, at optællingen af byrådsvalget først måtte finde sted efter valgets afslutning.

I dette kapitel er de forskellige rammer omkring vælgernes deltagelse i samfundets beslutningsprocesser blevet berørt, i hvert fald for så vidt angår deltagelsen i nogle af de vigtigste offentlige valg. Og det er blevet påvist, hvorledes der for Thisted foreligger et efter danske forhold helt enestående materiale til at følge denne deltagelse, også selv om listen fra 1892 ikke er helt problemfri.

I det følgende kapitel er det herefter hensigten at se på nogle af de træk, der gav den politiske udvikling i Thisted og i Thisted-kredsen sin særlige karakter.

Kapitel 2

Politik og Thistedkredsen

Af Orla Poulsen

2.1. Den konservative egn

I perioden fra 1849 og indtil 1892 blev vælgerne kaldt til valg 26 gange. Resultatet af disse afstemninger er et af instrumenterne til at måle kredsens politiske klima.

Kredsen bestod af: Thisted købstad, Thisted landsogn, Sennels, Nors-Tved, Øster Vandet, Vester Vandet, Tilsted, Skinnerup, Sjørring-Thorsted, Skjoldborg-Kallerup, Vang, Hundborg-Jannerup, Nørhaa, Snedsted, Harring-Stagstrup og Sønderhaa-Hørsted.

Højre dominerer ved disse valg, hvor vi skal helt frem til 1873, før partiet Venstre stiller med en kandidat. Den centrale politiker er kaptajn Jagd, der vælges i Folketinget i perioden 1859-61 og vælges ved Rigsrådsvalget 1864 og 1865, hvor efter han sidder som kredsens folketingsmand i perioden fra 1869 til 1894. Men det skal tilføjes, at kaptajn Jagds tilhørsforhold til partiet Højre først blev helt klart fra 1875 - indtil da havde han skiftevis haft tilknytning til Venstres gruppe, Det nationale Venstre og Mellempartiet, og ind imellem var han også løsgænger.

Ved valgene i 1869, 1872 og 1873, hvor kaptajn Jagds tilhørsforhold til Højre endnu ikke var helt afklaret, blev der opstillet højrepolitikere mod ham, men fra 1875 er han alene Højres kandidat.

Redaktøren af den konservative Thisted Amts Avis, Kjeld Jensen, gav i 1947 følgende karakteristik af valgkredsens historie i bogen »Landet mod Nordvest«:

»Thy har altid været noget for sig i politik, mere konservativt end nogen anden landsdel. Mens Venstre i de store kampår mellem

Højre og Venstre landet over vandt tilslutning fra det overvejende flertal af landmændene, bevarede Højre her flertallet, og det var på landmændenes stemmer, at dette flertal hvilede.

Man har ofte spurgt om grunden til, at landboerne i Thy i så stort tal vedblev at stemme konservativt, og noget helt fyldestgørende svar er vel aldrig givet. Det ligger vel noget i thyboens folkesind, den nøgterne, forsigtige vurdering af tingene, en vedholden ved det prøvede, kritisk skepsis overfor fede ord og store fagter. Det spiller vel også ind, at thyboerne altid har været kongetro; kampen mellem Højre og Venstre var i hvert fald - eller følte i hvertfald som - Venstres kamp mod kongemagten, og Højre stod som værneren om kongens ret.»

I modsætning hertil står en fremstilling af »Thisted Amts politiske Historie«, udgivet i 1913 og skrevet af venstremanden, førstelærer Jens Damgaard, Klim.

»Thisted amt var i lange tider Højres faste borg. I by som på land var det Højre, der stod for styret langt ind i firserne. Selvfølgelig nåede dønningerne af den politiske kamp også op til Thisted. Spørgsmålet om menigmands ret vedrørte jo alle, og de gode thyboere begyndte så småt at spidse øren. På Mors og Hanherred, hvor den grundtvigske bevægelse havde gjort sig stærkt gældende, var folk lysvågne, og der lød fra begge disse sider stærke, vækkende røster til standsfællerne i Thy.

Så kom det store politiske møde i Thisted 1883. Det største møde, der nogen sinde er holdt i Thy. - C. Berg, Holstein-Ledreborg og Jens Vulf førte ordet fra Venstres side. Professor Matzen, »Højres bonde«, gårdmand Niels Andersen og Thistedkredsens repræsentant i Folketinget, kaptajn Jagd fra Højres side.

7000 mennesker stod samlede på Frederikstov i Thisted. Der var folk fra alle amtets egne. Spørgsmålet var nu, hvem der stod stærkest, Højre eller Venstre?

Jagd begik i sit overmod den fejl at bede forsamlingen dele sig i to dele; derved viste det sig, at Venstre var stærkest. Dette møde danner vendepunktet i Venstres politiske historie i Thy.»

»Det store politiske møde i Thisted 1883«, som Jens Damgaard omtaler, fik betydning for kredsens politiske historie - men hvad skete egentlig på dette møde?

2.2. Optakten til organisationsdannelsen: »Vælgermøde for hele Thy»

I december 1882 havde Højres rigsdagsgruppe udsendt en opfordring til dannelse af lokale højreforeninger. Dette forsøg på at styrke Højre var et led i kampen mod Venstre, der havde flertal i Folketinget, og som derfor krævede, at kongen udnævnte en regering, der var i overensstemmelse med Folketingets flertal. Venstres krav om andel i regeringsmagten førte til kamp mellem de to dele af Rigsdagen: Folketing og Landsting, mellem Venstre og Højre. I de første år af halvfyrdserne forsøgte Venstre at tvinge højreministerierne bort gennem finanslovsnægtelser. Idéen kom indirekte fra grundlovens paragraf 49: »Forinden finansloven er vedtaget, må skatterne ej opkræves. Ingen afgift må afholdes, som ikke har hjemmel i finansloven eller i en tillægsbevillingslov». Højre fandt et modtræk i grundlovens paragraf 25: »I særdeles påtrængende tilfælde kan kongen, når rigsdagen ikke er samlet, udstede foreløbige love, der dog ikke må stride mod grundloven.....». Med sådanne provisoriske love kunne Højres leder, Estrup, negligere Venstres angreb; det skete første gang med den provisoriske finanslov 1877.

I 1883 var der ikke dannet politiske organisationer i Thy, men der var højrevælgere, der tog opfordringen fra Højres rigsdagsgruppe op i juli 1883, hvor ikke mindre end 135 veletablerede borgere fra hele Thy underskrev sig som indbydere til »Vælgermøde for hele Thy» i en helsides annonce, der indbød til et stormøde på Frederikstorv den 28. juli. Som begrundelse for indbydelsen skrev man:

»Det er offentligheden bekendt, at et parti, der uagtet sin talrig-
hed, kun repræsenterer enkelte sider af befolkningen, har tilladt
sig overfor kongen og hans regering i hele folkets navn at udtale
anskuelser, der er i strid med de øvrige folks, og navnlig med fler-
tallets i denne egn, der sætter en ære i at bevare det fra fædrene
nedarvede troskabs- og tillidsforhold til landets konge. Vi kunne
derfor ikke forholde os danske, når man tillægger os, som dele af
folket, anskuelser, hvorfor vi nære den største afsky, og for at vi
kunne få lejlighed til offentligt og uforbeholdent at fralægge os
enhver delagtighed i disse anskuelser, opfordres herved samtlige
vælgere fra hele Thy til at møde på Frederikstorv i Thisted».

I indbydelsen blev det også kraftigt understreget, at man ikke ønskede fremmede som deltagere i mødet, fordi det efter arrangørernes mening »kunne forvanske udtrykket af meningstilkendegivelsen». Bag formuleringen lå en frygt for et massivt opbud af jyske venstrefolk.

Som talere var indbudt fire af Højres rigsdagsmedlemmer: Landstingsmand, professor Matzen, folketingsmændene Niels Andersen og Lars Dinesen og den lokale folketingsmand, kaptajn Jagd. Før middag begyndte de første vælgere at indfinde sig på torvet, i hvis ene ende der var rejst en høj tribune med plads til talere og honoratiorens: Amtmanden, kammerherre Unsgaard, og byens borgmester, »ridder Clausen», som venstrefolkene kaldte ham.

En del af de fremmødte var sikkert endnu trætte efter dagen i forvejen at have deltaget i et tilsvarende møde i Nykøbing Mors, hvortil der havde været arrangeret en udflugt med deltagelse af 250 mennesker på dampskibet »Aalborg».

Det ordinære formiddagstog havde bragt de første, og på Frederikstorv stod man så kl. 14.00 og spejdede ned mod banegården for at se, hvad 14-toget ville bringe af mødedeltagere. I dagens anledning var der også indsat et ekstratog på Thybanen med ankomst i Thisted kl. 14.30. Kl. 15.00 startede mødet. Kaptajn Jagd holdt en mindre velkomsttale, der sluttede med et »Hs. Majestæt Kongen leve!». Venstrefolkene beholdt hatten på - en protest, der næsten foregreb indholdet af professor Matzens og Niels Andersens taler. Begge kredsede om Venstres angreb mod regeringens og dermed også mod kongemagten. De tilstedeværende pressefolk var mest optaget af at tælle deltagerantallet og registrere tilkendegivelser til fordel for henholdsvis den ene eller den anden lejr. Referenten fra venstrebladet Thisted Amts Tidende gik rationelt og matematisk til værks: Han konstaterede, at forsamlingen nogenlunde udgjorde en firkant, hvor der på den ene led stod 52 og på den anden 36. På den måde opgjorde han deltagerantallet til 2000. Af de kommentarer, der fremkom under talerne, mente han også at kunne konstatere, at der blandt de 2000 var en femtedel venstremænd.

På den samme plads stod højrepressens fire referenter og målte deltagerantallet til 4000. I Jyllandsposten kunne man dagen efter læse, at der havde været 6000 mennesker til stede, og lidt skadefro telegraferede Venstres københavneravis »Morgenbladets» korrespondent fra Thisted: »Højremødet omtrent 2000, en femtedel Venstre. Højres ekstratog på 11 vogne bragte 9 mand».

Det var kaptajn Jagd, der sidst på mødet stod frem og fremlagde den egentlige hensigt med mødet. Han opfordrede forsamlingen til at udtale »at thyboerne fralægger sig enhver andel i og enhver biligelse af Venstres resolutioner, og den måde, hvorpå Venstre er optrådt på overfor kongen, samt bringer ministeriet Estrup deres tilslutning og tak - ministeriet Estrup leve!«. Hvad der herefter skete, lader vi de tilstedeværende referenter berette:

Thisted Amts Avis: »Svaret herpå var et enstemmigt ja og så vedholdende hurraråb, at ingen mislyd hørtes. Derefter opfordrede kaptajn Jagd de tilstedeværende af Venstre til at gøre en kontraprøve og vise hvor mange, de var i tal, ved at stille sig ud fra mængden, men da ingen viste lyst til at efterkomme denne opfordring erklæredes spørgsmålet besvaret enstemmigt med ja.»

Thisted Amts Tidende: »(Højre råber hurra, enkelte af de mest ivrige slår begejstret ud med arme og ben; Venstre forholder sig roligt, der lyder et enkelt »Ned med Estrup«). Jagd opfordrer Venstre til at gå hen i en krog ved den ene side for at vise, hvor mange eller hvor få de er. Herimod protesterede selvfølgelig Venstre på det kraftigste og forlangte højt og gentagne gange håndsoprækning, hvilken fordring imidlertid ikke toges til følge, man ville have den fornøjelse, at kunne sige, at ministeriet Estrup fik enstemmig tilslutning. Når to skal råbe om kap, og man binder munden på den ene, er det ikke vanskeligt for den anden at gå af med sejren».

Arrangørerne havde også taget forholdsregler mod en eventuel besættelse af tribunen - da den sidste højremand var kommet på plads på sin position over forsamlingen, brød man tribunetrappen ned og slog brædder for indgangen. Det var næppe nødvendigt - uanset om der deltog 2000 eller 4000 i mødet, viste arrangementet, at Højre stod stærkt i Thy og også organisatorisk var i stand til at manifestere dette. Striden på rigsdagen kunne også udkæmpes som et pro et contra mange timers togrejse derfra.

Mødet på Frederikstov i juli 1883 var den første offentlige lokale manifestation af den store politiske kamp. Jens Damsgaards fremstilling af 1883-mødet er ønsketænkning: Mødet blev ikke et vendepunkt for det lokale Venstre, men det kan betragtes som optakten til dannelsen af egentlige politiske organisationer i 1885 (se side 47).

2.3. Jens Christian Henrik Claudius Jagd

Navnet er af samme længde som de mange titler: Skolebetyrer, ingeniør, telegrafbestyrer, kaptajn, godsejer, folketingsmand og amtsforvalter. Som tidligere nævnt repræsenterede Jagd Thisted amts 2. valgkreds i Folketinget 1859-1861 og igen fra 1869 til sin død i 1895, plus den korte tid som repræsentant i Rigsrådets Folke-ting fra 1864 til 1866. Personen Jagd spiller en væsentlig rolle for forståelsen af kredsens politiske historie.

Jagd blev født i Fredericia i 1823. Han blev lærer ligesom sin fader og som ganske ung bestyrer af en realskole i Svendborg. Den unge lærer var imidlertid mere interesseret i mekanik end pædagogik. Han opgav skolegerningen og gik i gang med at konstruere en såkaldt »roterende dampmaskine«, der vakte opmærksomhed både i og uden for Danmark, som et vigtigt bidrag til dampteknikkens forbedring. Maskinen var fremstillet til et jysk udtørningsforetagende. De tekniske studier blev fortsat i England, hvor Jagd stiftede bekendtskab med både engelsk politik og engelske udtørningsforetagender. Sammen med en engelsk ingeniør, Joseph Glynn, stiftede han et kompagni til at arbejde med skandinaviske udtørningsarbejder.

Kaptajn Jagd.

Krigen i 1848 satte en foreløbig stopper for Jagds projekt, men krigen blev også en ramme for hans initiativ og udgangspunkt for mange af de myter, som han senere selv gjorde sit til at puste liv i. Jagd meldte sig som frivillig, og efter et kort befalingsmandskursus kom han til Sønderjylland. Jagds søn, kaptajn K.B. Jagd, har i sin beretning om faderen: »C. Jagd og hans gule Kanariefugle» skildret mødet med krigen:

»Undervejs til Haderslev så han, hvordan den såkaldte Landstorm, den frivillige folkevæbning i Nordslesvig, var i færd med at samles og drage mod syd for at møde oprørerne. Ved Agerskov kirke var man i færd med at bryde blytaget af kirken, smelte det og støbe kugler, og når en afdeling havde fået det nødvendige antal, marcherede den mod syd.

I Bedsted blev spiren lagt til de gule kanariefugle. Jagd kom der ud på aftenen. Der var samlet næsten 1200 mand af Landstormen, men der var ingen ledelse. Nogle urolige hoveder havde drukket for rigeligt, og beboerne frygtede, at nogle af dem skulle sætte ild på. Da en af dem, en friser, »Starke Jurgen», et par gange havde forsøgt, slog Jagd ham til jorden og lod ham binde. Derefter udtog han to tidligere korporaler og nogle udtjente soldater som befalingsmænd, og så gik det løs natten igennem med eksercits og øvelser med mandskabet. Der skete ingen udskejelser og endnu fortsattes nogle få dage under streng disciplin Jagds uddannelse af mandskabet, indtil der kom ordre til midlertidig at hjemsende det, da hæren var gået over til Als.

Jagd ville derefter indtræde i hæren, men den dag Landstormen var sendt hjem, meldte de to korporaler sig hos ham og meddelte, at godt 100 mand af Landstormen var blevet enige om, at hvis Jagd ville lede dem, vendte de ikke tilbage til deres hjem, så længe der var en fjendtlig soldat på dansk grund».

Dette »friskarekorps» var godt stof i aviserne, og det gjorde Jagd til en kendt mand. Den militære løbebane endte ved Isted med et sår og en kaptajnstitel, men samtidig med deltagelsen i krigen blev han folketingsmand for Svendborgkredsen 1849-52, hvorefter han kom til Nyborg som telegrafbestyrer. I tiden efter blev Jagd involveret i anlæggelsen af en del nye telegraflinier, hvoraf han selv havde nogle i entreprise. I 1857 fik han således til opgave at anlægge den private telegraflinie mellem Hobro og Thisted. Det

var på den måde, at Jagd stiftede bekendtskab med Thy, og det var på dette tidspunkt, at han fik ideen til udtørringen af Sjørring sø. Dette projekt mødte skepsis og direkte modstand, blandt andet fra de ledende medlemmer af Thisted Amtsråd, der havde økonomiske interesser på spil, hvis udtørringen blev gennemført.

De lodsejere der i første omgang var gået med i projektet, sprang fra, og det lykkedes kun med besvær Jagd at skaffe pengene til selve udtørringen og opførelsen af tre store gårde. Behovet for kredit blev forøget på grund af nogle uheld med driften i 1863/64, og den ubemidlede Jagd måtte til sidst lade prioritethaverne overtage ejendommen og selv nøjes med en part, nemlig den nyopførte gård Egebaksande med ca. 300 tdr. land.

Det var midt under arbejdet med udtørringen, i 1859, at Jagd stillede sig som kandidat ved et suppleringsvalg i Thisted. Det vakte ikke jubel hos den etablerede kreds af højrevælgere i Thisted købstad, der som modtræk opstillede skræddermester Kalum, men han tabte til Jagd, der opnåede valg i kraft af stemmerne fra sognene omkring Sjørring sø.

Jagd blev valgt på trods af de etablerede kredsers modstand - og i kraft af sin egen personlighed og gennemslagskraft over for menigmand. Hans politiske standpunkt var opportunistens, og det var også i opportunistens rolle, at han i den samme periode stred mod de etablerede for at gennemføre sine idéer. Men det at få en politisk sejr var tilsyneladende vigtigere end selve rigsdagsarbejdet, for Jagd mødte sjældent i Folketinget. Efter at Jagd havde opgivet sit mandat i Rigsrådets Folketing i 1866, stillede han op til folketingsvalget samme år, men trak sig til fordel for den senere justitsminister Klein. Det gjorde han derimod ikke i 1869, hvor Klein blev slået. »Det har Thisted aldrig tilgivet ham«, skrev man i samtiden. Ved valget i 1872 tabte han knebet til redaktør Lund, det etablerede Thisted-højres repræsentant, men fra 1873 sad han sikkert som folketingsmand i kredsen.

Jagds politiske tilhørsforhold var svingende i de år, hvor han arbejdede med søudtørringsprojektet og driften af Egebaksande. Omkring 1873 blev han økonomisk knyttet til Estrups fætter, den senere kultusminister og folketingskandidat i kredsen, Jacob Scavenius, der købte Egebaksande, og drev den med Jagd som bestyrer. Dermed blev Jagds tilknytning til Sjørring sø-projektet løsere, og det gav ham overskud til en koncentreret indsats i det politiske arbejde.

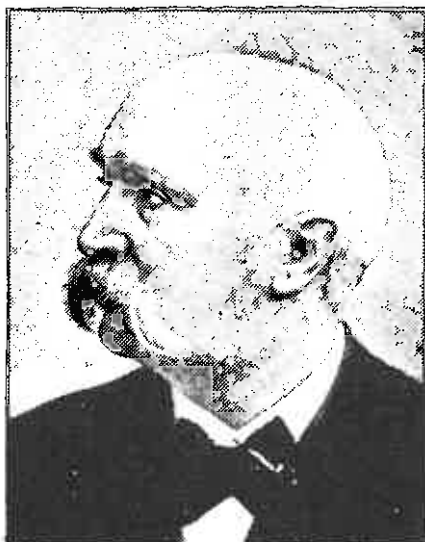
2.4. Dagbladet »Thy»

Kaptajn Jagds placering i det politiske billede i begyndelsen af halvferdserne aftegner sig i den avis, som han startede. Bladet kaldte han »Thy», og prøvenummeret blev udsendt den 26. juni 1874. Den politiske programartikel bar overskriften »Partivæsenet», og partivæsenet var netop det, som det nye blad ville bekæmpe:

»Ethvert folk, som har givet sig partilidenskaberne i vold og prisgivet landets styrelse og interesser til partikampen, har selv derved åbnet sig en af de forfærdeligste ulykkeskilder, hvis sørgelige virkninger, man aldrig forud har anet eller kommet til fuld erkendelse af, forinden fred og ulykke var gået til grunde».

Det var et standpunkt midt imellem Højre og Venstre, som Jagd fik landsdelens to andre folketingsmænd - gårdejer Bach, Vesløs (1. valgkreds), og højsteretsadvokat C.E. Bagger (3. valgkreds) - til at anbefale.

Medens Jagd var det nye dagblads økonomiske og ideologiske ophavsmand, tog Georg Eye, en lille bogtrykker i Mellemgade i Thisted, sig af redaktion og udgivelse. Det nye blad blev naturligvis mødt med en voldsom reaktion fra konkurrenten Thisted Amts

Folketingskandidat Jacob Scavenius.

Avis, der i en række artikler sommeren igennem gik til kamp mod »upartiskheden«. Men forløsningen af Dagbladet Thy mødte også andre vanskeligheder: To af Amtsavisens typografer søgte og fik ansættelse på Eyes bogtrykkeri, hvor de hindrede bladets udgivelse ved gentagne gange at udeblive fra arbejdet. Det førte til en retslig tiltale - typograferne måtte betale en bøde og blev derefter fyret.

Men historien gentog sig. Nyansatte typografer opførte sig på samme måde ved at nægte deres medvirken ved trykningen af »Thy«. Georg Eye gav op og overlod den 1. oktober udgiverhvervet til bagmanden Jagd, der overtalte en ung mand, løjtnant og cand. phil. Iver Leth, til at redigere uden betaling.

Leth's idealistiske og meget personlige forhold til Jagd kom snart til at præge den lille avis så meget, at en væsentlig del af indholdet efterhånden formede sig som en hyldest til udgiverens politiske virke. Det ville folk ikke give penge for (abonnementstallet faldt) og dermed blev økonomien så dårlig, at redaktøren bogstavelig talt forsvandt fra redaktionskontoret ved årskiftet 1874/75. Først 9 dage efter fik de tilbageblevne læsere besked om, at Dagbladet »Thy» var gået ind. Nyheden kom fra Jagd, der selv sad i København og måtte lade tingene ske.

Jagds avis blev udsendt samtidig med, at han for alvor var begyndt at lægge sine kræfter i rigsdagsarbejdet. Tidligere havde københavnske aviser ofte gjort grin med, at kaptajnen fra Thy sjældent viste sig i Folketinget, og hans svingende arbejdsindsats var blevet til en offentlig vittighed, navnlig på baggrund af, at Jagd, når han endelig dukkede op, ufortrødent gik ind i enhver debat, uanset om han havde kendskab til emnet.

Dette ændrede sig fra 1872. Jagd blev i København, når Rigsdagen var indkaldt, og deltog nu med stor succes i Folketingets debatter. Den københavnske presse holdning ændrede sig positivt til fordel for hans person, og man fremhævede, at »...hans veltalenhed møder ikke fornemt med sort kjole, den møder i skjortearmer og går midt ind i klyngen».

I København agiterede Jagd også for upartiskheden, og alligevel tog politikere i Højre ham til indtægt for egne synspunkter. »Fjern og Nær», skrev om Jagd i 1874: »Jagd er ved sin enegang mod Venstre bleven megen populær i den sidste tid, man både hører ham og læser ham med stor interesse. Således kommer alt til nytte i naturens store husholdning - der er noget som absolut burde siges

under de rigtige forhold, takket være Jagd er det blevet sagt». Jagds egen avis har i 1874 også en karakteristik af sin udgiver, og muligvis er Jagd selv ophavsmand til artiklen:

»...at medens størstedelen af egnens embedsmænd og anseteste privatmænd stillede sig på hans modstanderes side i de stridigheder, Jagd førte omkring udtørringen af Sjørring sø - stridigheder, der truede kaptajn Jagd med total ruin - så misbrugte han aldrig sin politiske indflydelse til at skade eller forurette dem - den også i vor egn velkendte agitation mod autoriteter, embedsmænd, herremænd og rigmænd har i Jagd mødt sin djærveste modstander, og til samme tid disse samfundsklasser ved enhver lejlighed optrådte som modstandere af ham, forsvarede han dog med varme deres politiske og naturlige rettigheder. Men som han stedse har fundet sine trofasteste venner iblandt bønder, borgere og hele den store almuebefolkning, der i nødens stund blev ham tro, når alle andre forlod ham, således måtte han naturligt føle sig hendraget til disse, fra hvilke han ej alene er udgået, men iblandt hvilke han også har tilbragt størstedelen af sit liv og var knyttet til med alle bånd. Man synes at have svært ved at forstå, at en mand med Jagds moderate anskuelser kunne i sandhed være småfolkenes repræsentant, uden at han derfor behøvede at kokettere med det folkelige.....fordi denne egnns befolknings store flertal i sandhed er billigtænkende, moderat og besindig. Jagd ville ikke være befolkningens mand, således som han er nu, når denne ikke varm og hjerteligt sympatiserede med hans stræben efter at yde alle lige ret og ikke vindicere nogen som helst samfundsklasse uberettigede fordele på den andens bekostning».

Samtidig med at Jacob Scavenius økonomisk gik ind i Sjørring Sø projektet, blev Jagds tilknytning til Højre fast. Snart fandt man ham som en ivrig fortaler for Estrups regering, hvor han havde fundet magtfulde venner. Da Jagd forlod bestyrerhvervet på Egebaksande i 1879, havde man et embede til ham i Kolding, som bestyrer af Kolding Oppebørselsstue, og i 1882 blev han amtsforvalter i Thisted. Fire år senere fik han det meget lukrative amtsforvalterembede i København, hvor han døde i 1894, 74 år gammel. I de sidste tyve år, Jagd var folketingsmand, var Thisted amts 2. kreds en af landets mest sikre højrekredse. Forklaringen på partiets store lokale succes skal søges i Jagds popularitet blandt de

brede lag af vælgerskaren, der i ham fandt en repræsentant, som de kunne identificere sig med, og hvis liv nøje passede ind i den tidsånd, som Dalgas formulerede. Jagds monopol på kredsens folketingsmandat gav han i arv til Højre.

2.5. Dannelsen af vælgerforeninger: Den konservative klub

Det store møde på Frederikstorv i sommeren 1883 varslede Højres skærpelse af den politiske kamp lokalt. Året før havde Christen Berg stiftet venstrebladet Thisted Amts Tidende, der allerede fra januar 1883 blev trykt i Thisted i et oplag af 450 eksemplarer. Højres Thisted Amts Avis udkom på samme tid i et oplag på 1500. Venstreprensens etablering i Thisted betød ikke umiddelbart et gennembrud for partiet, men det skærpede tonen i højreavisen, som ved folketingsvalget i juni 1884 udsendte et tillæg med en liste over de 79 Thistedborgere, der havde stemt på Venstres kandidat. Dette tillæg er det første offentliggjorte lokale eksempel på forsøg på valgtryk, som vi kender til.

Opfordringen fra Højres rigsdagsgruppe til at danne lokale højrevælgerforeninger blev fulgt op i Thisted i juli 1885. De allerførste rygter om en politisk organisation for Højre blev bragt af venstrepresen: »Vi har alt i forvejen i byen to klubber, der begge er så konservative, som ønskes kan, og når der nu bliver dannet en tredie, må ethvert savn i så henseende siges at være afhjulpen. Den vil blive et tilflugtssted for de ganske unge mennesker, som vil kunne tilbringe deres aftener og nætter på en behagelig måde, uden at principalerne godt kan indvende noget derimod, hvis de ikke vil risikere, at der rejser sig mistanke mod dem for at være liberale..» Rygtet blev bekræftet, da der blev holdt et nye højremøde på Store Torv i Thisted med professor Matzen som hovedtaler. Dette møde blev tre dage senere efterfulgt af et festmåltid for talere og arrangører, i alt 150 mennesker. Her blev de sidste planer lagt, for den 23. juli 1885 er datoen for oprettelsen af Den konservative Klub for Thisted og Omegn.

Ved indbydelsen til højremødet i 1883 havde man understreget, at det var et vælgermøde for hele Thy, og denne geografiske bredde fulgte man ved dannelsen af den nye klub, der tegnede sine medlemmer over hele Thy. Den konservative Klub for Thisted og

Omegn var opdelt i flere mindre afdelinger, eller »klubber», hvor klubben i Thisted købstad fik status som moderklub for de øvrige »klubber» i Thy - med undtagelse af klubberne i Hvidbjerg og Vestervig, der fik egen ledelse, der ifølge vedtægterne havde ret til at deltage i et fællesmøde med bestyrelsen for klubben i Thisted forud for generalforsamlingen.

Den drivende kraft i dannelsen af den nye organisation var toldinspektør Falck, Thisted (se side 49), der fra starten blev formand for 200 medlemmer. Dette antal var allerede i 1888 vokset til 420.

Centraliseringen af ledelsen omkring »klubben» i Thisted gav fra starten anledning til kritik fra medlemmerne i landområderne. Denne interne debat resulterede i en ændring af vedtægterne, hvorefter medlemmerne i de enkelte sogne skulle udpege en repræsentant, som derefter indtrådte i bestyrelsen for Den konservative Klub for Thisted og Omegn. Et andet resultat af debatten var dannelsen af en organisation i Snedsted i 1889, der fik samme status som Hvidbjerg- og Vestervigklubberne.

Ved generalforsamlingen forud for folketingsvalget i 1892 blev der fremlagt et forslag fra 8 medlemmer om oprettelse af et repræsentantskab. Forslagsstillernes talsmand var bestyrelsesmedlemmet, redaktør Møller, Thisted Amts Avis. Dette repræsentantskab skulle alene have til opgave at forberede de politiske rigsdagsvalg og de vigtige kommunale valg ved at udpege kandidater og forestå agitation. Generalforsamlingen godkendte ideen og gav forslagsstillerne mandat til at arbejde videre med sagen. Tre dage senere mødtes de 8 forslagsstillere med 22 repræsentanter fra landet, og sammen vedtog man at danne »Organisationen for Thisted Amts 2. Valgkreds», hvor land- og bymedlemmer i fællesskab skulle udpege kredsens folketingskandidat. Men blandt medlemmerne af »Organisationen for Thisted Amts 2. Valgkreds» udgjorde byboerne en selvstændig gruppe, som blev kaldt »Organisationen for Thisted Købstad», og som alene skulle komme med forslag til Højres valgmand for Thisted til landstingsvalg og kandidater til byråds- og ligningskommissionsvalg i Thisted.

Den konservative Klub for Thisted og Omegn var således allerede fra starten præget af organisatoriske modsætninger mellem land og by, og disse modsætninger blev stadig tydeligere ved folketingsvalgene 1895 og 1901.

2.6. Fremskridtsforeningen

Nogle måneder efter stiftelsen af Den konservative Klub dannede en kreds af lokale venstremænd den såkaldte Fremskridtsforening. Også den var et led i en landsomfattende organisering, der for de liberale foreningers vedkommende havde fundet sted siden foråret 1885.

Efter lovene skulle Fremskridtsforeningen: »...udbrede politisk oplysning og kundskab, hvorved kærlighed til friheden kan befæstes og al usund klassefølelse modvirkes (og) samle alle frisindede mænd i byen og omegnen til enig optræden ved valg...» At Fremskridtsforeningen var liberal, kan der ikke herske tvivl om, men om den er den allerførste lokale liberale forening, vanskeligere at afgøre, for tre år senere - i oktober 1888 - sender både Fremskridtsforeningen og en egentlig lokal »Venstrevælgerforening for Thisted Amts 2. Valgkreds» fælles repræsentanter til et venstremøde i København. Kort efter sker der en sammensmeltning af de to foreninger i Fremskridtsforeningens navn.

Fremskridtsforeningen havde fra starten 80 medlemmer, og dens første formand blev proprietær N. Neergaard, Rolighed. Blandt stifterne var også dr. med. Sophus Fenger og skomager Hobolth. Fremskridtsforeningens første offentlige møde skulle afholdes den 7. maj 1886, og mødetidspunktet var sat til kl. 14.30 af hensyn til

Skomager Chr. Hobolth.

landboerne. Som taler var indbudt dr. Pingel, der var kendt som en yderst radikal folketingsmand for Venstre. Pingels politiske engagement havde medført hans afskedigelse fra Metropolitanskolen i 1883.

I god tid før mødet havde bestyrelsen for Den konservative Klub uddelt løbesedler til sine medlemmer med en opfordring til at komme til stede så talrigt som muligt for »at protestere mod en sådan taler«! Der mødte 300-400 tilhørere frem, hvoraf cirka halvdelen var unge konservative fra Thisted. Den liberale formand, proprietær Neergaard, bød velkommen - men den konservative formand, toldinspektør Falck, bemægtigede sig ordet og sagde, at Pingel havde kaldt ministrene indbrudstyre, og derfor skulle han ikke høres. Derpå fulgte et øredøvende spektakel, og det var umuligt for Neergaard igen at komme til orde. Den tilstedeværende politimester Clausen hævdede mødet og bad alle forlade mødelokalet. En halv time senere holdt Pingel sin tale på et lukket medlemsmøde i Fremskridtsforeningen.

Tre måneder senere, den 2. august, trak det op til en ny konfrontation, da Fremskridtsforeningen havde sammenkaldt til et møde med folketingsmand Tutein, Hjørring. Toldinspektør Falck mødte op igen.

Under Tuteins tale var der ingen uro, men da der skulle være debat, fremprovokerede Falck en skriftlig afstemning om ordstyrervalget. Falck blev kaldt op for at kontrollere afstemningen, som proprietær Neergaard imidlertid vandt!

Inden man denne aften skiltes, råbte Falck og hans meningsfæller: »Kongen leve« - og venstrefolkene svarede: »Grundloven leve«. Falcks optræden blev mindet ved en sammenkomst i Fremskridtsforeningen i anledning af foreningens 1 års jubilæum, hvor der herskede »en frejdig demokratisk stemning«:

(Mel.: At slyngler hæves til Ærens top)

Dog lidt af frikasè og en duesteg

Var ej så ilde, hvis det var serveret

Men spise en falk, jeg frabeder mig

Jeg af dens stank snart blev grundig kureret

Nej, den vi vrager

Den råddent smager

Vi trænger ikke til rådne sager

:Ved dette bord:

Det liberale forsøg på at skaffe sig en organisatorisk base i Thisted var slut, næsten iør det var begyndt. De 161 medlemmer, som Fremskridtsforeningen kunne mønstre ved sin første generalforsamling, svandt hurtigt ind. I 1888 var der 132 medlemmer. I 1889 var der 101. I 1890 blot 77.

I takt med det dalende medlemstal skete hyppige formandsskift. Proprietær Neergaard afløstes af dr. Fenger i 1888, og han måtte også påtage sig hvervet som folketingskandidat i 1890, da den hidtidige kandidat, Laurids Skov, flyttede fra kredsen. Som folketingskandidat var Fenger blevet valgt som en nødløsning: Forespørgsler hos andre venstremænd havde givet et negativt resultat, og Venstre måtte offentligt beklage, at partiets kandidat desværre var for travlt optaget af sin lægegerning til at kunne deltage i vælgermøder.

I 90'erne dalede Fremskridtsforeningens aktiviteter til et nulpunkt. Redaktøren af Thisted Amts Tidende, M. Aaberg, der til stadighed var en af de 4-5 medlemmer, der deltog i foreningens generalforsamlinger, blev i 1892 dels formand, og dels folketingskandidat.

Redaktør (og senere borgmester) M. Aaberg modtager kongen.

2.7. Redaktør M. Aaberg

Aaberg kom fra Langeland, hvor han blev født i 1853, som søn af en skræder. Som ung stak han til søs i en kort periode, hvorefter han kom i lære som typograf. 24 år gammel blev han trykkeribestyrer i København og medredaktør af typografernes fagforeningsblad. Aaberg fik lyst til journalistikken, og gennem en annonce kom han i kontakt med en maler i Roskilde, der havde lidt kapital og ligesom Aaberg lyst til at starte et dagblad. Resultatet af kompagniskabet blev »Aalborg Dagblad», der kun fik en levetid på 8 måneder, fordi de to redaktørers uenighed om driften førte til, at de polemiserede mod hinanden i deres eget blad. Derefter flyttede Aaberg til Ringsted, hvor han blev faktor og redaktionssekretær på Ringsted Amtstidende. Her var han i fire år, og blev så af Christen Berg sendt til Thisted for at overtage ledelsen af Thisted Amts Tidende, der ved Aabergs tiltræden havde eksisteret et års tid. Med sin ansættelse ved den Bergske presse var Aaberg i tæt kontakt med Christen Berg, og derfor knyttedes den liberale bevægelse i Thisted også til bergianernes lejr. De divergerende opfattelser i Venstre synes ikke at have ført til dannelse af fraktioner i Fremskridtsforeningen, hvor Aaberg blev den dominerende skikkelse.

2.8. Folketingsvalget 1892

Den forbitrede stemning fra møderne i midten af firserne var delvis forsvundet, da startskuddet lød til valgkampen op til folketingsvalget den 20. april 1892. Den lokale debat var som hidtil præget af generelle politiske spørgsmål, og fronterne i folketinget mellem forligsvenner og forligsmodstandere blev stærkt markeret i Thistedkredsen, hvor de liberale enigt agiterede mod forliget.

Venstres kandidat, redaktør Aaberg, stred mod to modstandere: Det var dels »sammensmelterne» eller de »moderate», der efter redaktørens mening havde givet Estrup flertal i Folketinget og derved svigtet Venstres mærkesager - parlamentarismen og modstanden mod Københavns befæstning - dels Højre, personificeret af den aldrende amtsforvalter Jagd, der uden modforslag var blevet opstillet af det lokale Højre via »Organisationen for Thisted Amts 2. Valgkreds».

For Venstre var den lave valgdeltagelse et alvorligt problem. Man var klar over, at mange anså det for udsigtsløst at få valgt en ven-

stremand i det højredominerede Thy og derfor ikke fandt det umagen værd at begive sig til valgstedet på Store Torv i Thisted for at stemme. Venstres modtræk var et forsøg på at organisere fri kørsel til valgstedet. Redaktør Aabergs vejledning til vælgerne lød således:

»Stemmer man på Højre, da stemmer man for, at småmanden skal betale sine skatter og holde sin mund - stemmer man på Venstre, da er man derved med til at fastholde kravet om, at skatteydernes penge ikke kan anvendes uden at småmandens samtykke skal indhentes gennem den almindelige valgret til Folketinget...ønsker vælgerne at få stadig større udgifter til nye embedsmænd, højere embedslønninger og mere militærvæsen, da stemme de på Højre; ønsker de en sparsommelig statshusholdning, hvor statens midler anvendes til forbedring af den jævne befolknings næringsvilkår, bl.a. gennem anlæg af havne, jernbaner...da stemme de på Venstre».

Kaptajn Jagd og redaktør Aaberg mødte hinanden ved tre vælgermøder i Snedsted, Klitmøller og Thisted. Ikke uventet fik Aaberg hjælp fra en del højremænd i både Snedsted og Klitmøller, blandt andet proprietær Gravers Nørgaard og strandfoged Otto Havsgaard, der begge var medlemmer af Højres repræsentantskab. De kritiserede Jagd for ikke at varetage egnens interesser, og for at undlade at holde møder med sine vælgere, bortset fra valgmøderne. Men det var navnlig Jagds passivitet i forbindelse med spørgsmålet om en havn på Vestkysten, der gav anledning til kritiske bemærkninger, som strandfoged Havsgaard formulerede således: »Det er en fejl af kaptajn Jagd, når han står så fremmed overfor havnespørgsmålet som tilfældet er. Han er en 30-40 år tilbage i tiden. Der har nu været udsendt tre kommissioner til undersøgelse af denne sag, så der må dog foreligge noget. Når kaptajn Jagd intet ved, og ikke tror, der kan udrettes noget, da viser det kun, at han ikke har fulgt med, som det var hans pligt». Havsgaard lovede dog sin fortsatte støtte til Jagd, »når han ville give tilsagn om bedre end hidtil at varetage egnens interesser». Jagd imødegik kritikken ved at fremhæve, at han flere gange var gået forrest i bestræbelserne på at indsamle midler til forulykkede fiskeres enker, og at han i øvrigt plejede at udrette mere, end han lovede. Jagd lovede vælgerne, at han ville gøre, hvad han kunne for at skaffe både Hansted, Klitmøller og Stenbjerg en havn!

Deltagelsen ved disse vælgermøder svingede fra 100 i Klitmøller til 500 i Thisted. I Snedsted mødte 300 vælgere op, og den traditionelle meningstilkendegivelse viste, at Jagd havde flertallet med sig, men mindst halvdelen af de tilstedeværende undlod at stemme.

Frem mod valgdagen den 20. april intensiverede Højre sit agitationsarbejde i Thisted købstad. Byen blev inddelt i 29 kredse, hvor de bosiddende medlemmer af Højre gik på husbesøg for at virke for, at »højresindede vælgere kom tilstede og afgav deres stemme til fordel for kaptajn Jagd«. På valgdagen, den 20. april, var der samlet omkring 1500 mennesker på Store Torv i Thisted, hvor valget fandt sted. Valgbestyrelsens formand, borgmester Clausen, åbnede valghandlingen med et »Kongen leve«, hvorefter først Aabergs og siden Jagds stillere fik ordet. Efter »kåringen« blev der »navnlig« afstemning, og her generobrede kaptajn Jagd sit folketingsmandat med 1031 stemmer mod Aabergs 384 stemmer. I forhold til valget i 1890 havde Højre mistet stemmer blandt vælgerne i alle kredsens områder. Venstre fik tilslutning fra 93 vælgere i Thisted købstad - partiets hidtil bedste resultat, men partiet formåede stadig kun at få flertal i et enkelt område, det lille Skinnerup sogn.

Højres medlemstal i Thisted by var 190 den 1. april 1893 - der er derfor rimelig grund til at antage, at cirka hver anden af Jagds vælgere i Thisted var organiseret i Højre.

Aaberg havde tabt sin første valgkamp. Jagd havde vundet sin sidste.

2.9. Analyse af valgresultatet

Hvem var det så, der havde stemt på de to kandidater? Her giver de trykte valglister mulighed for at se nærmere på sammenhængen mellem henholdsvis alder, erhverv og stilling på den ene side og adfærd ved valget på den anden, således som det fremgår af tabel 9. Denne tabel er dog kun et enkelt eksempel på en sådan tabel, idet det her er vist, hvorledes sammenhængen er mellem alder og vælgeradfærd, når der opereres med 10 års-aldersgrupper.

To ting fremgår meget klart af tabel 9. For det første er der en tydelig sammenhæng mellem alder og valgdeltagelse. Det har man normalt også fundet ved andre undersøgelser, både i andre danske byer i 1890'erne (Elklit, 1982: 432) og i mange, mange flere undersøgelser af forholdene i vore dage, i Danmark og andre steder

Tabel 9 Fordeling efter aldersgrupper og partier i pct. 1892-valglisten

	30-39 år	40-49 år	50-59 år	60-69 år	70 år og derover	I alt
Stemte på Venstre	14	13	7	5	3	10
Stemte på Højre	23	36	41	50	38	35
Stemte ikke	63	51	52	45	59	55
I alt	100	100	100	100	100	100
N	303	207	155	129	64	858 ^{a)}

a) Tre er uoplyst med hensyn til alder.

(Svensson, 1986: 232ff; Milbrath & Goel, 1977: 114). Denne sammenhæng er kurveformet, idet der er flest af de helt unge, der ikke deltager i de politiske valg, hvorefter valgdeltagelsen er stigende i de næste aldersgrupper, indtil den falder igen, når man kommer op blandt de gamle. Og det er netop det billede, der fremgår af tabel 9, hvor 63 pct. af de 30-39 årige ikke deltog i valget i 1892, hvorefter sofavælgerprocenten falder til henholdsvis 51, 52 og 45, inden den igen stiger til 59 pct. blandt de vælgere, der var 70 eller mere. Tabel 9 bygger som sagt på de trykte valglisten, og det kan derfor være på sin plads at minde om, at der er konstateret visse småuoverensstemmelser med de officielle tal, som der ikke har kunnet findes nogen tilfredsstillende forklaring på (jvf. side 24). Det er imidlertid vor opfattelse, at disse uoverensstemmelser har en tilfældig karakter, og derfor påvirker de ikke de konklusioner, man kommer frem til ved at analysere de data, der stammer fra de trykte lister.

Tabel 9 giver også anledning til en anden konstatering, idet der også er en klar sammenhæng mellem alder og tilbøjelighed til at stemme på Venstre, det vil sige det i den givne sammenhæng radikale alternativ, hvad der betød en form for protest mod det etablerede lokale politiske og sociale miljø. Henholdsvis 14 og 13 pct. i de to yngste aldersgrupper stemte på Aaberg, medens hans tilslutning derefter falder til henholdsvis 7, 5 og 3 pct. i de følgende tre aldersgrupper.

I forlængelse af disse to meget klare iagttagelser ses Højres støtte at være allermindst blandt de yngste vælgere (23 pct.), derefter stigende til 50 pct. af alle vælgere i 60'erne, hvorefter den igen falder blandt de ældste.

I tabel 10 er det på samme måde vist, hvorledes vælgere med til-

knytning til de anførte syv erhvervsgrupper stemte ved valget i 1892. Igen må det understreges, at hensigten ikke er at analysere dette materiale til bunds, men kun at antyde dels nogle af de muligheder, det giver, dels nogle umiddelbare resultater.

For hver erhvervsgruppe viser den venstre søjle vælgeradfærden ved folketingsvalget i 1892. De variationer, der kan konstateres, går alle i forventet retning og bidrager dermed nærmest til en cementering af vor opfattelse af den politiske adfærd i denne periode i en købstad af Thistedes type. Højre havde tilslutning over gennemsnittet blandt vælgere beskæftiget i handel og omsætning, som embedsmænd eller i frie erhverv og servicefag, grupper, der i øvrigt også var karakteriseret ved en valgdeltagelse over gennemsnittet for alle købstadens vælgere. Det kan tolkes i retning af, at det sociale og politiske pres i retning af både at stemme og - naturligvis - også at stemme på Jagd som Højres kandidat virkede stærkest i relation til netop disse grupper.

Både valgdeltagelsen og Højres tilslutning blev imidlertid trukket ned af den halvdel af samtlige vælgere, der var beskæftiget i håndværk og industri, hvor kun 28 pct. stemte på Højre og 51 pct. ikke stemte.

I forhold hertil havde de to sidste erhvervsgrupper kun en beskedent indflydelse på gennemsnitstallene for hele byen. Det er alligevel bemærkelsesværdigt, at vælgere med tilknytning til landbruget havde den højeste Venstre-andel (og en tilsvarende lav tilslutning til Højre), medens fiskere og søfarende - som kunne have svært ved at være til stede på valgdagen - havde en ekstremt lav valgdeltagelse (19 pct. over for hele byens 45 pct.).

I tabel 10 er medtaget tal for de 660 vælgere fra 1892, som éntydigt har kunnet kobles sammen med personer i valglisten fra 1898, og som der derfor er al mulig grund til at tro var én og kun én person.

Derfor er der både tale om, at der er relativt færre yngre vælgere end i 1892, og at der i højere grad har kunnet ske en tilvænnning til og accept af dominerende sociale normer. Derfor er forventningen dels, at valgdeltagelsen i denne gruppe skal ligge over valgdeltagelsen i hele byen (jfr. tabel 4, s.22), dels at tilslutningen til Højre skal være højere end gennemsnittet for alle byens 989 1898-vælgere. Som det ses er begge forventninger opfyldt; en gennemgang af de enkelte erhvervsgrupper viser i øvrigt et mønster, der vel svarer til det forventede, når udgangspunktet er den beskrevne 1892-situation.

Tabel 10. Thisted's folketingsvælgere i 1892 og 1898 * fordelt efter erhverv og parti. Pct.

	Håndværk og industri	Handel og omsætning	Embods- mænd	Frie erhverv og servicefag	Fiskeri og søfart	Landbrug	Andet	I alt
	1892 1898	1892 1898	1892 1898	1892 1898	1892 1898	1892 1898	1892 1898	1892 1898
Stemte på Venstre	13 17	9 9	3 3	0 8	6 2	17 19	14 23	10 12
Stemte på Højre	28 50	43 65	67 79	42 58	17 54	26 53	14 31	35 56
Stemte ikke	59 33	48 26	30 21	50 36	81 44	57 38	72 46	55 32
I alt	100 100	100 100	100 100	100 100	100 100	100 100	100 100	100 100
N	431 337	167 130	75 53	67 52	53 41	46 34	22 13	861 660

Kilde: Den trykte valgliste

*Opgjort efter identificerede 1892-vælgere på valglisten fra 1898.

Valglisterne for Thisted lægger som nævnt op til at se på sammenhængen mellem adfærden ved valgene og alderen, erhvervet, stillingen osv., således som det er blevet illustreret i tabellerne 9 og 10. Imidlertid er det også blevet undersøgt om man ved hjælp af vejviseren for Thisted i 1894, som også giver oplysning om beboernes ansatte indkomst, kan belyse vælgeradfærden yderligere. At det er vejviseren fra 1894, der er brugt til en sammenligning med 1892-valglisten og ikke skatelisten fra 1892, skyldes dels, at vi ønskede at bruge et materiale, som er alment tilgængeligt, dels et ønske om at anvende et materiale, der tidsmæssigt lå imellem de to valg i 1892 og 1898. Men det viste sig vanskeligt at koble vælgerne fra 1898-listen sammen med vejviseren, idet vi ikke med sikkerhed kunne genfinde et tilstrækkeligt stort antal personer. Det kunne vi derimod mellem den trykte 1892-valgliste og 1894-vejviseren. Resultatet var, at 609 af de 861 vælgere på 1892-listen kunne findes, altså 71 pct. Denne procentstørrelse siger dog i sig selv ikke så forfærdelig meget, når man ikke ved - og ikke kan få at vide - hvormange af de 861, der også var til stede i byen i 1894, og som derfor udgør det faktiske tal, der burde have været sammenlignet med (Elklit, 1985).

Hus-Register.

Beboerne findes her anførte efter Bopæl; hos hver enkelt Skatteyder er vedføjet Skatte-Indtægten og Skattebeløbet. Af de tvende Tal efter Navnet angiver det første i Hundreder den Paagjældendes anslaaede Indtægt, det sidste Skatten i Kroner.

Aalborgvej.

62 63 Avlsbr. J Christensen Skotland
8 32

Hjogaardstræde.

421 Skomager Chr Larsen 12 72
422 ab Skridersv. Jens Jensen 6 8
Arb. P Jacobsen 5 8
424 a Kontorist P Willshøll 6 24
423 a Flyv. Gaardejer A Frokjær 12 80
425 Plantor J Jespersen 9 56
Enke Ingeborg Nielsen 8 32
426 b Tandlæge M Nielsen 46 360

216 a Manufakturhdl. J C Toft 27 216
Lærerinde Frk. C Clausen 5 16
217 Avlsbr. N G Hundahl 9 48
Kbm. Chr Hundahl 17 128
Tilskjærer H Chr Petersen 15 72

Caroesminde.

112 Bryggeriejer C Jensen Bredahl 155 440
Bryggerikarl Jens Chr Larsen 6 24
do Chr Fuglsang 4 8
do Chr Madsen 4 8

Christianslyst.

Uddrag af »Vejviser og Skattekog 1894«.

For at undersøge, om skævheder eventuelt skulle kunne konstateres, er der i tabellerne 11 og 12 foretaget sammenligninger af de to listers samlede fordeling på henholdsvis erhvervsgrupper og socialgrupper. Når der tages hensyn til, at vejviseren også omfattede personer, der ikke opfyldte valglovens krav om mindst 30 års alder, mindst ét års bopæl i kredsen osv. er overensstemmelsen mellem de to fordelinger udmærket. Derfor kan der ikke være afgørende betænkeligheder mod at bruge 1894-oplysninger som dækkende for forholdene også to år tidligere - også selv om der for enkelte individuelle vælgere naturligvis kan være sket markante ændringer i deres indkomstforhold på de to år.

Tablet 11. Erhvervsfordeling 1892 og 1894. Pct.

	Valglisten 1892	Vejviseren 1894
Håndværk og industri	50	46
Handel og omsætning	19	21
Embedsmænd	9	10
Frie erhverv og servicefag	8	8
Fiskeri og søfart	6	3
Landbrug	5	8
Andet	3	4
I alt	100	100
N	861	1.100

Tablet 12. Diverse socialgruppers fordeling 1892 og 1894. Pct.

	Valglisten 1892	Vejviseren 1894
Overordnede, offentlige	3	3
Selvstændige, private	51	41
Funktionærer, offentlige	6	7
Funktionærer, private	3	3
Arbejdere/karle	35	42
Andre	2	4
I alt	100	100
N	861	1.100

I tabel 13 er så vist sammenhængen imellem indkomst (men altså i 1894) og politisk adfærd (i 1892) for de 609 éntydigt identificerede vælgere. Tabellen er på flere måder interessant. Det ses, at der ingen sammenhæng er mellem indkomstniveau og det at stemme på Venstre, som altså må forklares på anden vis (overbevisning?). Derimod er der en utrolig stærk sammenhæng mellem indkomstniveauet og stemmeafgivning på Højre, stigende fra 26 pct. i den laveste indkomstgruppe til ikke mindre end 69 pct. af alle vælgere i den højeste indkomstgruppe. Da tilslutningen til Venstre som nævnt stort set er konstant i alle indkomstgrupperne, betyder dette mønster samtidigt, at stemmeprocenten udvikler sig stik modsat Højres tilslutning - i den laveste indkomstgruppe var der mange (62 pct.), der ikke stemte, medens det tilsvarende tal i skalaens anden ende er så lavt som 20 pct.

Selv om talmaterialet i skalaens øverste ende er mindre omfattende end i den nederste ende, er tendensen under alle omstændigheder meget klar. Det er også bemærkelsesværdigt, at talrækkerne »knækker» omkring det sted på indkomstskalaen, hvor grænsen for de højstbeskattede (se herom tabel 13) var, altså ca. 1.300 - 1.400 kr.

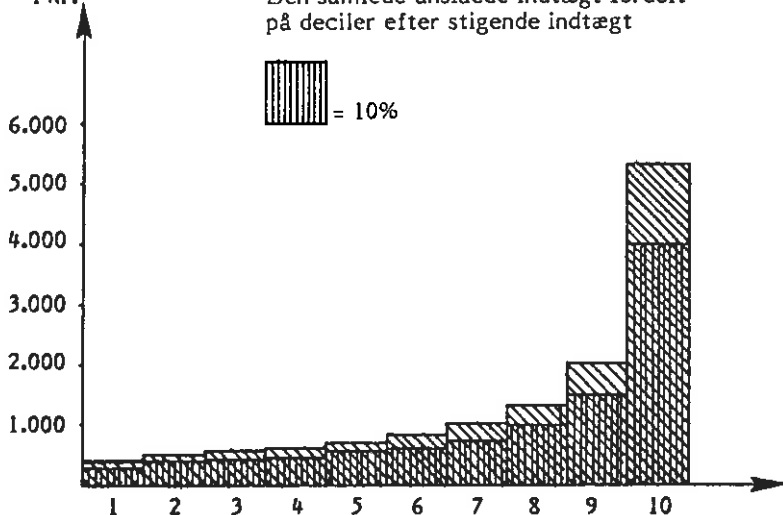
Den højere valgdeltagelse ved kommunale valg i denne gruppe, som konstateres i afsnittet om de kommunale valg (se pp. 101f.), er derfor muligvis ikke kun en afspejling af de større indflydelsesmuligheder i denne vælgerklasse, men også en systematisk højere valgdeltagelse ved alle former for valg - noget der også hyppigt findes ved moderne vælgerundersøgelser (Milbrath & Goel, 1977: 96).

Tabel 13. 1892-vælgernes fordeling efter indkomstgrupper. Pct.

	Venstre	Højre	Stemte ikke	I alt	N
0 - 600 kr.	12	26	62	100	173
700 - 1300 kr.	13	31	56	100	238
1400 - 2000 kr.	11	44	45	100	84
2100 - 2700 kr.	16	45	39	100	31
2800 kr. eller derover	11	69	20	100	83
I alt	12	37	51	100	609

Indkomsten er afrundet til 100 kr. Opgjort efter identificerede i 1894-vejviseren.

Gennemsnitlig
anslået indtægt
i kr.

2.10. Folketingsvalget 1895

Da Jagd døde i 1894, skulle Højre finde en ny folketingskandidat. I god tid inden valget, allerede den 8. september 1894, indkaldte Højres repræsentantskab »Organisationen for Thisted Amts 2. Valgkreds» til et møde, hvor man med stort flertal opfordrede proprietær Cortsen, Gunderup, til at stille op. Samtidigt blev der også arrangeret møder, hvor den lidet kendte Cortsen kunne få lejlighed til at møde Højres medlemmer og sympatisører.

Da valget nærmede sig, opstod der imidlertid uenighed blandt kredsens højrefolk om kandidatspørgsmålet. En af Jagds skarpeste kritikere fra valgkampen to år tidligere, strandfoged Otto Havsgaard, ønskede ikke Cortsen som kredsens kandidat. Han foreslog i stedet orlogskaptajn Trolle, der i øvrigt var lige så ukendt som Cortsen.

Redaktør Møller på Thisted Amts Avis fór i blækhuset og frarådede »de ærede meningsfæller» at fremme »splittelse mellem vælgere i byen og på landet».

På et møde i »Organisationen for Thisted Købstad» den 18. marts 1895 drøftede Højres købstadsmedlemmer kandidatspørgsmålet. Det viste sig, at flere af købstadens Højrefolk støttede strandfoged Havsgaards forslag om Trolle. De fik da også indirekte støtte til dette synspunkt, da man vedtog at øge købstadens medlemstal i det fællesudvalg mellem land og by, der ledede »Organisationen for Thisted Amts 2. Valgkreds».

I Klitmøller stablede landpost Simonsen et møde på benene, hvor 100 fiskere gav udtryk for deres støtte til Trolle, og klitmøllerfiskerne gik i gang med at agitere for deres kandidat i kredsens fiskerlejer.

Men den allerede trufne beslutning i »Organisationen for Thisted Amts 2. Valgkreds» stod fast: På foranledning af Cortsen blev der holdt møde den 22. marts, hvor en afstemning klart tilkendegav, at Cortsen blev støttet af 50 af mødets deltagere, medens Trolle kun fik støtte fra 9. Efter afstemningen opfordrede formanden endda mindretallet til at melde sig ud, hvis ikke man ville underordne sig flertallet. Det ville mindretallet ikke, og dermed stod Højre splittet i en fløj bag Cortsen og en fløj bag Trolle.

Cortsen repræsenterede landbrugets interesser, medens Trolle selv utvetydigt havde erklæret sig for en varetagelse af fiskernes interesser. I Højres organisationer havde der allerede fra starten i 1885 været diskussioner om det rimelige i, at Højre i Thisted købstad havde hovedindflydelsen i partiet. Det var denne utilfredshed, der førte til dannelsen af »Organisationen for Thisted Amts 2. Valgkreds», hvis opgave var at udpege kredsens folketingskandidat. Det var ikke muligt at komme igennem med en ny kandidat i Jagds levetid, og landboernes ønske om at få en landbrugsvenlig højremand i Folketinget havde derfor først udsigt til at blive virkelighed nu efter Jagds død.

Kandidatopstillingen voldte ingen politiske problemer i den liberale Fremskridtsforening, hvor blot tre medlemmer: Redaktør Aaberg, mægler Lund og den specielt indbudte drejer Rasmussen traf hinanden ved opstillingsmødet for at afgøre spørgsmålet. Redaktør Aaberg ønskede ikke at genopstille, og først efter afslag fra et par kandidatemner lykkedes det efter et nyt opstillingsmøde at få tilsagn fra gårdejer Jannum, Flarup.

Vælgerne viste stor interesse for 95-valget med en relativ høj valgdeltagelse på 60.2 pct. (se s. 16). Med tre nye kandidater var interessen skærpet, fordi udfaldet ikke som tidligere var givet på forhånd.

2.11. Kaptajn Trolle

Inden Trolle blev folketingsmedlem, havde han gjort tjeneste ved fiskeriinspektionen, og fra 1892 havde han ført skoleskibet »Georg Stage». I det civile var han konsulent for »Foreningen til Fiskeriets Fremme i Danmark» og redaktør af »Fiskeritidende».

Den lokale opposition i Højre havde ønsket en kandidat, der kunne fremme det vigtige spørgsmål om havnesagen og fiskeriets interesser. Siden midten af 1800-tallet var der jævnligt blevet fremsat forslag om havneplaner på vestkysten. Anlægget af Esbjerg havn i 1868 virkede stimulerende på havnesagens venner i Thy, og i tidens løb var der fremkommet en del projekter fra forskellige ingeniørers side, hvilket i første omgang havde resulteret i, at en undersøgelseskommission var blevet nedsat i 1882. Ved valget i 1895 var der stadig ikke sket noget konkret. Valget af Trolle kan derfor i høj grad ses som et udtryk for vælgernes engagement i vestkystfiskeriets problemer, altså i et konkret politisk problem.

Kaptajn Trolle.

2.12. Folketingsvalget 1898

Diskussionen fortsatte i Højre i Trolles første valgperiode, og organisatorisk førte det i 1896 til dannelsen af en »ny» organisation, Thisted Højrevælgerforening, der få dage før valget i april 1898 forsøgte at finde en modkandidat til Trolle. Historien fra den foregående valgkamp var ved at gentage sig. Den nystiftede Thisted Højrevælgerforening søgte nu sammen med partifæller i landdistrikterne at fremme valget af en højrepolitiker, der kunne repræsentere landbruget. Valget faldt meget naturligt på landbrugsministeren, godsejer Knud Sehested, Broholm, der blev hentet til Thisted godt en uge før valget for at holde et politisk foredrag. Af de cirka 500 mennesker, der kom til stede ved den lejlighed, mødtes en tredjedel efter mødet for at opfordre Sehested til at opstille. Sehested modtog opfordringen positivt, men krævede en garanti i form af støtteunderskrifter fra Højres vælgere i kredsen. Det lykkedes ikke at give Sehested denne garanti. Man forsøgte, men støtten i landsognene var minimal, blandt andet fordi medlemmerne anså det for uheldigt igen at opstille to højrekandidater. Det samlede Højre måtte derfor slutte op bag Trolle. »Et magert forlig er bedre end en fed proces» var Thisted Amts Avis' kommentar til højrevælgernes afvisning af Sehested.

Kort efter valget i 1895 havde bestyrelsen i »Fremskridtsforeningen» konstateret, at det var umuligt at holde foreningen i live, og derefter blev det besluttet at standse opkrævningen af medlemsbidrag i 1896. Først 2 år senere reorganiseredes de liberale i Thisted i »Venstrevælgerforeningen for Thisted Amts 2. Valgkreds», der genopstillede Jannum som Venstres kandidat til valget i 1898.

De foregående valgkampe havde vist, at navnlig kandidaternes engagement i det lokale havnespørgsmål spillede en væsentlig rolle i valgkampen. Kaptajn Trolle gav under valgkampen i 1898 udtryk for, at hans politiske engagement først og fremmest rettede sig mod et enkelt spørgsmål: »Det politiske liv har ikke særlig tiltalt mig, og politiker bliver jeg aldrig, men den sag som interesserer mig, havne- og fiskerisagen, kræver min tilstedeværelse på Rigsdagen». Ved vælgermøderne lykkedes det sjældent Jannum at få Trolle til at formulerede skarpe ideologiske standpunkter. Trolle erklærede sig generelt som reformmand og modstander af provisoriske foranstaltninger.

Valgdeltagelsen i 1898 blev godt 10 pct. lavere end i 1895, hvor der var opstillet to højrekandidater. Valgresultatet viste en stor fremgang for Venstre, der i forhold til valget i 1895 gik frem fra 16.9 pct. til 36.9 pct. af de afgivne stemmer. Dermed erobrede partiet flertallet i 9 af kredsens 14 landsogne, medens Trolle stadig stod stærkt i selve Thisted købstad og i kystsovnene. Venstre gik frem i de sogne, hvor før Cortsen havde stået stærkt; men i hele kredsen havde Højre dog stadig dobbelt så mange stemmer som Venstre.

Selv om Trolle arbejdede ihærdigt for havnesagen i Folketinget, er der meget, der tyder på, at hans indflydelse har været begrænset. Da man i 1897 nedsatte en ny havnekommission, fandt man ikke Trolle blandt dens medlemmer, og da kommissionen i 1900 afviste tanken om en fiskerihavn på Thykysten, skete det på trods af Trolles politiske bestræbelser.

2.13. Folketingsvalget 1901

Den 18. september 1900 udkom det første nummer af en ny lokal avis, Thisted Amts Dagblad. I præsentationsnummeret fremlagde det nye blads redaktør, C.C. Christensen, bladets politiske program som en støtte til »de 8», dvs. medlemmer af Højres rigsdagsgruppe, der var i opposition til regeringen.

Det gamle højreblad, Thisted Amts Avis, var i starten forbeholden, men dæmpet over for den nye konkurrent, men efter kort tid før Højres lokale leder, redaktør Møller, i blækhuset og bragte over tre dage en serie artikler, hvor han gav tre forklaringer på, hvorfor Thisted Amts Dagblad blev udsendt: Ifølge redaktør Møller var hovedårsagen en personlig strid mellem ham på den ene side og tømmerhandler, købmand N. C. Andersen og købmand Brinkmann på den anden. Striden var opstået ved, at redaktør Møller havde offentliggjort en notits der satte spørgsmålstegn ved Andersens og Brinkmanns forretningsmæssige hæderlighed i forbindelse med en tømmerleverance. Tvisten var blevet til en offentlig fejde, og navnet gik i folkemunde under navnet »Tømmerkrigen». Ifølge Møller var forholdet mellem de uenige parter ikke blevet bedret af et slagsmål mellem Møllers kat og Andersens hund, der en dag sammen med sin herre var kommet ind på Thisted Amts Avis' kontor, hvor katten havde overfaldet hunden - til stor ærgelse for Andersen. Den historie blev der også snakket om i byen, og det så

meget, at den indgik i byens sommerrevy det år. At N.C. Andersen heller ikke opnåede genvalg til byrådet ved valget i 1900, og at han mente, at Thisted Amts Avis havde været en medvirkende årsag hertil, gjorde ikke forholdet bedre. Redaktør Møller skrev også, at Thisted Amts Dagblad var en videreførelse af de splittelseskræfter, der havde været aktive ved de foregående folketingsvalg, blandt andet gennem Andersen og Brinkmann.

De to købmænd er altså initiativtagerne til Thisted Amts Dagblad, som de lancerede som et organ for »det nye Højre«, der skulle bringe nye synspunkter ind i »det stivnede og stokkonservative Højre«.

Redaktør Møller såede straks tvivl om Dagbladets folkelige opbakning ved at hævde, at dets aktionærer var meget få og skulle findes blandt et »par store herremænd i Sydthy og et par små i Nordthy«, og (skrev Møller): »Blandt de aktioærer, der har tegnet sig i Thisted by, er der ingen af byens ældre og ansete forretningsdrivende med undtagelse af N.C. Andersen og Brinkmann«.

Et par dage efter nytår forlod redaktør Møller byen og nedlagde derfor sine tillidsposter som formand for Højrevælgerforeningen og ligningskommissionen, men debatten fortsatte - med N.C. Andersen i centrum - ved et stort protestmøde i Håndværkerforeningen, hvor proprietær Brix i kraftige vendinger angreb N.C. Andersen i en konkret byggesag, hvor håndværkerne havde lidt tab.

2.14. Jacob Scavenius introduceres som folketingskandidat

I en stor annonce indbød »en kreds af vælgere« til et politisk møde i Thisted den 15. januar 1901 med kammerherre Jacob Scavenius og enkelte andre af »de 8«, der var brudt ud af Højre for at fremme en tilnærmelse mellem de store og de mindre landbrugere: »Vi trænger til en afklaring både på Rigsdagen og i kredsen«, skrev redaktøren af Thisted Amts Dagblad dog, og tilkendegav hermed, at mødets egentlige hensigt var at præsentere kammerherre Scavenius for Thys vælgerbefolkning. Det var der heller ingen af de 700 fremmødte, der var i tvivl om, selv om mødets dirigent sagde, at man ikke skulle tage stilling til kandidatspørgsmål. Få dage efter bekendtgjorde Thisted Amts Dagblad, at kammerherre Scavenius havde sagt ja til en opfordring om at stille op ved det kommende folketingsvalg.

Den nye kandidat var særdeles kendt, og han havde en lang politisk karriere bag sig, der startede, da han blev valgt ind i Rigsrådets Folketing i 1865 og året efter også blev valgt til Rigsdagen. Her sad han indtil 1895 og opnåede en række indflydelsesrige poster, blandt andet som medlem af Finansudvalget og som kultusminister i Estrups regering fra 1880 til 1891. Scavenius var en kompromisløs tilhænger af forsvarssagens fulde gennemførelse, og hans afskedigelse fra regeringen i 1891 var det første offer, Estrup bragte forhandlingspolitikken. Scavenius gik ud af Folketinget i 1895. Som et led af partiet Højre stiftede han i 1896 »Højres Fremskridtsgruppe«, der af Scavenius selv blev defineret som »et nationalt og frisindet handlingens parti på det bestående samfunds grund«. I 1898 blev han påny valgt til Folketinget i Odensekredsens - i øvrigt med hjælp fra Thistedes amtmand, Simony. Forsvarssagen var ikke det eneste punkt, hvor Scavenius var uenig med Højre. Som medlem af den skattekommission, der var blevet nedsat i marts 1900, havde han vundet et flertal til sin holdning til en skattereform. Disse synspunkter stred mod den opfattelse, som ministeriet Sehested havde. I november 1900 fik Scavenius tilslutning fra 9 medlemmer af Højres landstingsgruppe, og sammen dannede de en uafhængig, konservativ gruppe.

Det var midt i denne debat, at kammerherre Scavenius blev introduceret i den sikre højrekreds i Thisted, hvor han havde engageret sig økonomisk i stiftelsen af Thisted Amts Dagblad.

2.15. Trolles løfte

Ved at få kammerherre Scavenius opstillet som folketingskandidat overrumplede N.C. Andersen kredsens højrefolk, der så tidligt som i januar 1901 endnu ikke havde gjort sig overvejelser om, hvem der skulle være Højres kandidat. Man havde haft en føler ude hos landbrugsminister Friis, men spørgsmålet var uafklaret, da man fik meddelelsen om, at Scavenius ville stille op. Selv om kammerherren var en kontroversiel person i Højre, havde den lokale ledelse af Højre svært ved at afvise en mand, der havde så stor politisk indflydelse.

Det »nye« Højre gjorde i Thisted Amts Dagblad opmærksom på, at kredsens folketingsmand, Kaptajn Trolle, skriftligt havde erklæret, at han ikke ville genopstille ved valget i 1901. Denne erklæring

var blevet givet til Højres tillidsmænd i kredsen, »fordi landboerne nu ved det kommende valg skulle have en kandidat». Dette løfte fra Trolle havde været et led i forsøget på at samle det splittede Højre efter valget i 1898, og denne situation udnyttede N.C. Andersen sammen med sine meningsfæller.

Højres repræsentantskab mødtes den 15. februar i Sjørring for at drøfte kandidatspørgsmålet. Her blev Scavenius varmt anbefalet til landboerne, men der var ikke enighed om Scavenius som kredsens kandidat. Derfor blev afgørelsen udsat, indtil man havde spurgt amtmand Simony, om han ville stille op. Forslaget om Simony kan betragtes som et halvhjertet forsøg på at modarbejde Scavenius. Simony var ikke politisk engageret, og han afviste også at lade sig opstille.

Det »gamle» Højre var i en vanskelig situation. Konsekvensen af en splittelse ville være, at Venstres kandidat ville få en realistisk chance for at blive valgt. Det havde tendensen fra de foregående valg vist, og skulle man undgå at tabe kredsen enten til Scavenius eller til Venstre, krævede det, at det »gamle» Højre kunne finde en kandidat, som alle kunne samles om. En sådan kandidat havde man ikke fundet. Derfor holdt Thisted Amts Avis en usædvanlig lav profil i disse forårsmåned. Avisen indskrænkede sin behandling af valgkampen til konstaterende referater. Det lagde man mærke til hos konkurrenten, Thisted Amts Dagblad, der i sin ivrige kampagne for Scavenius så Thisted Amts Avis' tavshed som et udtryk for det gamle Højres magtesløshed.

2.16. Vorupørs Munch Poulsen

Rygterne gik med sikre forlydender om, at fiskerne ville stille med deres egen kandidat mod Scavenius. Men både januar og februar gik, uden at rygterne blev bekræftet.

Venstre havde uden sværds slag udpeget sin folketingskandidat, Jens Jensen Andersen - en 33-årig landmand fra Thyholm, der både havde været på højskole og landbrugsskole, inden han 24 år gammel købte sit eget landbrug, Nygård. Siden var han gået ind i Venstre og sad som næstformand i Hurupkredsens Venstrevælgerforening. »Andersen er endnu en ung mand, der forhåbentlig har en lang fremtid for sig. Han er en mand i udvikling» var redaktør Aabergs kommentar til Venstres kandidat.

Munch Poulsen. og Jens Jensen Andersen Nygård.

Sammen tog Jens Jensen Andersen og kammerherre Scavenius på møde tournè i kredsen. Ved vælgermødet i købmand Gravesens butik i Stenbjerg og ved vælgermødet i Vorupør blev Scavenius køligt modtaget. I Klitmøller - den 7. marts - tog post Immersen til genmæle mod Scavenius, som han ikke betragtede som højremand, ligesom post Immersen heller ikke mente, at Scavenius ville arbejde for vestkystbefolkningens vilkår. Det var den samme post Immersen, der i sin tid lancerede kaptajn Trolle som kandidat i kredsen, og som nu opfordrede de tilstedeværende til ikke at binde sig, »thi der skulle nok måske fremkomme endnu en kandidat».

Ugen efter skrev kaptajn Trolle en afskedsartikel i pressen, hvor han indirekte opfordrede vælgerne til ikke at stemme på Scavenius. Dagen efter kundgjorde lærer Munch Poulsen, Vorupør, at han ville stille op som kandidat for Højre.

Meddelelsen kom næppe som nogen overraskelse, men offentliggørelsen havde trukket ud, fordi Munch Poulsens kandidatur mødte modstand fra fiskerne i Klitmøller, der mente, at Munch Poulsen var for meget for Vorupør. Fiskerne i Vang og Vangsaar var også skeptiske over for Munch Poulsen, men man sluttede alligevel op bag ham, fordi han var det eneste alternativ til kammerherren.

Munch Poulsen var født i Vorupør, hvor han var blevet en betydningsfuld leder af den indremissionske bevægelse, der under hans

førerskab havde præget det lille fiskerleje i en økonomisk meget gunstig retning, blandt andet gennem dannelsen af det indremissionske fiskerkompagni.

Opstillingen af Munch Poulsen blev kommenteret af ledende Højrefolk i et læserbrev den 30. marts: »...misfornøjelsen med kammerherrens kandidatur havde sat kræfter i gang i den jævne landbostand, blandt fiskerne og til dels også her i byen, og deres arbejde resulterede i lærer Munch Poulsen fremkomst som kandidat».

Thisted Amts Dagblad, der de foregående måneder havde optrådt særdeles sejrssikkert, så en trussel i Munch Poulsen: »Der er ikke sund mening i at opstille en højremand mod Scavenius, der ubetinget er Højres førstemand i tinget for tiden. Selv ikke når denne mand er lærer Munch Poulsen, der vel er en flink og dygtig mand, men ikke på noget punkt en personlighed med særlig fremragende evner - landets mest sikre højrekreds er ved at splittes», skrev Thisted Amts Dagblad, og redaktøren fremhævede yderligere, at der bag opstillingen af Munch Poulsen var udrettet et muldvarpearbejde mod landboerne »fra en vis side heri byen». Kampagnen for Scavenius blev netop på dette tidspunkt gjort til en kampagne for landbrugets interesser.

Vælgermøderne begyndte forfra, men nu med tre kandidater, og da splittelsen i Højre kunne skabe tvivl om valgets udfald, så Højrevælgerforeningen i Thisted sig nødsaget til at give sin støtte til kammerherre Scavenius, fordi han efter foreningens opfattelse havde størst chancer for at blive valgt, og fordi man mente, at han kunne give kredsen den største indflydelse i Folketinget.

2.17. Venstres første valgsejr

Der herskede spænding om valgresultatet, fordi der var mulighed (eller risiko) for, at en venstremand kunne blive valgt. Hertil kom, at det var første gang, at stemmeafgivningen var hemmelig. Alligevel blev valgdeltagelsen relativt beskeden.

Højre fik ialt 1349 stemmer, heraf gik de 711 stemmer til Scavenius og 638 stemmer til Munch Poulsen. På grund af splittelsen i Højre blev venstremanden Jens Jensen Andersen valgt med kun 729 stemmer, og venstrevælgerne jubel over partiets første sejr var stor den 3. april 1901.

Valget i 1901 var det sidste af tre, hvor Højre stod splittet i Thisted-

kredsen. En fællesnævner i disse år er skismaet mellem Højres medlemmer på landet og i byen. Denne strid begyndte allerede ved stiftelsen af Den konservative Klub, hvor de tilsluttede afdelinger i landområderne straks protesterede over købstadsmedlemmernes organisatoriske dominans. Så længe kaptajn Jagd var kredsens folketingsmand, kunne man ikke blive uenige om kandidatspørgsmålet. Men ved valget i 1895, da Jagd var død, blussede striden for alvor op og manifesterede sig tydeligt som en modsætning mellem land og by, hvor de for Højres Organisation ukontrollérbare vestkystfiskere, som Jagd havde støttet sig til, både i 1895 og i 1898 på afgørende vis markerede deres indflydelse i kraft af, at havnesagen var det centrale lokalpolitiske problem. Dette forhold var igen udslagsgivende ved valget i 1901, selv om tilsyneladende personlige modsætninger mellem ledende højrefolk i Thisted by blev årsag til, at kammerherre Scavenius tog på gæstevisit i det, han troede var en sikker højrekreds. Scavenius' optræden i Thisted kan næppe ses som et udtryk for, at hans politiske fraktion af Højre havde en speciel politisk støtte i Thistedkredsen. Den debat spillede ingen rolle i den lokale valgkamp.

På grund af den hemmelige stemmeafgivning kan man ikke analysere det samlede kredsresultat nærmere, da der heller ikke foreligger sognespecificerede opgørelser over tilslutningen til de enkelte kandidater.

Valgdeltagelsen kendes dog; den viste at 61.7 pct. af samtlige vælgere stemte, mod lige godt 50 pct. i 1898. Fremgangen var størst i de landkommuner, der havde haft en beskedent deltagelse i 1898. Det drejede sig især om kredsens egentlige landbrugsområder.

2.18. Protest mod offentliggørelse af valglisten.

De her publicerede lister fra 1892 og 1898 er som allerede nævnt (s. 7) ikke de eneste eksempler på, at man i Thisted har offentliggjort, hvad vælgerne havde stemt ved et folketingsvalg. Også i 1884 kendes et eksempel, hvor den konservative Thisted Amts Avis i et tillæg publicerede, hvem der havde stemt på Venstres kandidat, gårdejer L. Skov, ved folketingsvalget den 25. juni. De 79 vælgere, der var tale om, blev nævnt med navn og stilling.

Det interessante er, at dette finder sted på et tidspunkt, hvor de lokale modsætninger mellem Højre og Venstre endnu ikke var for-

Tillæg til „Tidsted Amtsavis“

Nr. 172.

Ved Følkelingsvalget i Tidsted den 25de Juni 1884 fremte for Tidsted Købstads Vedkommende nebennævnte 79 Valgere paa Gaard-ejer L. Stov:

1. Aasted, Lars, fhn. Vager.	41. Hørdum, Hans Chr., Grosferer
2. Agerholm, Chr., Kølslbruger.	42. Jacobsen, Chr., Grosferer.
3. Agerholm, Poul, Kølslbruger.	43. Jacobsen, William, Forpagter.
4. Ahlberg, Adolf, Stortensfejer.	44. Jensen, Engelbrecht, Maler.
5. Andersen, Chr., Stibåsfører.	45. Jensen, Frederik, Lømrer.
6. Andersen, Jens, Tøffelmager.	46. Jensen, Hans Chr., Grovsmed.
7. Andersen, Jens Hundahl, Vager.	47. Jensen, Kasinus, Kartisshusholder.
8. Andersen, L., Stræderføvend.	48. Kappel, P. A., Lærer.
9. Andersen, M. S., Lærer.	49. Marmark, J., C., Stræderføvend.
10. Andersen, Simon, Smed.	50. Kirf, Jens Chr. Sørensen, Arbejdsmand.
11. Andersen, Thomas, Stræderføvend.	51. Knudsen, Friis, Former og Kartisshush.
12. Bertelsen, Jens Peter, Murer.	52. Kust, Niels Chr., Arbejdsmand.
13. Brandt, Chr. Vegeberg, Smand.	53. Larsen, Anders, Kølslbruger.
14. Borregaard, Chr., Lømrer.	54. Larsen, H. P., Stræderføvend
15. Carstensen, L. C., Smedeføvend.	55. Larsen, Peder, Stræder.
16. Christensen, A. Chr., Smedeføvend.	56. Larsen, Svinnig, Stræderføvend.
17. Christensen, Chr., Smaaflindefabrikant.	57. Lassen, Jens Chr., Former.
18. Christensen, Chr., Arbejdsmand og Husejer.	58. Lassen, D. C., Drejer.
19. Christensen, C. A., Stræder.	59. Lindholm, Peter, fhn. Fuldmagtig.
20. Christensen, Christoffer, Smed.	60. Lomborg, A., Slomager.
21. Christensen, J. C., Kølshrg., Kristianslykt.	61. Lødrup, A., Smed (jun.).
22. Christensen, Laurits, Hodler.	62. Lund, Chr., Smedeføvend.
23. Christensen, Mads, Husejer.	63. Lykke, Oluf, Overretssagsfører.
24. Christensen, Michael M., Arbejdsmand.	64. Madsen, Otto, Kommissionsar.
25. Christensen, P. C., Bogbinder.	65. Mikkelsen, Jens, Kølslbruger.
26. Christensen, Poul Chr., Pottemager.	66. Mikkelsen, Jens, Smedler.
27. Christensen, S. A., Kliffenilager.	67. Mogensen, Mads, Murer.
28. Christoffersen, Peder, Lømrer.	68. Nielsen, Lars, Kølslbruger.
29. Dahlgaard, Poul P., Økonom.	69. Neergaard, Niels, Forpagter.
30. Djernes, Lars Chr., Arbejdsmand.	70. Poulsen, Svend, Lømrerføvend.
31. Døllerup, J. C., Sabelmager.	71. Rosenvinge, C. W., Detajlsft.
32. Eggert, Oluf, Købmand.	72. Schalk, J. S., Kontorist.
33. Frandsen, Chr., Jensby, Kølslbruger.	73. Strand, N. A., Stræder.
34. Gribsgaard, A. N., Løstøber.	74. Støffel, Lars S., Smed.
35. Grønbaek, C., Stræder.	75. Sørensen, Peder Chr., Pumper.
36. Habersaath, J. C., Vager.	76. Sørensen, Mads Chr., Arbejdsmand.
37. Hobolth, Chr., Slomager.	77. Synnestoebt, Smed.
38. Hobolth Henrik, Læderhandler.	78. Uhrbrand, Chr., Arbejdsmand.
39. Høne, Nicolaj, Træhandler.	79. Østergaard, P., Dttapper.
40. Høldbahl, Petrus, Murer.	

maliseret gennem de organisationer, som først blev dannet året efter, i 1885.

Både den lille liste fra 1884 og listerne fra 1892 og 1898 blev udgivet af Thisted Amts Avis, hvis faktor Rasmussen og redaktør S.L.H. Møller var særdeles aktive medlemmer af de konservative organisationer. Hvilken effekt disse publicerede lister har haft på vælgerbefolkningens stemmeafgivning er vanskeligt at give et svar på. Hvis vi sammenholder tidspunkterne for offentliggørelserne med de liberale organisationers virke, kan vi ikke spore nogen direkte sammenhæng. Listen fra 1884 havde ikke skræmt mere, end at det var muligt at stifte endnu en liberal forening, Fremskridtsforeningen i 1885, og den lave tilslutning til Fremskridtsforeningen i 90'erne var indtruffet allerede før 1892; medens man på den anden side havde held til at reorganisere den liberale forening i 1898, efter at den sidst kendte publicerede valgliste var udsendt.

Listen med venstrevælgere fra 1884 og valglisten fra 1892 satte sig tilsyneladende heller ikke spor i form af reaktioner, hverken i aviserne eller ved møder i de politiske foreninger. Det gjorde derimod den publicerede valgliste fra 1898, idet bestyrelsen for Fremskridtsforeningen drøftede udsendelsen af de trykte valglister på et bestyrelsesmøde i januar 1899 og i den forbindelse bad Venstres medlem af byrådet, redaktør Aaberg, om at rejse spørgsmålet på et byrådsmøde. Da Aaberg den 21. februar 1899 rettede en forespørgsel til byrådet, fremgår det indirekte af Aabergs indlæg, at det ikke er første gang stemmeafgivningen er blevet publiceret. Det er derfor også teoretisk muligt, at også stemmeafgivningen ved valget i 1895 er blevet offentliggjort. Men først her i 1899 er sagen genstand for offentlig opmærksomhed - og en del tilhørere var mødt op for at overvære byrådsmødet, hvor borgmester Clausen forklarede, at de oprindelige, officielle lister var blevet udleveret på en tid, hvor han var fraværende, og uden hans vidende. Men hvis han havde været hjemme, ville han ikke have nægtet udleveringen, eftersom han forklarede, at der i henhold til en skrivelse fra justitsministeriet kunne gives en sådan tilladelse til hvem som helst.

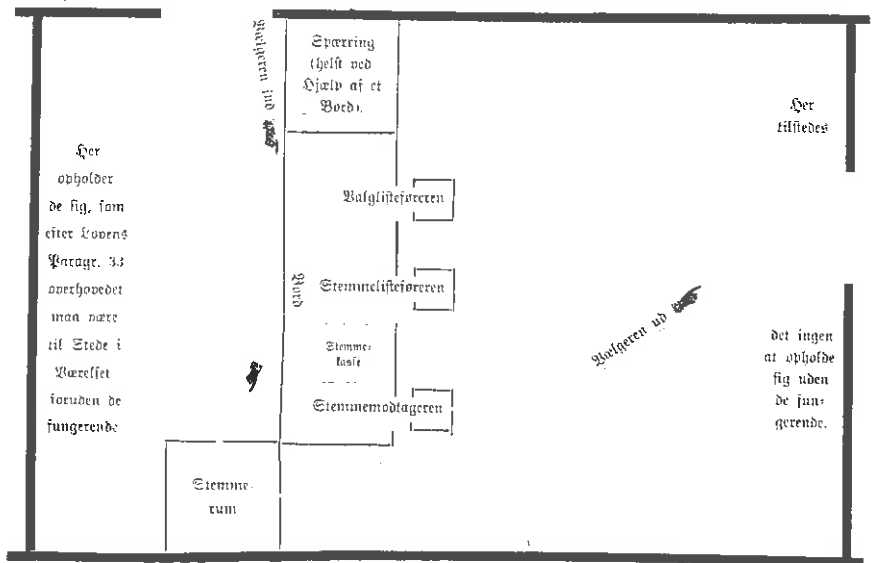
Aaberg erkendte, at valghandlingen ganske vist var offentlig, at enhver ifølge ministeriets skrivelse af 8. januar 1890, som kunne bevise at have retslig interesse i at se valglisterne, også kunne få lejlighed til det. Aaberg mente dog, at der var et stort spring derfra og til at lade de benyttede valglister trykke. Aaberg sagde: »Når en

vælger afgiver sin stemme ved valgbordene, er det kun de nærmeststående, der kan kontrollere stemmeafgivningen, og sikkert er det jo også, at når højrepartiet, som det her er sket, påtager sig bekostningen ved at lade valglisterne trykke, så sker det, fordi de mener at have fordel derved, eller rent ud sagt i valgtryksøjemed. Alene det, at vælgerne forud har bevidstheden af, at der bagefter kan blive holdt dem et trykt hæfte for næsen, hvoraf deres stemmeafgivning utvivlsomt fremgår, vil for mange kunne være nok til, at de undlader at stemme, når deres anskuelse går i oppositionel retning, idet de er bange for at komme på kant med det herskende parti. Vi ser da også, at der ved *hvert folketingsvalg* (vor understregning), er en mængde vælgere her i Thisted, som undlader at afgive deres stemme».

I den efterfølgende debat nægtede valgbestyrelsen, ligesom borgmesteren, at kende noget til sagen, men havde i øvrigt samme indstilling. Redaktør Aaberg fik ikke noget ud af sin klage!

Hemmelig Afstemning.

Arrangementet.

Kapitel 3

Kommunale valg i Thisted 1882 - 1901

Af Jens Ole Petersen

3.1. Oversigt over valgene

Medens man nok kan sige, at demokratiet kun langsomt graver sig ned i det danske samfund, så er der i hvert fald i denne periode ingen mangel på valg. Gennem disse 20 år var der således 41 valg, deraf de 11 til Rigsdagen og 30 kommunale (et landstingsvalg kræver to valg handlinger).

År: Valg af:

1882: Byrådets større halvdel, revisorer, Ligningskommissionens større halvdel. Suppl. valg for byrådsmedl. (større halvdel).

1884: Folketing, Ligningskommissionens mindre halvdel.

1885: Byrådets mindre halvdel, Ligningskommissionens større halvdel.

1886: Landsting.

1887: Folketing, Ligningskommissionens mindre halvdel.

1888: Byrådets større halvdel, revisorer, Ligningskommissionens større halvdel. Suppl. for medl. af lign. kommissions mindre halvdel.

1890: Folketing, Ligningskommissionens mindre halvdel.

1891: Byrådets mindre halvdel, Ligningskommissionens større halvdel.

1892: Folketing.

1893: Ligningskommissionens mindre halvdel.

1894: Byrådets større halvdel, revisorer, Ligningskommissionens større halvdel, Landsting.

- 1895: Folketing.
 1896: Ligningskommissionens mindre halvdel.
 1897: Byrådets mindre halvdel, Ligningskommissionens større halvdel, suppleringsvalg for 1 revisor.
 1898: Folketing.
 1899: Suppleringsvalg for 1 medlem af Ligningskommissionens større halvdel, Ligningskommissionens mindre halvdel.
 1900: Byrådets større halvdel, revisorer, Ligningskommissionens større halvdel.
 1901: Folketing. Byrådets større halvdel og suppl. valg for 1 medl. af mindre halvdel.
 Kun 1883 og 1889 er således helt uden valg.

3.2. De enkelte valg

3.2.1. *Iagttagelser i forbindelse med de lokale valg.* Materialet her til er valgenes fremtoning i de to aviser, højrebladet Thisted Amts Avis (fremover kaldt Amtsavisen) og venstrebladet Thisted Amts Tidende (Amtstidende). Der er forsøgt en kritisk iagttagelse, hvor hændelser og udtalelser sættes i forhold til hinanden, til tiden, situationen, stedlige forhold osv. Men der er ikke gjort meget for at »afsløre» baggrunden ved at grave i eventuelt kildestof. Påstande i debatten kan således komme til at stå uden forsøg på verifikation. Det er debattens karakter, ikke dens sandhed, der er af interesse. Dele af de kommende sider vil være tæt spækket med navne og tidspunkter såvel som med aviscitater¹. Dette er fundet nødvendigt for realistisk at kunne vise, hvor løs, tilfældig og personlig en valgkamp kunne være.

3.2.2. *Gældende regler for alle de lokale valg* fremgår af loven af 26.5 1868 om købstadskommunernes styrelse, suppleret med indenrigsministeriets forklaringer fra tid til anden, (se iøvrigt s. 33f.). Samlet kan det ses i kontorchef i ministeriet P.F. Schou's Købstædernes Forfatning og Styrelse (1901). Vigtig er her valgretnen for medlemmer af de to vælgerklasser. Som vi så i oversigten over valgene, er både Byråd og Ligningskommissioner delt i en større og mindre halvdel, i Thisted er delene for Byrådets vedkommende på 6 og 5 medlemmer. Den større halvdel vælges af den almindelige vælgerklasse. De vigtigste kriterier for at tilhøre denne er: mænd, der er fyldt 25 år, har boet mindst 1 år i kommu-

nen, er sat i skat der - og vel at mærke har betalt den. Valgbarhed (forøvrigt til alle de kommunale ombud) har de samme almindelige vælgere.

Den mindre halvdel vælges af »de højt beskattede«, hvilket egentlig skulle forstås som »højstbeskattede femtedel«. I praksis gik man sådan frem. På listen over skatteborgerne, med de største først, begyndte man at tælle frem indtil man var kommet igennem 1/5. Så undersøgte man, om de tilsammen havde betalt mindst 2/3 af skatten. Hvis det ikke var tilfældet, talte man videre, til man nåede de 2/3. Men hvis det nu var midt i en gruppe skatteydere, der var sat til samme skattebeløb måtte hele denne gruppe tælles med. Derved blev de højstbeskattede ofte flere end 1/5. I denne periode udgjorde den almindelige vælgerklasse fra 880 til 960 personer, deraf de højstbeskattede 210 til 220.

Revisorerne valgtes altid af den almindelige vælgerklasse. Da de højstbeskattede jo var en del af den almindelige vælgerklasse, stemte de altså ved alle valg!

Det var også loven af 1868, der fastsatte formen for valghandlingen. Den lededes af valgbestyrelsen, hvis formand i hele denne periode var borgmester og politimester Clausen, hvad der jo har garanteret ordenen. Men der blev heller ikke givet ved dørene, som vi skal se i forbindelse med afslutningen af valg handlinger. Alle fremmødte kunne få udleveret en stemmeseddel, der kunne have fortrykt en kort vejledning, samt så mange åbne og nummerede felter, som der skulle skrives navne på. Hvis man ikke kunne skrive selv, måtte en tilstedeværende hjælpe med at fylde ud, ja det tillades endog have en trykt liste med, som kunne klæbes på stemmesedlen. Men der er intet, der tyder på, at det brugtes i Thisted. Det gjorde ikke sedlen ulovlig, om man skrev sit navn bagpå, men en valgbestyrelse ville handle ulovligt, hvis den tvang vælgerne dertil. Hvad der derimod ville gøre den ulovlig, var flere kandidater end der skulle vælges. Først når man ville aflevere blev ens valgberettigelse undersøgt, og man lagde den sammenfoldede seddel i kassen. Selve valg handlingen varede kun et par timer en eftermiddag. Normalt var det kl. 16 til 18, nogle få gange kl. 17 til 19. Byrådsvalget 1894 kl. 15 til kl. 19 (måske en skrivefejl i protokollen?)² (eller når alle de da fremmødte havde stemt). Industriarbejdere kunne have lidt svært ved at nå frem til kl. 18.

Først nu måtte urnerne åbnes, sedlerne foldes ud og optællingen begynde. Det var altså sammen personlige stemmer og kunne derfor

tage tid, tvivlsomme navne (som ikke kunne identificeres eller ikke var valgbare) måtte der tages stilling til med det samme. Valgmåden betød, at det var muligt for vælgeren at holde sin stemmeafgivelse hemmelig, i modsætning til, hvad der før 1901 var tilfældet ved folketingsvalg.

3.2.3. *Hvad der ikke stod i loven er praksis, både vaner og uvaner, der i høj grad blev fremtvunget af de »hvide» stemmesedler og af, at valgene afgjordes af personlige stemmer alene. Hvis vælgerne helt frit skrev navne på stemmesedlen, kunne optællingen blive urimelig vanskelig. I de større bysamfund var det galt, men i Thisted skulle det nu nok gå. Værre var det, at der var tale om en så stor spredning, at mange stemmer var helt spildte, og valget ville blive afgjort med latterligt små tal. Derfor gjaldt det om at danne grupper. Det kunne ske gennem de såkaldte prøvevalg, som forskellige foreninger og klubber indbød til på et hotel, i et klublokale eller på selve rådhuset (og alligevel var det privat). Ved prøvevalget sluttede man efter afstemningen med at opstille en liste til valget. Endog en værtshusholderforening benyttede en stiftende generalforsamling til at holde prøvevalg. Enkelt personer eller mindre grupper håbede på indflydelse gennem læserbreve, ofte anonyme. Brevene kunne som prøvevalgene munde ud i forslag til lister - og disse blev så trykt, ofte med forskellige farver, og uddelt under valget.*

3.3. Byrådsvalg

3.3.1 *Forløbet af lokale valgkampe skal nu skildres gennem eksempler først og fremmest fra byrådsvalg (3.3.2), men også fra de små valg (3.3.3). En stærk fornemmelse af udviklingen ville nok fås ved at følge samtlige valg rent kronologisk, men med fare for at blive kvalt af de mange navne. I øvrigt henvises til den mere omfattende oversigt, hvor datoerne let vil kunne føre hen til aviserne (se s. 105).*

3.3.2 *Byrådsvalg gjaldt for 6 år, men således at den større halvdel valgtes 3 år forskudt for den mindre halvdel. Om vælgerklasserne er allerede talt.*

Ved de 4 valg når den almindelige vælgerklasse stemmeprocent-

terne 54, 54, 55 og 60. De højstbeskattede har ved deres 3 valg procenterne 73, 75 og 75. Da de jo også er blandt de almindelige vælgere, kan vi slutte: Den højstbeskattede femtedel har stemmeprocenten stabil på 75, de firefemtedele derimod på ca. 50, med en meget svag stigning til sidst. Også her konstateres en udpræget stabilitet. At de økonomisk bedst stillede har en høj procent kan nemt forklares med, at de er bedst oplyst (uddannelse, avislæsning), har forståelse for, at deres interesser kan forbedres gennem den kommunale politik, måske også større intern kommunikation.

Formand for rådet var i hele perioden den kongeligt udnævnte borgmester H. Clausen, der som byfoged også fungerede som politimester og dommer.

Vi skal nu referere de 7 valg. Ved *valget den 4. januar 1882* står rigsdagsarbejdet i en spændt situation. I august og december 1881 har Berg proklameret en visnepolitik over for Estrup, en holdning, som i de nærmeste år kommer til at holde nogenlunde sammen på Venstre. Men i januar 1882 er der endnu ingen venstreavis i Thisted, og ingen venstregruppe giver sig da heller til kende før valget. Det kan derfor med rette kaldes »upolitisk». Men hvem skal de sædvanlige erhvervsorganisationer (Handelsforeningen og Håndværkerforeningen) nu opstille? Her får man et godt råd fra byens konservative landstingsmand, kammeråd C.A.H. Hansen om, at opstille den nye toldinspektør C.D. Falck. Der sker nu det pinlige, at et anonymt læserbrev i Amtsavisen fra »håndværkere og arbejdsmænd» nok takker kammerråden for det gode råd, men hellere vil have storkøbmand N.C. Andersen: Han har boet her siden sit 14'de år og har et godt kendskab til håndværkere og arbejdsmænd, hvorimod Falck kom for to år siden. Falck blev da heller ikke valgt, men kan trøste sig med en måned senere at blive valgt til kommunal revisor.

Christian Diderich Falck (f.o. 1837), var søn af en toldinspektør i Flensborg og selv kommet i toldvæsenets tjeneste i Slesvig som 17-årig, men hentet hjem til Danmark efter 1864. Først blev han ansat i Korsør, men kom 1879 som nyudnævnt toldinspektør til Thisted. Lige fra sin ankomst kom han til at arbejde med opførelsen af den ny toldbod, og det blev da også ham, der kom til at tage den i brug 1885. Men fra 1882 finder vi ham som kandidat til borgerligt ombud - og vel at mærke stærkt partipolitisk engagereret. Vi så

ham anbefalet af byens landstingsmand C.A.H. Hansen, men ikke blive valgt, da lokale kredse ikke fandt ham godt nok bekendt med byens forhold. Til gengæld blev han kort efter kommunal revisor. I forbindelse med det store højremøde på Frederikstov 1883 nævnes han ikke, men da der 1885 igen skal være højremøde (omkring Matzen) er han den ledende kraft og har samtidig en plan klar til at oprette en konservativ klub.

Falck blev som initiativtager da også valgt til formand - og det forblev han til sin død. Hans dynamiske, næsten aggressive optræden navnlig ved et forsøg på at ødelægge et venstremøde, er skildret andensteds (se s. 50) Ved byrådsvalget 1888 (som vi straks skal til) har han imidlertid uheld med at styre tingenes gang. 1889 var han svækket af sygdom og i april 1890 døde han pludseligt under et af sine daglige besøg på højreavisens redaktion.

Her skal gengives et par citater fra de to avisers nekrologer den 18. april 1890:

Amtstidende: »Han var formand for Den Konservative Klub, og der var en tid, da han i kraft af denne sin stilling virkede aldeles dominerende i den smule offentlige liv, der pulserer i en by som Thisted. Ethvert tegn på fremspirende liberalitet eller selvstændighed indenfor Højre kuedes med strengthed, og klubben - eller rettere formanden og de øvrige ledere - bestemte hvem, der måtte sættes igennem ved de kommunale valg. I almindelighed betragtede man Falck som Jagd's naturlige efterfølger, når denne træt af dage nedlagde sit hverv som folketingsmand. Skæbnen ville det imidlertid anderledes».

Og Amtsavisen: »Han var en human og imødekommende toldmedbedsmand, der både varetog statens interesser og dog var meget liberal overfor handelsstanden m.h.t. fortolkningen af de ofte noget indviklede toldbestemmelser«. Han var den »virksomme og utrættelige formand« for klubben og »siden kaptajn Jagds afrejse herfra, var (han) Højres ledende mand her på egnen«

Hans død svækkede selvsagt klubbens politiske indflydelse, og fra 1892 trådte den mere i baggrunden i forholdet til Højres Organisation.

At valget den 3. januar 1885 også synes ret upolitisk kan undre mere. Nu havde visnepolitikken i Rigsdagen næsten virket i 4 år.

Og vi har i Thisted 1883 haft konfrontationen på Frederikstorv (se side 38). Efter folketingsvalget 1884 provokerede Amtsavisen ved at offentliggøre navnene på de 79, der stemte på Venstre. Men på den anden side udstedtes det første provisorium nogle måneder efter byrådsvalget, og Falcks konservative klub dannedes midt på sommeren.

Til valget opstiller de upolitiske foreninger en liste, nogle venstre-folk en alternativ liste, der har en kandidat fælles med den første, som jo bliver valgt - og så er den potte ude.

Valgene 1888 og 1891 blev, hvad man dengang kaldte skandale-valg omend af forskellige grunde. Ved begge valg var bogtrykkeren for den konservative avis, Henrik Rasmussen, part i sagen.

Henrik Rasmussen, født som søn af en husmand i Stege 1850, var kommet til Thisted 1871 som typograf ved Amtsavisen, var avanceret til faktor, men blev oftest omtalt som »bogtrykkeren³». Han var et meget aktivt medlem af byens håndværkerforening og valgt til bestyrelsen 1886 blev han straks formand. Nogle vil vel føle, at han kørte foreningen som en konge, men han nåede også resultater. For eksempel at han skaffede foreningen eget hus, at han gennemførte en håndværkerfest 1890 og 1898 en industri- og landbrugsudstilling. Han bedømmes som glad og jovial, måske med lidt lovlig udpræget ærgerrighed - måske også nogen hidsighed. Hans voluminøse ydre vil nogen vel finde som en bekræftelse på disse træk. I 1899 døde han af en hjerneblødning under et besøg på Hanstholm fyr. Udover sine uheld under de to byrådsvalg, vi skal til nu, finder vi ham som medlem af Den konservative Klub og, efter skandalerne, af Højres Organisation, hvor han også slår sig lidt i tøjret 1894, men falder til føje.

Valget den 7. januar 1888 var en skandale, fordi Thisted i Amtsavisens øjne nu ikke mere var en førsteklases by (med rent konservativt byråd), men en anden klasses (der bare havde konservativt flertal).

Men det var også en skandale, fordi bogtrykker Rasmussen dagen efter blev smidt ud af Den konservative Klub - det var ham, der var kommet til at skaffe en venstremand ind i byrådet for de næste 6 år!

Den almindelige vælgerklasse, her på 912 personer, skulle vælge 6 byrådsmedlemmer, men da 3 var genopstillinger, lå interessen på

de 3 nye mandater. Midt i december bliver valget første gang omtalt i aviserne. Amtsavisen foreslår, at man nøjes med et prøvevalg, en tanke, der straks følges op af Handels- og Håndværkerforeningen med en indbydelse til den 23. december. Dette prøvevalg opstiller så en liste, der rummer 5 købmænd og bestyreren for jernstøberiet, Axel Lystrup. Ved samme lejlighed udtaler man, at der var lagt vægt på, at politiske foreninger ikke skulle få indflydelse på valget. Der kunne her være tænkt på Den konservative Klub og Fremskridtsforeningen, begge fra 1885.

Her i slutningen af december tager Venstre valget meget afslappet uden noget som helst selvstændigt initiativ. I stedet bringer Amtstidende nogle satiriske indlæg, blandt andet et fingeret læserbrev fra »En konservativ» om hvad man kan forlange af et byrådsmedlem? Jo, at være lydige mod borgmesteren, der er udnævnt af kongen og derfor ved alt bedst, og lydige i enhver henseende mod Jagd. Et andet fingeret brev fra »En absolutist» anbefaler at vælge byens vægtere ind i byrådet!

Den 30. december indbyder 12 navngivne mænd til et endeligt prøvevalg på rådhuset den 3. januar. Af de 912 stemmeberettigede møder kun 110 op og vedtager omtrent den samme liste, vi mødte den 23. december. Men her i sidste time går det åbenbart op for en del (formentlig håndværkere), at man er blevet manipuleret med af de konservative handlende. For eksempel bringer Amtstidende den 2. januar et indlæg »Er det en ære at blive valgt til medlem af Thisted byråd?» - Herpå svares, at det er det ikke, hvis det er byens ledere, der har valgt en, og ikke arbejdere og håndværkere. I samme nummer af Amtstidende findes en besynderlig annonce om en aftenunderholdning til fordel for en syg håndværker. Der skal opføres forskellige numre, men det sidste hedder »Sognerådvalget den 7. januar eller scene efter prøvevalget. Handlingen foregår i en kro» - Annoncen er underskrevet af medlemmer af Håndværkerforeningens bestyrelse, blandt andre Rasmussen og Hobolth, formand og næstformand. I foreningens forhandlingsprotokol står intet om dette arrangement, så det må vel være en drastisk satire.

Den 4. januar bringer begge aviser et anonymt brev om, at arbejderne og håndværkerne sover. Dagen efter finder Den konservative Klub det nødvendigt, at støtte listen fra den 23. december; den er god nok, og der er ingen grund til at vælge venstrefolk ind i byrådet! Kulminationen er nær.

Den 6. januar ser begge aviser ret normale ud; Amtsavisen meddeler om klubbens møde aftenen før, og Amtstidende gennemgår endnu en gang valgets regler og advarer småkårsfolk mod de konservative stemmefangere. Det er rare folk, der vil gå rundt i valglokalet og hjælpe de usikre med at udfylde de blanke stemmesedler. Men blandt annoncerne bør man lægge mærke til to. Den ene fra 45 håndværkere, der beder håndværkerforeningen om et møde samme aften, hvor »vi» så kan finde »vores» kandidater. Den anden fra Håndværkerforeningen med indbydelse til netop et sådant møde med tilføjelsen »Ingen må blive hjemme, det er håndværkernes interesser, det gælder».

Dette møde på aftenen før valget fik en »langt mere livlig stemning end ved de to forudgående valgmøder» (Amtstidende) og det opstillede følgende 4 navne: skomager Chr. Hobolth, håndværker og venstremand, Rasmussen, håndværker og højremand, Poul Agerholm, avlsbruger og venstremand samt J. Gjørup, malermester og højremand. Det var et kraftigt slag mod den købmandsliste, vi mødte før jul. Men det var mere end det: Agerholm var kendt som afholdsmand og nogle medlemmer af en af afholdsforeningerne skulle have nævnt, at man var villig til at støtte Venstre, hvis det kunne lykkes at få en afholdsmand i rådet. Nu var det jo sådan, at ret mange af dem, man ville fange med denne liste, egentlig var konservative af grundholdning, og hvis de selv skulle fylde listen ud med endnu to navne, kunne det nemt blive et par konservative købmænd, der jo i forvejen havde mange stemmer og nu ville stå endnu stærkere overfor listens 4 navne. Derfor opfordredes alle til kun at bruge de 4 stemmer. Den sidste aftale mellem parterne foregik ved et møde i Fremskridtsforeningens værelse på hotel »Thy» om morgenen på selve valgdagen.

Hverken Amtsavisen eller Klubben anede uråd. Under valget uddeltes 5 forskellige løbesedler, og under optællingen om aftenen så det en overgang ud til, at to oppositionsfolk skulle komme ind. Så galt gik det dog ikke. Af de 912 stemte 488 og valgt blev

malermester Gjørup	363 stemmer
agent Tachau	355 stemmer
sagfører Johnsen	306 stemmer
konsul N.C. Andersen	267 stemmer
købmand Th. Ifversen	252 stemmer
skomager Hobolth	245 stemmer

Farver Grarup.

De 5 første fra Højre, Hobolth som nævnt venstremand. Efter erhverv: 3 handlende, 2 håndværkere og 1 sagfører. Agerholm kom altså ikke ind trods 232 stemmer - der må have været en del afholdsfolk, der ikke forstod værdien af kun at bruge 4 stemmer. Og Rasmussen, der måske var fader til planen, fik kun 169 stemmer.

Dette valg giver begge aviser noget at rumle med i de næste tre uger. Amtsavisen taler om en »falsk alliance» mellem Venstre, Håndværkerforeningen og Afholdsforeningen, og denne alliance havde lokket nogle godtroende højrefolk til at stemme på Hobolth. Det var jo kendt, at der kun var de sædvanlige »80» venstrevælgere, men han fik 245 stemmer! Ansvarer lægges på det lukkede møde i Håndværkerforeningen, der skulle været ledet af en læge fra Fremskridtsforeningens bestyrelse (det må være dr. med. Sophus Fenger, der hentydes til; om påstanden er rigtig vides ikke). Valget er i det hele taget en skandale for byen og det er rimeligt, at Hobolth dagen efter nedlægger sit nyvundne mandat. Siger Amtsavisen!

Hobolth vægrer sig faktisk ved at modtage valget og begrundet det med, at det har skadet nogle af hans venner økonomisk, at de har stemt på ham. Men hurtigt ændrer han det til »en enkelt ven» - og det er jo bogtrykker Rasmussen. Amtstidende hævder, at man har

sagt til denne, at hvis han ikke får Hobolth til at trække sig, så må Rasmussen væk fra bogtrykkeriet og blive ruineret. Samtidig sletter Den konservative Klub bogtrykkeren af sin medlemsliste. Rasmussen skræmmes og Hobolth vil ikke skade sin ven. Sagen om mandatet afgøres nu af valgbestyrelsen med borgmester Clausen som formand. Hobolth *kan* slet ikke trække sig og må sidde i rådet sine 6 år.

Det er påfaldende, at Amtsavisen ikke en eneste gang nævner Rasmussen, det er tydeligt, at redaktør Møller aldeles ikke vil af med sin dygtige bogtrykker, der må have været ved trykkeriet i næsten 20 år.

Amtsavisen dæmper talen om den falske alliance noget ned i de kommende dage, i stedet bruger man mund mod venstrefolkene, de er »ikke blomsten af vort samfund» og kæmper »ikke med åbne pander og grundtvigianerskæg», nej, de »luskepetrer sig frem« osv. osv.

Amtstidende nyder situationen og har rigeligt stof til at moralisere over. Den konservative Klub er skurken, der forfølger Rasmussen, fordi »han havde gjort sit til at rejse selvstændigheden blandt håndværkerne». Man finder et citat fra den højkonservative »Jyllandsposten», hvorefter Hobolth »ubetinget er en af byens intelligenteste og hæderligste håndværkere».

Men lidt efter lidt går også gassen af venstreavisen. Det var ikke Falck, men »spidserne» inden for de konservative, der ville Rasmussen til livs, og det bliver igen til nogle personer, der havde planer om et andet højreblad her i byen. Det var dem, der »raslede med sølvtøjet».

Den 30. januar holder håndværkerforeningen generalforsamling, hvor Rasmussen genvælges som formand og Hobolth som næstformand, ingen debat om det, ingen kommentar. Og inden året er ude, bliver bogtrykkeren genoptaget i den konservative klub.

40 år senere mindes Aaberg Hobolth: »Han, der var en jævn borger, gjorde et godt stykke arbejde, men ikke spor af postyr i byrådet. Det var ikke revolution, der med denne ene venstremand var kommet ind i det høje råd» (Amtstidende 27. december 1927).

Inden næste valg (1891) har Rasmussen som formand for Håndværkerforeningen været vært for et stort jysk Håndværkermøde i Thisted i sommeren 1889. Det var den jysk-fynske afdeling af Fællesrepræsentationen for Håndværk og Industri (senere Industrirådet), der holdt møde og her bekræftede man hinanden i kravet om

bedre vilkår og højere status for håndværkerstanden. Med det samme motiv og det konkrete mål at skaffe penge til opførelse af en bygning til Teknisk Skole tog han initiativet til den stor håndværkerfest i byen sommeren 1890. Og så sent som i begyndelsen af december 1890 har han med foreningen drøftet hvilke krav standen bør rejse ved en forventet revision af næringsloven. Der er således »varmet op» blandt håndværkerne, da aviserne 13. december bringer navnene på de 209 højstbeskattede, der kan stemme ved *Valget 8. januar 1891*. Handelsforeningen er tidligst ude med et prøvevalg. Vi bør nok her kun lægge mærke til, at Rasmussen og fabrikant Lystrup, der meget snart skal komme til at være brikkerne i valget, ikke får stemmer nok til at komme på foreningens liste. Læserbrevene begynder få dage senere med et anonymt brev fra »Flere håndværkere», der meget stærkt anbefaler Lystrup: Han har »flersidige kundskaber», nyder »almen tillid i håndværkerstanden... og står handelsstanden nær». Dagen efter peger »mange valgberettigede medlemmer af Håndværkerforeningen» på Rasmussen; Håndværkerfesten var tildels hans værk, og ingen kan bedre end han repræsentere håndværket. Ikke at stemme på ham vil være et sådan mistillidsvotum, at han antagelig vil gå af som formand i foreningen. Derfor bør man i morgen møde til håndværkerforeningens prøvevalg og stemme på Rasmussen. Det lyder som et ultimatum. Prøvevalget den 21. bliver foreløbigt ikke refereret i Amtsavisen, vi må nøjes med resultatet. Bogtrykkeren blev kåret som foreningens repræsentant med et stort flertal. I øvrigt opstiller man 4 købmænd på listen, mens Lystrup fik så få stemmer, at han ikke kom med.

Amtsavisen er fra nu af og frem til valget præget af en skarp læserbrevsfejde, hvorimod Amtstidende tidligt bemærker, at valg blandt højtbeskattede ikke har den store interesse, og at det er tvivlsomt om Venstre vil deltage. Først 6. januar resumerer bladet brevfejden fra Amtsavisen. Aaberg, der var kasserer i Håndværkerforeningen, må have kendt baggrunden for striden, men undlader at bruge sin viden til billige kommentarer. Striden foregår altså alene i højreavisen, begyndende 29. december med et anonymt indlæg fra »Flere håndværkere». Det fremtræder som et referat af mødet i foreningen den 21. Det oplyses, at der var op mod 20 ikke-håndværkere tilstede. »Så Gud hjælpe Thisted Håndværkerforening». At foreningen optager ikke-håndværkere som medlemmer, forklares med, at så kan den få råd til »store ufornuftige

*Bogtrykker
Rasmussen
og fabrikant
Lystrup.*

udgifter». Det må hentyde til Rasmussens foretagsomhed, eget hus til foreningen, dyr ombygning, indretning af restauration og den vovelige håndværkerfest. Det siges rent ud, at Rasmussen har stået bag opstillingen af sig selv og skrevet det brev den 20. december hvor han blev anbefalet så stærkt. »Stil dig ej så hellig an, vi kender dig jo Petermand». Bag ham står de »unges nykonservative forbund», mere handelsfolk end håndværkere. Lystrup er derimod dygtig til de mindste detaljer og han er håndværker. Brevet slutter »Lige børn leger bedst. Håndværkere for håndværkere, handelsstand for handelsstand og i disse tider højremænd for højremænd, venstremænd for venstremænd...intet blandingsgods, det svækker«. Rasmussens svar er meget vredt, næsten ubehøvet. Han kender godt de 3 anonyme. Ordføreren er en ikke-håndværker, dertil 2 inden for standen, men om hvem man »aldrig har hørt andet, end at de kritiserer alt og alle, uden selv...at udrette noget

for andre». Det er »infam usandhed», at han skulle have skrevet om sig selv i avisen. At hentyde til, at Rasmussen for 3 år siden blev udelukket fra den konservative klub, er at »flænge i et gammelt sår, men pas Dem selv...» At Lystrups indsats ved festen kan lignedes ved hans egen, er urigtigt. Lystrup selv er »en flink og venlig kollega at samarbejde med», men hans dygtighed er en speciel teknisk dygtighed. Og om de 3 kritikere siger han, at de slet ikke ville have med festen at gøre. Slutningen på brevet er lidt melodramatisk: Nu beder han kun om fred.»De kan vælge... for mig hvem de vil - jeg ønsker at være udenfor den historie».

I samme nummer benægter Lystrup, at han skulle fortjene særlig ros for håndværkerfesten - og han gør det beskedent som hans væsen vel var.

Fejden fortsætter. Angrebene giver argumenterne et opkog og forklarer bogtrykkerens ophidselse, jo »når man slår blandt en flok hunde, piber den som slaget rammer» - og Rasmussen opfordrer de anonyme til at fægte med åben pande - ellers tror man bare ikke, de har rent brød i deres »kommispose». Det er folkelig slagfærdighed hos begge parter - men endelig den 4. januar indrømmer farver P. Grarup at være en af de navnløse. Han er 10 år ældre end Rasmussen og havde tidligere været næstformand i Håndværkerforeningen. Det var aftenen før det sidste prøvevalg.

Den 5. januar mødte ca. 80 af de 209 valgberettigede op til prøvevalg på rådhuset. Det blev et varmere møde, end mange havde tænkt sig, og midt under mødet blev det foreslået, at pressen ikke måtte referere. Dirigenten fik svært ved at styre mødet og redaktør Aaberg fik lejlighed til lidt forargelse: Man kan da ikke forbyde et referat af et offentligt møde, han havde aldrig hørt magen. Så måtte man stemme om det, og mærkeligt nok blev referat tilladt - det var Amtsavisen meget utilfreds med dagen efter. Men bølgerne gik endnu højere i Rasmussen-sagen. Farver Grarup langede ud: Rasmussen repræsenterer slet ikke håndværkerne, han har kastet splid ind blandt dem og det er mest de »unge kræfter», der støtter ham. Sagfører Lyhne ville meget have sig frabedt at skulle tilhøre de unge kræfter eller de »nykonservative», »mener hr. Grarup måske, at jeg er venstremand?». Grarup fortsatte med at han slet ikke kunne se, at Rasmussen havde gjort nogen gavn. Rasmussen fik derimod kraftig støtte fra den aldrende bankdirektør Chr. Vestergaard (68 år), der for øvrigt også kunne tænke sig at stemme på Lystrup, hvis denne ikke var så beskeden, at han slet ikke

kunne udtale sin uforbeholdne mening(!) i offentlige sager, hvad der var uheldigt. Han tilføjer, at mange finder, at Rasmussen har for megen selvfølelse og for stor lyst til at gøre sig gældende («ja! hør!») - men det skyldes hans dygtighed. Men prøvevalgets endelige liste på 5 kandidater omfattede hverken Rasmussen, der blev nr. 7 med 26 stemmer eller Lystrup, nr. 8 med 19 stemmer. Farver Grarup fik 1 stemme. Hvis?

Selve valget den 8. januar blev ikke spændende. Der stemte 157 af de 209. Rasmussen fik 63 stemmer og kom ikke ind, Lystrup 30 og Grarup tilsyneladende ingen. Amtsavisens kommentar: »Købmandsstanden har efter dette valg erholdt en vel rigelig repræsentation i byrådet. Af de 11 medlemmer er nemlig 7 handlende, 3 håndværkere og 1 sagfører». Det er værd at lægge mærke til, at der ikke er antydning af en partipolitisk vurdering, det opfattedes altså som et upolitisk valg. Det var jo også et halvt år efter Falcks død.

Men en lille krusning, som hidtil har været uomtalt, giver alligevel valget politiske toner: Røret om købmand N.P. Worm i Vestergade. Worm var blevet foreslået og havde fået en pæn placering ved samtlige prøvevalg, Handelsforeningens, Håndværkerforeningens, værtshusholderforeningens stiftende generalforsamling og det endelige prøvevalg den 5. januar. Det var klart, at her havde man en købmand, der nød tillid i meget vide kredse. Men den 4. januar havde Amtsavisen en indskærpelse af, at en »kandidat må være en god og solid højremand», men siger dog samtidigt, at opråbet ikke er et forsøg på »at blande politik ind i et kommunalvalg, hvilket hidtil kun i ringe grad er sket». I samme nummer bringes et læserbrev fra nogle »valgberettigede»: Der er en kandidat ved valget »hvis politiske standpunkt vistnok er ukendt af de allerfleste vælgere, da han såvidt vides ikke nogensinde har givet sin stemme ved politiske valg og heller ikke er medlem af nogen af de heri Thisted værende politiske foreninger.....derfor tillader vi os at spørge hvilken stilling indtager det føromtalte byrådsmedlem til den almindelige politik?» Da han ikke har svaret den 7. januar, spørger de samme vælgerne fra Højre: »Kan De efter forholdenes udvikling forsvare at give Deres stemme til omtalte af Venstre støttede kandidat?»

Samme dag holdt »Fremskridtsforeningen« (der jo var oppositionens organisation, se side 49) et møde for medlemmer og for højst-

beskattede, der stod udenfor, men sympatiserede med Venstre. Her besluttedes at kaste Venstres stemmer på Worm, men det var kun en intern afgørelse; det blev først offentligt i Amtstidende efter valget. Var det kommet offentligt frem, ville det være blevet brugt i agitationen mod Worm - »man kender jo sine Pappenheimere», som Amtstidende (Aaberg) skrev.

Worm blev valgt, måske i kraft af Venstres stemmer. Alligevel kunne de konservative være rolige. Både 1892 og 1898 står han opført som højrevælger til Folketinget. Var det Worms brede, pragmatiske sindelag, der gjorde nogle unge konservative brushaner usikre? Hans bredde kan ses, da han 1899 sælger den gamle købmandsgård til Vestergades Brugsforening og lover at hjælpe den i den første tid. Det kunne nok få en og anden konservativ købmand til at gyse. Den sidste halvdel af sit liv var han sparekassedirektør.

NACHSPIEL bliver opgøret mellem bogtrykkeren og farveren i Håndværkerforeningen allerede den 13. januar med Aaberg som ordstyrer. Rasmussen forlanger at foreningen dementerer, at han skulle have splittet håndværkerne. Rasmussen er særlig fortørnet over, at Grarup har fremsat sine beskyldninger på et offentligt møde. Grarup mener, at deres uenighed er rent privat og derfor ikke kan drøftes i foreningen. Det får han nu slet ikke forsamlingen med til og tvinges til at tiltræde en tillidserklæring til Rasmussen.

De to avisers referat af mødet er næsten identisk og slutter med, at forsamlingen til sidst opløstes i fortrolige smågrupper. »Man kunne jo gøre det i al gemytlighed, thi efter at nu det sidste *Nachspiel* for denne gang er overstået, har vi jo fred i byen igen i 3 år«. Hvad var der egentlig imellem dem?

Grarup var født 1840, Rasmussen 1850. En håndværkerhistoriker, C. Nyrop, gør opmærksom på, at svende uddannet før næringsloven trådte i kraft 1862 ofte bevarer en reaktionær holdning⁴. For eksempel er de *for* lavsstyring af uddannelsen, *skeptiske* overfor tekniske skoler, *for* sparsommelighed og *imod* at tage mod investering, *skeptiske* overfor handelsstanden. Dette er som kløften mellem Grarup og Rasmussen. At Grarup var kommet til byen 3 år før Rasmussen har nok ikke gjort det bedre. 1883 havde de sammen været revisorer for Håndværkerforeningen, men da Rasmussen blev formand 1886, delte Grarup revisorarbejdet med Lystrup og har på nært hold kunnet iagttage Rasmussens flotte forbrug af foreningens penge. Da kredse i foreningen ønsker bogtrykkeren ind i

byrådet, slår Grarup til med de anonyme breve. Men han havde altså ingen bred dækning blandt medlemmerne. Rasmussen havde til gengæld ikke popularitet nok til at komme i byrådet.

Valget 4. januar 1894 afslørede en vis klodsethed, grænsende til splittelse hos Højre - et varsel om de indre genvordigheder, partiet kom ud for i midten af 1890'erne.

Lige før jul fastsattes valgdatoen til den 4. januar, og det blev således en meget kort valgkamp. Man nåede 3 prøvevalg inden nytår: Håndværkerforeningens den 27. og både Den konservative Klubs og Fremskridtsforeningens den 30. december.

Håndværkernes liste blev ret broget med 4 konservative og 2 venstrefolk eller efter erhverv: 3 håndværkere, 1 købmand, 1 sagfører og 1 redaktør.

Den konservative Klub opstillede 6 højremænd: 2 købmænd, 2 håndværkere, 1 sagfører og 1 redaktør - en af håndværkerne var forøvrigt Henrik Rasmussen, der som nævnt ovenfor 6 år tidligere var blevet ekskluderet af klubben.

Listen fra Fremskridtsforeningen opstillede 3 fra Højre og 3 fra Venstre eller 1 købmand, 2 håndværkere, 1 avlsbruger, 1 sagfører og 1 redaktør.

Et såkaldt arbejdermøde blev afholdt, men i Amtstidende oplyses blot, at der blev afgivet 12-14 stemmer på hver af de opstillede kandidater. Det har været et meget lille møde.

Der indgår i den korte valgkamp ret mange læserbreve, hvori der opstilles forskellige højrekombinationer.

Amtsavisens tone er hård; den 29. december: »Fordragelige og moderate venstremænd» skal ikke udelukkes, men »radikale visnepolitikere har intet at gøre her». Dagen efter skærpet til, at hvis nogle højrefolk går ind for moderate venstrefolk, så er det »øllebrødspolitik». Lidt inkonsekvent, men det er Venstres splittelse på Rigsdagen, der giver ekko her.

Amtstidende giver et lille glimt af byrådsmøderne, da den fremhæver nødvendigheden af en opposition i rådet, de fleste medlemmer lader bare nogle få ledere tale og sidder selv tavse. »Det er da også en kendsgerning, der taler bedre end mange ord, at forhandlingerne i Thisted byråd er endt i løbet af 5-10 minutter, en knaphed i ord, som vi nok tror, navnlig formanden sætter pris på....» (Og det var jo den kongeligt udnævnte H. Clausen).

Den 3. januar holdt man så et stort prøvevalg på rådhuset. Indbydere var en gruppe konservative, der derfor slet ikke annoncerede i Amtstidende og satte mødet til kl. 5, så det ville være svært for byens arbejdere at tage sig fri. Mod referat i avisen havde man sikret sig ved at kalde mødet »ikke offentligt«, selv om alle valgberettigede havde adgang.

Listen, der kom ud af mødet havde først 4 højrefolk, men de to sidste var skomager Hobolth og redaktør Aaberg.

Samme aften holdt »Højres Organisation« et hastemøde. Denne organisation var knapt 2 år gammel (se side 47) og skulle som en del af Den konservative Klub specielt tage sig af valgforberedelser. Men det var første gang, den optrådte ved et kommunalt valg. Man havde da heller ikke hørt fra den, da Klubben holdt sit prøvevalg den 30. december. Men nu da prøvevalget på rådhuset havde opstillet selveste Aaberg, præsenterede man en liste, der indeholdt to fra Venstre (Hobolth og avlsbruger P. Agerholm), men ikke Aaberg. Mødets beslutning skulle følges af alle medlemmerne, men da mange ikke havde været tilstede, skabte det en del forvirring. Vi ved fra Organisationens forhandlingsprotokol, at en kendt manufakturhandler om morgenen på selve valgdagen meldte sig ud.

Og i avisen optrådte en tredje højreliste, »den røde«, der forsvarede sig selv med følgende ord:... er vi forrådte - er vi af vore førere kastet i armene på Venstre? lad os stemme på (og så navnene).

Ved valget blev der af 880 stemmeberettigede afgivet 484 stemmer - deraf kun 2 ugyldige. Det sidste er egentlig en flot præstation. »Højres Organisation« fik af sin liste de 5 ind. Men den sjette smuttede, i stedet for den uskedelige venstremand, Hobolth, valgtes selveste Aaberg. Af Den konservative Klubs liste valgtes 4. Som Amtsavisen skrev: »Da Venstre her i byen vel næppe råder over stort mere end hundrede stemmer...« må højrefolk have stemt på Aaberg. (Han fik nemlig 249 stemmer). »Hvad disse mærkelige højremænd har tænkt at opnå herved er ikke godt at vide«.

Amtstidende triumferer: Højre har ikke krammet over vælgerne, med mere disciplin kunne de have hindret Aabergs valg. Omvendt er det ærgerligt for oppositionen, at den med lidt mere energi kunne have fået Hobolth valgt (han fik faktisk 234 stemmer). Men man glæder sig på venstrebladet over, at Højre er så langt nede. Hvor er ledelsen, siger de i Højre, er det »klubben« eller »Højres organisation«? I gamle dage var Falck uden videre lederen - hvor han var, det var Højre. Nu er det »pærevælling det hele«.

Klip fra aviserne til byrådsvalget
1894. Thisted Amts Avis 22.12. 1893
(nederst til venstre). 29.12. 1893 (til
højre).

Til Byrådsmedlem.

Vi Undertegnede tillade os herved at foreslåa vore Medborgere at stemme paa Aalsbruger P. Agerholm, en Mand, som er alle Bølgere bekendt for at være vel stillet til Byrådsmedlem, og i Særdeleshed godt egnet til at udfylde de tvende Pladser i Brolægnings- og Sæstafningsudvalget, som trænge til en praktisk Mand som Agerholm; ved sidste Valg var han ogsaa den, der havde de fleste Stemmer (238) efter de Valgte; den almindelige Bølgerekasse har derfor af flere Grunde gjøre deres Pligt, ved at give ham deres Stemmer den 4. Januar.

Flere Bølgere.

Undertegnede tillade sig herved at indbyde til et almindeligt

Prøvevalg

paa Raadhuset i Thisted Onsdagen den 3die Januar, Eftermiddag Kl. 5, i Anledning af de forestaaende Valg til Byraadet.

Alle kommunale Bølgere indbydes, men isvrigt er Mødet ikke offentligt.

Thisted, den 28de Decbr. 1893.

Wilh. Høstrop. S. S. Møller.
N. P. Worm. C. Carstens. Kappel.
Jens Larsen. P. L. Westergaard.
M. Riisen. J. L. Jensen.
J. C. Boesen. Axel Løstrop.
L. Sørensen. P. Mørgaard. Medstcd.

Prøvevalg!

3die Juledags Aften Kl. 8
afholder Thisted Haandværker-
forening Prøvevalg paa 6 By-
rådsmedlemmer til det fore-
staaende Valg.

Alle Foreningens Medlem-
mer bedes give Nøde.

Vesthørsen.

Valget er hemmeligt, naar Valgerne selv vil det. Typpe i Raadhuset gaar gjerne paa Valgdagen nogle tjenstvillige Højremænd, der tilbyder at udfylde for Valgerne den Stemmebeddel, hver enkelt faar udleveret af Valgbestyrelsens Formand. Saadan Hjælp ber man ikke modtage. Enhver bør selv udfylde sin Stemmebeddel, eller i al Fald se til, hvornær man tager til at udfylde den.

Indet videre.

Vi anbefaler stuttelig Smaaafsaarsfolkene at være paa deres Post over for de konervative Stemmevangere, der kun har latter Storborgere og ikke en eneste Mand af de brede Samfundslag paa deres Side.

Alle Oppositionsmænd

bedes møde i Aften Kl. 8¹/₂ i
**Haandværkerforeningens Sal i
Anledning af Byraadsvalget.**
Der er stillet Forslag om Æn-
dringer i Listen.

Fremskridtsforeningens
Bestyrelse.

Brokbandager

fra Hr. Nyrop i Kjøbenhavn faas hos
Carl Dela.

*Thisted Amts Tidende 2.1. 1894
(øverst t.v.) og 3.1. 1894 (nederst t.v.).
Thisted Amts Avis 5.1. 1894 (nederst
t.h.).*

Valghandlingen

igaar varede omtrent 7 Timer, nemlig fra Kl. 3 til 7¹/₄, da Stemmegivningen sluttede, og Valgbestyrelsen trak sig tilbage for Kl. 8 at begynde paa Optællingen, der var tilende Kl. 11. I al den Tid, Afstemningen varede, stod Mæsser af Vælgere sammentruvede som Sild i en Tønne ved det eneste Valgbord, hvorfra Stemmesedlerne udleveredes, og Mange maatte gaa bort flere Gange eller vente i timevis, fordi man ikke i en Hast kunde finde Navnene i Valglisten. Det bliver ved kommende Valg nødvendigt at foretage en Forandring heri, f. Ex. at der bliver to Valgborde ligejovt ved Folketingsvalget, hvor Bogstaverne A—L gaa til den ene og M—O til den anden, thi Ingen kan være tjent med den Maade, det stete paa igaar.

Vælgere.

»Morsomt...om man nu bagefter begyndte at slå løs på hinanden indbyrdes for at nå frem til større enighed«.

Men de blev snydt. Højreavisen var for klog til at vaske mere snavset linned i spalterne. Forhandlingsprotokollen for Højres Organisation giver et indblik i, hvad der virkelig skete. Den 8 januar er der et indre opgør. De grupper, der skejede ud ved afstemningen (her var blandt andet Rasmussen med), forsvarer sig, men ender med at love, at de for fremtiden vil følge organisationens love, specielt paragraf 5, der taler om lydighed. Manufakturhandleren, der havde meldt sig ud, får tilbudt genoptagelse som han tager imod. Valget var slut.

Valget 1897 er for de 220 højstbeskattede. Højre, der revnede ved folketingsvalget 1895, er netop i efteråret 1896 genforenet ved en reorganisation af »Højres Organisation« under navnet »Højrevælgerforeningen (se s. 47) og den styrer da også valget. Overfor denne er oppositionen magtesløs blandt disse vælgere.

Byrådsvalget 4 januar 1900 er det sidste, der er taget med her. Heri ligger dog ikke, at det er afslutningen på en epoke. På et enkelt punkt er der et nyt moment. Det er første gang, at socialisme indgår i debatten ved et byrådsvalg (se dog også ligningsvalget 1899).

Højre sætter meget ind på dette valg. Højrevælgerforeningen indbyder »byens forskellige foreninger« til en fælles drøftelse af situationen. De bliver enige om at holde et fælles højrevælgermøde den 28. december. Der kom ca. 100 deltagere. To dage før valget holder Højrevælgerforeningen selv generalforsamling (40 deltagere) for at give sin liste den sidste afpudsning.

Denne aktivitet får nu ikke Håndværkerforeningen til at opgive sit traditionelle prøvevalg, så meget mere som man føler, at de konservative stadig er tilbøjelige til at glemme håndværkerne. Og så er der jo Aaberg, som man har megen respekt for i foreningen.

I en notits i Amtsavisen ses at socialisterne har holdt et møde med en redaktør fra Aalborg som taler, men der kommer ikke derfra noget selvstændigt initiativ. Man samarbejder med Venstre som oppositionen i Thisted.

Vi er i de store konflikters tid.

Storlockouten 1899 havde hos nogle skærpet den sociale forargelse, andre gravede sig ned i en arbejdsgiverholdning. »Foreningen

for de frie arbejdere», der på arbejdsgiverinitiativ i Thisted søgte at vinde specielt arbejdsmændene for sig, blandede sig ikke i valget (som vi skal se ved et ligningsvalg 1899), men holdt dog stor julefest på »Hotel Aalborg« med 300 deltagere, iberegnet de »overordnede medlemmer» d.v.s. arbejdsgiverne.

»Venstreforeningen» (der er et nyt navn for Fremskridtsforeningen, se s. 49) opstiller ved et møde (omkring 100 deltagere) en liste på 4 venstrefolk og 2 arbejdere. De sidste bliver præsenteret i Amtstidende som udpeget af arbejderne selv. Den ene er former Fritz Knudsen, som var den socialistiske pioner i byen, den anden, Svend Poulsen, var snedkersvend og bliver senere medlem af ledelsen i venstreforeningen, så han må være venstremand, selvom han ikke bliver præsenteret som sådan. Denne åbne holdning til socialdemokraterne er ganske parallel til situationen i Folketinget. Pingels tale ved »ballademødet» 1886. (Se side 50) formede sig nærmest som et forsvar for socialdemokraterne. Senere mødte vi samarbejdet ved ligningsvalget 1894 og 1899. At man her i 1900 opstiller 2 arbejdere, hvoraf den ene er socialdemokrat, giver Højre noget at rumle på, for eksempel i skarpe angreb på Aabergs person.

Amtsavisen bringer et (fingeret?) læserbrev fra en »upolitisk vælger», der normalt stemte på Aaberg, men nu på grund af dennes nye venner, er gået over til Højres liste. I et andet læserbrev møder vi et slogan: »For eller imod socialismen skal være vor løsen imorgen», og den sidste uge før valget bringer Amtsavisen følgende opråb:

»Ingen arbejdsgiver, stor eller lille, kan stemme på Venstres og socialisternes kandidater uden at svinge sine kolleger«.

Oppositionen havde sit lille problem. Avlsbruger P. Agerholm, som venstrefolk i en del år havde regnet for en af deres (ved folketingsvalgene 1884 og 1892 havde han stemt Venstre), var nu fra 1898 helt Højre. Der måtte udsendes løbeseidler med advarsler mod at komme til at stemme på ham. På valgdagen flød det med tryksager. Udover den »officielle» konservative liste, der var grøn, var der en afvigende konservativ, der var rød, næsten som 1894. Nogle vestrevælgere stillede sig op foran rådhuset og gik så sent ind, at de kunne trække tiden ud. Så kunne fabriksarbejderne nå frem efter kl. 18. (protokollen anfører at valget sluttede 15 minutter over kl. 18).

Valgresultatet blev 5 konservative og 1 venstremand, kun 1 håndværker. Venstremanden var jo Aaberg, der med 312 stemmer må have fået en del fra Højre. Fritz Knudsen har mellem sine 120 stemmer støtte fra Venstre (men han kommer først ind 1906). Med 572 stemmer af 957 nåede den almindelige vælgerklasse en procent på 60, den højeste i denne periode.

3.4. De små valg

De små valg kunne man kalde *revisorvalgene* (2 revisorer hver 6. år), altid ved den almindelige vælgerklasse, og *ligningsvalgene* (hvert 3. år henholdsvis den større og mindre halvdel) skiftevis af den alm. vælgerklasse og de højstbeskattede. Små både af betydning, ved pressedækning og i vælgerens øjne (lav stemmeprocent).

Revisorstillingen var som alle borgerlige ombud ulønnet og tilmed vanskelig. Mange revisorer måtte ligefrem ansætte lønnet medhjælp, hævder Amtstidende 1888 som begrundelse for, at jobbet ikke er eftertragtet. Stemmeprocenterne ved de 5 revisorvalg bekræfter også dette: 5, 5, 4, 8 og 13.

Derfor her kun få bemærkninger. 1882 fik toldinspektør Falck sit borgerlige ombud, han, der var vraget ved byrådsvalget kort før. Men valget var vel totalt upolitisk. Kun ved valgene 1884 og 1900 hævder Amtsavisen, at oppositionen forsøgte kup, men i Amtstidende kan det nu ikke spores, så det er måske blot et forsøg på at holde korstogsstemningen mod Venstre vedlige - og så en politisk spøg fra nogle venstrefolks side. I 1900 havde oppositionen op til valget ikke sagt et »muk«, men »de sidste 2 timer, valghandlingen varede, fik man nys om at nogle venstremænd gik fra dør til dør for at agitere...nu ved man besked for fremtiden«. Højres kandidater fik 74 og 69 stemmer, oppositionens bedste kandidat opnåede kun 49.

Ligningskommisionens betydningsfuldhed var mere indlysende. For de fattige ville det ikke at blive sat i skat betyde tab af kommunal valgret. Men man skulle langt over bundgrænsen for at skatten på nogen måde var tyngende - om overhovedet. For de større i samfundet var der selvfølgelig visse summer på spil, men der var til stor skat knyttet stor prestige.

Der skulle beskattes »efter formue og lejlighed» (det første ord udtaltes med tryk på anden stavelse og betyder evne og kunnen, ikke kapital). Man gik ud fra en anslået indtægt. Allerede her krævedes et skøn, da kun meget få gennem regnskaber eller faste lønninger har kunnet regne ud, hvad de tjente. Ligningskommisionen endnu mindre. Man må have haft nogle vejledninger at gå efter. Men endnu mere skøn krævedes, når der derefter skulle foretages nedslag på grund af særlige forhold ved indtjeningen. Først derved kom man til den skattepligtige indtægt, og den beskattedes hos alle med samme procent. Formelt var der altså ikke progression, men gennem nedslagene var der det i realiteten. I de anførte eksempler bliver de rigeste beskattet med 7,8 - de fattigste med 1,3%.

Et par eksempler fra skattelisten offentliggjort i december 1893 i aviserne:

Eksempler fra skattelisten offentliggjort 1. december 1893 i aviserne

	Anslået indtægt	Skattepligtig indtægt	7.8 pct. heraf	Pct. af anslået indtægt
Fabrikant Bendixen ^{a)}	30.000 kr.	30.000 kr.	2340,00 kr.	7,8
Konsul N. C. Andersen	11.000 kr.	11.000 kr.	858,00 kr.	7,8
Bestyrer Axel Lystrup	2.500 kr.	1.800 kr.	140,40 kr.	5,6
Former Fritz Knudsen	900 kr.	200 kr.	15,60 kr.	1,7
Tjenestekarl Jens Peter Møller ^{b)}	300 kr.	50 kr.	3,90 kr.	1,3

a) Største skatteyder.

b) En halv snes er som han anslået til denne laveste indtægt.

Der er på denne baggrund af stor betydning, at kommissionen virkelig kendte borgerne - og at borgerne havde tillid til den.

Stemmeprocenten ved den almindelige vælgermasses ligningsvalg er 6, 30, 6, 9, 19, 4, 17 og 24. Altså begyndende lavt, men stigende efterhånden som den politiske bevisthed bliver hævet. Det høje tal allerede 1885 skyldes den specielle politiske situation.

Hos de højstbeskattede er tallene 21, 27, 16, 43, 34 og 40. Alt i alt noget højere end hos de almindelige vælgere, hvad der vel har samme årsag som ved byrådsvalg, men medvirkende kan det også være, at de rigeste er mest interesserede i beskatningen.

Valget 1882 er inderligt upolitisk. Dette kan belyses ved en lille detalje: skomager Chr. Hobolth bliver medlem af ligningskommissionen, men det gør han efter lodtrækning i sidste ende, Hobolth er i resten af sit liv en trofast venstremand og det må man have haft en fornemmelse af allerede 1882, alligevel er der ingen der tager anstød af hans valg, han er bare en dygtig og tillidvækkende håndværker. Det var dog ham der føles som en skandale ved byrådsvalget 1888.

Valgene 1884, 85, 87, 88, 90 og 91 er også politisk uinteressante. Men den høje stemmeprocent 1885? Nu var der politisk kamp i lufden i Danmark i det år. Provisorisk finanslov i marts, affæren mellem Berg og politimesteren i Holstebro i maj - og i Thisted stiftede Falck Den konservative Klub i juli. Ved valget den 29. august måtte man vente at klubben skulle til at bestemme over opstillingen. Venstre opstillede for princippet skyld et par kandidater, men drømte næppe om at have nogen chance.

Valget 1893 skal efter Amtstidende have været usædvanligt livligt. Det var et valg hos de højstbeskattede og selv for dem var en stemmeprocent på 43 stor. Amtsavisen fortæller, at der ved indgangen stod en dreng, der delte sedler ud: »Stem på urmager Dela«. Bladet tilføjer, at Dela »menes at være venstremand« og at sedlerne var »tilvirket i fru Bergs trykkeri«, samt fandtes i et vindue i Vestergade. Venstrebladet omtaler ham slet ikke, så måske var det personlig ærgerrighed? Han kom ikke ind. Men der blev for øvrigt valgt en venstremand, nemlig avlsbruger Poul Agerholm, ham der som afholdsmand ikke kom ind i 1888. Og det er ham, der få år senere går over til Højre. Han har nok holdt en lav profil, og valget trods alt været ret upolitisk.

Ved valget i sommeren 1894 er højreorganisationen bedre udbygget end den var ved byrådsvalget i januar. Den kan nu opstille en ren højreliste. Oppositionen har kun tre fra egne rækker: forpagter William Jacobsen (J.P.'s broder), tømrersvend Svend Poulsen og former Fritz Knudsen. Det er navne, der bruges i mange sammenhænge til og med 1900, men uden held.

Valgene 1896 og 1897 er næsten uden kamp. *1899* byder på to ligningsvalg med politisk profil. I slutningen af august skal der være suppleringsvalg, hvor kun 1 person skal vælges og der har kun

været tale om den konservative tømrerhandler J. Nielsen. Oppositionen holdt møde aftenen før, men bekendtgør ingen kandidat. Ved valget sker der da efter Amtsavisen følgende

»...ved indgangen til valglokalet var Højres mand ene om at uddele stemmesedler til de mødende vælgere. Agitationen blev drevet personlig ved at enkelte mænd gik omkring til meningsfællerne, og først en halv times tid forinden valget skulle sluttes, begyndte de forenede venstremænd og socialisterne, hvoriblandt en større del udelukkede svende - der jo har rigelig tid til overs - at troppe op foran rådhuset og stemme på deres mand, der også hører til de udelukkede. Jo nærmere sekstiden, desto flere stemmer til oppositionsmanden, men lige som klokken slog, viste sig som en gavnlig modvægt en slump af de »frie arbejdere«, der i deres arbejdsdragter kom ilende fra havnen eller andre arbejdspladser for at stemme mod socialisterne». (Efter rådstueprotokollen afsluttedes valget 15 min. over tiden).

Den lockoutede tømrersvend Svend Poulsen blev ikke valgt. Nielsen fik 111 stemmer, Poulsen 55. Episoden har i den grad forskrækket de konservative, at de højstbeskattede, der går til ordinært ligningsvalg en uge senere, igen mønstrer den høje stemmeprocent på 40. En af højres kandidater var Poul Agerholm.

Det sidste ligningsvalg, vi tager med, er fra *sommeren 1900*. Det er den almindelige vælgerklasses tur, og valget bliver på en måde kulmination, både hvad angår debat, men også ved en stemmeprocent på 24. Højrevælgerforeningen møder med en solid liste af prøvede folk og prøver at holde sammen om dem.

Der har i 1890'erne været en del splittelse i partiet både på rigsdagsniveau og lokalt. Som højreavisen siger: det er »Højres sædvanlige mangel på evne til at underordne de personlige interesser for sagens skyld».

Men nu er det alvor, for oppositionen vil indføre stigende skala for skatten »10-12% måske 15, 20 eller 30?».

Venstreavisen betyder hvor vigtigt valget er, ingen må blive hjemme. Ved at komme indenfor i ligningskommissionen får vi »den bedst mulige garanti for en retfærdig fordeling af skatten».

Denne gang lykkes det ikke at trække valgbehandlingen ud. Kl. 18.22 lukkes dørene og mange arbejdere nåede slet ikke frem, det er avisens forklaring på nederlaget.

3.5. Sammenfatning

Dette afsnit vil indeholde noget om byens valgkampe, om følgerne af de blanke stemmesedler, om de præsterede stemmeprocenter og om forholdet mellem lokalt niveau og rigsdagsniveau, derunder synspunkter på begreberne politisk/upolitisk.

Ordet *valgkamp* virker på en måde lidt forkert. Kun sjældent synes der at være ærgerrighed fra kandidatens side for at blive valgt, snarere en passiv laden stå til, der passer godt til at alle valg drejer sig om ubetalte, borgerlige ombud. Derimod er det tydeligt at for- eninger fører en kamp for at få medindflydelse i byens ledelse.

Tidens aviser har slet ikke evnen til at fortælle begivenheder. For at være godt orienteret er det nødvendigt at møde op til forskellige møder, der holdes i det korte forløb, et valg har. Efter referaterne at dømme kommer der ikke i debatten indlæg om kommunale sager ud over skatten, hvorimod skole, veje, kloakering, havn osv. ikke dukker op før i byrådsmøderne efter valget. Læserbreve kan have enkelte ret grove hentydninger, men vi ved ikke hvilken rolle de har spillet for valget.

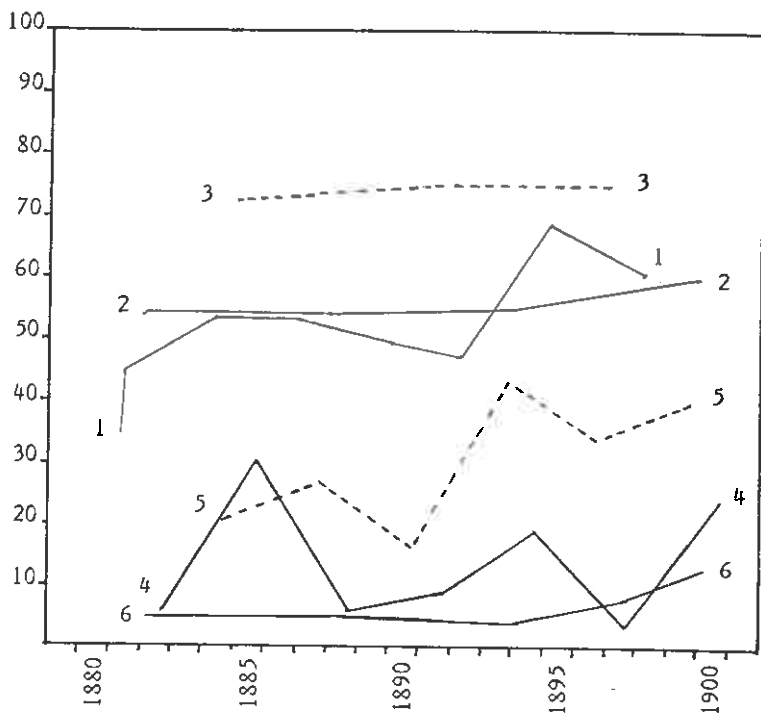
Spalteomtale under valgforberedelserne er antageligt skrevet af redaktør H.L. Møller (Amtsavisen) og Aaberg (Amtstidende), der begge ofte står på en liste - men det er dog kun Aaberg, der kommer i byrådet.

Konsekvenserne af de hvide stemmesedler, der skal udfyldes, er mange. Først skal nævnes, at der ikke i Thisted er noget, der tyder på, at de ved indgangen uddelte trykte sedler uden videre kunne afleveres som stemmesedler. Man skulle skrive navne på det hvide papir, og da ingen forudgående anmeldelse af kandidater passer til systemet, så kan kandidater pludseligt være der som en slags kupforsøg. Sådanne kup lykkes ikke, men de har den betydning, at de styrker sammenholdet. Ikke mindst da det jo gennem mange år er temmelig nytteløst at stemme på oppositionen, har det varmet rundt om, at man næsten fik en revisor igennem o. lign. En anden positiv side ved systemet er, at man selv sammensætter sin liste.

Ikke mindst for vælgere, der »kan se noget godt i de forskellige lejre», har det været tilfredsstillende (omvendt er det jo også klart, at dette netop kan svække ens indflydelse, sådan gik det afholdsfol- kene i 1888).

For dog at få lidt hold på mulighederne er det derfor nødvendigt med prøvevalgene. En svaghed ved prøvevalgene er dog, at de forskellige lister til dels overlapper hinanden.

I betragtning af den personlige udfyldning er det imponerende, at der er så få ugyldige stemmer (de anføres af og til i avisen⁵). Og der er endda nogle af disse, der tydeligt gør grin med borgermusikken: En stemmeseddel indeholdt alene slagtere! en anden stemte på gartner Kabell, men en sådan eksisterede ikke, det gjorde derimod en stationsforstander, kaptajn og ridder med samme navn, formodentlig en for os idag uforståelig spydig hentydning?

Valgdeltagelsen i Thisted ved seks slags valg 1882-1900, pct.

1. Folketingsvalg
2. Byrådsvalg, den almindelige vælgerklasse
3. Byrådsvalg, de højstbeskattede
4. Valg til ligningskommissionen, den almindelige vælgerklasse
5. Valg til ligningskommissionen, de højstbeskattede
6. Revisorvalg

De højeste *stemmeprocenter* opnår naturligt nok byrådsvalgene. For begge vælgerklasser er deltagelsen stabil, dog let stigende. Da den højst beskattede femtedel også stemmer i den almindelige vælgerklasse, kan vi ved et groft skøn antage, at de 4/5 lavest beskattedes stemmeprocenter har ligget fra 50 til 55 pct. Da kommunevalg i realiteten var hemmelige, er der ingen grund til at vente valgtryk, og det er der da heller ingen der giver udtryk for (i modsætning til ved folketingsvalg).

Ligningsvalg viser store udsving (se forklaring ved de pågældende årstal i teksten). Også her er der størst interesse hos de højst beskattede.

Revisorvalg ligger i bund, den folkelige interesse har været meget ringe. Den minimale avisomtale har gjort det nemt at overse dem, men fra midten af 1890'erne er der en lille stigning.

Forholdet mellem politik på lokalt niveau og rigsdagspolitik kan først belyses med, at der ikke ser ud til at være så nære forbindelser. For eksempel får byen 1882 et godt råd fra byens landstingsmand, men bruger det jo ikke. Og Jagd optræder ikke i spalterne med lokal politik. Men på den anden side er der næppe nogen tvivl om, at rigsdagspolitikken (polariseringen, forsvarsspørgsmålet, provisoriestriden, visnepolitikken) også præger de lokale forhold i disse to årtier. Argumenter, gloser, flyttes over fra rigsdagsdebatter til det lokale. Helt klart manifesterer det sig ved organiseringen af Den konservative Klub 1885 og Fremskridtsforeningen samme år. Den første »føder« Højres organisation 1892, der genfødes som Højrevælgerforeningen 1896.

Fremskridtsforeningen har også en genopstandelse som Venstre-vælgerforeningen (1898). Ideerne til disse organisationer kommer østfra, fra den store politik. Derimod har de store politiske navne, der ofte passerer igennem Thisted, og om hvem der så arrangeres et møde, næppe sigte på lokal politik. Der er snarere tale om forbedelse til næste rigsdagsvalg.

Dette fører os frem til noget, der er meget svært at udtale sig sikkert om: Brugen af begrebet »upolitisk valg« overfor at der er gået politik i sagen og det bør der ikke. Vi kender det i dag: Hvor der er fronter, vil hver side hævde, at det er modparten, der er usaglig - men siden 1960'ernes påstand »alt er politik« er det svært at sige det i god tro. Hvordan så med 1880'ernes folk, fra Handels- og Håndværkerforening, til højrebladet Amtsavisen, der sagde, at

man jo ikke plejede at blande politik ind i kommunalvalg? Var de hyklere eller i god tro?

Man kunne give følgende tolkningsforsøg: Byens embedsmands- og handelsgrupper, bistået af ældre håndværkere, har følt sig som forsvarere af det bestående samfund, godt støttet af det nationale sindelag efter 1864. Al form for kritik, liberal og socialistisk, er derfor »partisplittelse«, altså er det os, der er upolitiske, det er de andre, der er forræddere. Nu skulle man tro, at det - set fra den anden side - bare var omvendt. Men så nemt er det ikke. Venstre udgjorde i Thisted et så lille mindretal, at de slet intet kunne opnå ved at stå alene og stejlt. Desuden var mange af venstrefolkene duperet af tanken om samfundet, som noget, der burde forsvares, både militært og også med hensyn til traditioner.

Derfor ser vi det tilsyneladende paradoksale, at det er Højre, der starter med den hårde linie, for eksempel med rene partilister. Men der vedbliver inden for højrerækkerne at være personer, for hvem den gammeldags konservative holdning er tilstrækkelig. De vil stadig tale om det upolitiske og stræbe efter »retfærdighed«. Vi kan henvise til sagen om Worm i 1891 og hele udviklingen for Agerholm, om hvem det blev sagt, at han var »politisk indifferent«, samtidig med at han stemte Venstre, senere dukker han mere og mere op blandt højrefolk, og Venstre må tage afstand fra ham.

NOTER:

1. Citaterne er sjældent givne med dato. Da de imidlertid er tæt på valgene kan de nemt findes efter selve valgdatoerne, der er opgivne i skemaet i slutningen af kapitlet.
2. I Thisted Rådstueprotokol (Lokalhistorisk Arkiv, Thisted) 1857 er der en kort redegørelse for ethvert valg: tidspunkt for udskrivelse, for afholdelse, klokkeslet for afstemningerne, valgresultater og navne på tilsynsførende. Som protokol har den krav på at være den vigtigste kilde og er derfor fulgt her. Det skal dog siges at der nogle få gange i 1880'erne er en afvigelse mellem datoen i aviserne og protokollen - dog kun på en dag.
3. Se om Henrik Rasmussen i artiklen »Håndværkerfesten« i KNAKKEN nr. 1 - 1986 side 19.
4. C. Nyrop og C. Sølvér: Fællesrepræsentationen for dansk Haandværk og Industri. 1929.
5. Tallene opgives for hvert valg i Rådstueprotokollen, de sjove eksempler kun i aviserne.

3.6. Valg i Thisted 1882-1901

År	Dato		Valgret	Stemme- procent
1882	4.1.	Byråd, større halvdel	Almindelig	54
	11.2.	Revisorer	Almindelig	5
	24.6.	Suppleringsvalg af 1 byrådsmedlem	Almindelig	4
	26.8.	Ligningskommission, større halvdel	Almindelig	6
1883	-			
1884	25.6.	Folketing	Almindelig	53
	15.9.	Ligningskommission, mindre halvdel	Højstbeskattede	21
1885	3.1.	Byråd, mindre halvdel	Højstbeskattede	73
	29.8.	Ligningskommission, større halvdel	Almindelig	ca. 30
1886	10.9.	Valgmænd til Landsting	Almindelig	
	17.9.	Valgmænd til Landsting	Højstbeskattede	
1887	28.1.	Folketing	Almindelig	53
	27.8.	Ligningskommission, mindre halvdel	Højstbeskattede	27
1888	7.1.	Byråd, større halvdel	Almindelig	54
	25.2.	Revisorer	Almindelig	5
	25.8.	Ligningskommission, større halvdel	Almindelig	6
	8.9.	Suppleringsvalg af 1 ligningskommissionsmedlem	Højstbeskattede	14
1889	-			
1890	21.1.	Folketing	Almindelig	49
	30.8.	Ligningskommission, mindre halvdel	Højstbeskattede	16
1891	8.1.	Byråd, mindre halvdel	Højstbeskattede	75
	5.9.	Ligningskommission, større halvdel	Almindelig	9
1892	20.4.	Folketing	Almindelig	47
1893	31.8.	Ligningskommission, mindre halvdel	Højstbeskattede	43

1894	4.1.	Byråd, større halvdel	Almindelig	55
	3.2.	Revisorer	Almindelig	4
	29.8.	Valgmænd til Landsting	Almindelig	
	31.8.	Ligningskommission, større halvdel	Almindelig	19
	5.9.	Valgmænd til Landsting	Højstbeskattede	
1895	9.4.	Folketing	Almindelig	68
1896	27.8.	Ligningskommission, mindre halvdel	Højstbeskattede	34
1897	5.1.	Byråd, mindre halvdel	Højstbeskattede	75
	21.8.	Ligningskommission, større halvdel	Almindelig	4
	28.8.	Suppleringsvalg af 1 revisor	Almindelig	8
1898	5.4.	Folketing	Almindelig	60
1899	24.8.	Suppleringsvalg af 1 medlem af ligningskommissionen	Almindelig	17
	31.8.	Ligningskommission, mindre halvdel	Højstbeskattede	40
1900	4.1.	Byråd, større halvdel	Almindelig	60
	24.2.	Revisorer	Almindelig	13
	25.8.	Ligningskommission, større halvdel	Almindelig	24
1901	4.1.	Suppleringsvalg af 1 byrådsmedlem af mindre halvdel	Højstbeskattede	ca. 50
	3.4.	Folketing	Almindelig	65

NOTE:

Valg til bestyrelsen af **De fattiges Kasse**, som fandt sted hvert tredje år, er ikke medtaget her.

Selve landstingsvalgene foretoges af de valgte valgmænd.

I 1901 var der senere på året også valg af valgmænd (i begge klasser) til et suppleringsvalg til Landstinget. Bogens fokus på folketingsvalg gør det dog naturligt at slutte listen med valget den 3. april 1901.

Litteraturoversigt:

Bricka, C.F.: Dansk Biografisk Leksikon. Gyldendal, 1891.

Dagbladet Thy, diverse.

Damsgaard, Jens: 8de Landstingskreds og Thisted Amts politiske Historie. Thisted Amts Tidendes bogtrykkeri, 1913.

Drake, Michael & Jeremy Mitchell: Introduction to historical psephology, i: Milton Keynes: The Open University press, 1892.

Dybdahl, Vagn: Partier og erhverv. Studier i partiorganisation og byerhvervenes politiske aktivitet ca. 1880 - ca. 1913, bd. I-II. Universitetsforlaget, Aarhus, 1969.

Elklit, Jørgen: Valg og stemmelister vedr. folketingsvalg 1849-98 i Landsarkivet for Nørrejylland. En foreløbig oversigt. Arkiv, bd. 4, pp. 232-273, 1973.

Elklit, Jørgen: Om udforskningen af vælgeradfærd i Danmark i det 19. århundrede. Historie, bd. X,2 pp. 266-288, Aarhus 1973.

Elklit, Jørgen: Partivalg og mobilisering: Fredericia 1890-1903. Fortid & Nutid, bd. XXIX, hefte 3, p. 409-439, 1982.

Elklit, Jørgen: Nominal record Linkage and the Study of Non-Secret Voting: A Danish Case. Journal of Interdisciplinary History, vol. XV, no. 3, pp. 419-443, 1985.

Elklit, Jørgen & Jeremy C. Mitchell: Wahlen und Massendemokratie in England und Danemark, pp. 351-376 i: Otto Busch & Peter Steinbach (Hrsg.): Vergleichende europäische Wahlgeschichte. Eine Anthologie. Colloquium Verlag, Berlin 1983.

Elklit, Jørgen: Fra åben til hemmelig afstemning. Aspekter af et partisystems tilblivelse. Upubliceret manuskript.

Fortegnelse over Thisted Byes Vælgere ved Folketingsvalget den 20de April 1892. Thisted, Amtsbogtrykkeriet, 1892.

Fortegnelse over Thisted Byes Vælgere ved Folketingsvalget den 5te April 1898. Thisted, Amtsbogtrykkeriet, 1898.

Frandsen, Karl-Erik (red.): Atlas over Danmarks administrative Inddeling efter 1660, bind I-II.

København, Dansk historisk Fællesforening, 1984.

Jagd, J.H.C.H.: Om Udtørringsforetagender i Almindelighed og Udtørringen af Sjørring Sø i Særdeleshed.

Tidsskrift for Landøkonomi, 4 rk. bd.8, pp. 318-342, 1874.

Jagd, K.B.: C. Jagd og hans gule Kanariefugle.

Trykkested og år ukendt.

Jensen, Keld: Thylands politiske Historie.

Landet mod Nordvest, bd. II. Forlaget Bauta, 1947.

Krieger, A.: Fremstilling af de gældende Regler om Valgene til Rigsdagen.

Thaning & Appel, København 1897.

Milbrath, Lester W. & M.L. Goel: Political Participation: How and Why do People Get Involved in Politics? (2.ed.)

Rand McNally, Chicago 1977.

Petersen, Jens Ole: Håndværkerfesten 1890.

Knakken, nr. 1, pp. 19-32. Thisted, Forlaget Knakken, 1986.

Rigsdagens Medlemmer gennem hundrede År. 1848-1948, bd. I-II.

København 1950.

Schou, P.F.: Købstædernes Forfatning og Styrelse.

København, 1901.

Svensson, Palle: De unge - en ny vælgergruppe?, pp. 229-245 i:

Elklit, Jørgen & Ole Tonsgård (red.): Valg og Vælgeradfærd. Studier i dansk politik, 2 udg.

Forlaget Politica, Aarhus 1986.

Thisted Amts Avis, diverse.

Thisted Amts Dagblad, diverse.

Thisted Amts Tidende, diverse.

Kilder

Den Konservative Klub for Thisted og Omegn, forhandlingsprotokoller m.v. 1884-1896. (Lokalhistorisk Arkiv).

Fremskridtsforeningens arkiv, forhandlingsprotokoller m.v. (Lokalhistorisk Arkiv).

Venstre, Thisted Amts 2. valgkreds' arkiv. (Lokalhistorisk Arkiv).

Valgforhandlingsprotokol for Thisted Amts 2. Valgkreds, 1857 ff., Thisted Rådstuearkiv. (Lokalhistorisk Arkiv).

Aaberg, M., redaktør. Privatarkiv. 1882 ff. (RA)

Personregister:

Agerholm, Poul	83, 84, 92, 96, 99, 100, 104
Andersen, Jens Jensen	68, 69, 70
Andersen, N. C.	65, 66, 67, 68, 79, 83
Andersen, Niels	37, 39
Bagger, C. E.	44
Bech, gårdejer	44
Berg, Christen	37, 47, 52, 79, 99
Brinkmann	65, 66
Christensen, C. C.	65
Clausen, H.	39, 50, 54, 73, 77, 79, 85, 91
Cortsen, proprietær	61, 62, 65
Damsgaard, Jens	37, 40
Dela, C.	99
Dinesen, Lars	39
Estrup, konseilspræsident	38, 52, 67, 79
Eye, Georg	44, 45
Falck, C. D.	48, 50, 79, 80, 85, 92, 97, 99
Fenger, Sophus	49, 51, 84
Friis, landbrugsminister	67
Gjørup, J.	83
Glynn, Joseph	41
Grarup, P.	88, 89, 90, 91
Gravesen, købmand	69
Hansen, C. A. H.	79, 80
Havsgaard, Otto	53, 61, 62
Hobolth, C.	49, 82, 83, 84, 85, 92, 99
Holstein-Ledreborg	37
Ifversen, Th.	83
Immersen, post	69
Jacobsen, William	99
Jagd, H. C.	36, 37, 39-43, 52-54, 56, 61, 71, 80, 103
Jagd, K. B.	42
Jannum, gårdejer	64
Jensen, Kjeld	36

Johnsen, sagfører	83
Jurgen, »Starke«	42
Kalum, skræddermester	43
Klein, justitsminister	43
Knudsen, Fritz	96, 97, 99
Leth, Iver	45
Lund, mægler	62
Lund, redaktør	43
Lyhne, sagfører	88
Lystrup, Axel	82, 86, 87, 88, 89, 90
Matzen, professor	37, 39, 47
Munch Poulsen, folketingsmand	68, 69, 70
Møller, redaktør	48, 62, 65, 66, 73, 85, 101
Neergaard, N.	49, 50, 51
Nielsen, J.	100
Nyrop, C.	90
Nørgaard, Gravers	53
Pingel, dr.	50, 96
Poulsen, Svend	96, 99, 100
Rasmussen, drejer	62
Rasmussen, Henrik	73, 81-91, 95
Scavenius, Jacob	43, 46, 66, 67, 68, 69, 70, 71
Sehested, Knud	64, 67
Simony, amtmand	67, 68
Simonsen, landpost	62
Skov, Laurids	51, 71
Tachau, agent	83
Trolle, folketingsmand	61, 62, 63, 64, 65, 67, 68, 69
Tutien, folketingsmand	50
Unsgaard, amtmand	39
Vestergaard, Chr.	88
Worm, N. P.	89, 90, 104
Vulf, Jens	37
Aaberg, M	51-55, 62, 68, 73, 74, 85, 86, 88, 90, 92, 95-97, 101

Fortegnelse

over

Thisted Byes Vælgere

ved

Folkethingsvalget den 20ende April 1892

Thisted Amtsbogtrykkeri ved Genr. Nasmussen.

Løbe Nr.	Navn.	Alder.	Livsstilling.	Stemme-givning.*)
1.	Naberg, A. L. M.	39	Redaktør.	Naberg.
2	Narøe, Bendt.	37	Handelsbestyrer.	
3	Narslen, Fr.	33	Arbejdsmand.	
4	Nas, Chr.	49	Lømrer.	
5	Nasted, Lars.	62	Detailliff.	Naberg.
6	Ngerholm, Chr.	47	Murer.	
7	Ngerholm, J. C. P.	57	Arbejdsmand.	
8	Ngerholm, Niads.	46	Arbejdsmand.	Naberg.
9	Ngerholm, Poul.	45	Holstbruger.	Naberg.
10	Nhlberg, Ab.	59	Skorstensfeier.	Jagd.
11	Ndersen, Anders.	37	Smed.	Naberg.
12	Ndersen, Anders.	33	Realkolelærer.	Jagd.
13	Ndersen, A. Skaarup.	35	Rudstf.	
14	Ndersen, Carl.	34	Stomager.	
15	Ndersen, Carl.	32	Hjenkræmmer.	Jagd.
16	Ndersen, C. G.	33	Sadelmager.	Naberg.
17	Ndersen, And. Chr.	55	Bogmand.	Jagd.
18	Ndersen, And. Chr.	47	Gartner.	
19	Ndersen, Chr.	64	Østersfisker.	Naberg.
20	Ndersen, Chr.	40	Rudstf og Arbejdsmd.	Naberg.
21	Ndersen, Chr.	43	Stomager.	Jagd.
22	Ndersen, Chr.	61	Reientreprenør.	
23	Ndersen, Chr. Adolf.	71	Meieribestyrer.	
24	Ndersen, Christoffer.	63	Skibstømrer.	Jagd.
25	Ndersen, C. B.	43	Former.	
26	Ndersen, Chr. Jacob.	51	Arbejdsmand.	
27	Ndersen, Edvard.	45	Stenhugger.	
28	Ndersen, Jens.	40	Løffelmager.	Naberg.
29	Ndersen, Jens.	45	Gartner.	
30	Ndersen, Jens.	61	Feldbereder.	Jagd.
31	Ndersen, Jens Chr.	41	Arbejdsmand.	Jagd.
32	Ndersen, Jens Hundahl.	42	Brygger.	
33	Ndersen, Jens Peter.	44	Postbud.	Jagd.
34	Ndersen, L.	41	Skraederjvend.	Naberg.
35	Ndersen, L.	49	Snedkerjvend.	
36	Ndersen, M. S.	49	Lærer.	
37	Ndersen, Niels.	42	Lømrer og Arbmd.	
38	Ndersen, Niels.	60	Uhrmager.	Jagd.
39	Ndersen, Niels Chr.	32	Dampskibsrepeditør.	Jagd.
40	Ndersen, Niels Chr.	53	Konjul.	Jagd.
41	Ndersen, N. P.	42	Arbmd. og Gaardskarl.	
42	Ndersen, P. Chr.	34	Arbejdsmand.	
43	Ndersen, Peter C.	55	Lømrersjvend.	
44	Ndersen, Peter.	43	Tæghandler.	
45	Ndersen, Peter.	42	Landmd. og Kjøbmd.	Jagd.
46	Ndersen, Salmon.	52	Arbejdsmand.	
47	Ndersen, Simon.	42	Smed.	
48	Ndersen, Søren.	37	Gaardskarl.	

Løbe Nr.	Navn.	Ålder.	Livsstilling.	Stemme-givning.
49	Anderfen, Thomas.	52	Arbejdsmand.	
50	Anderfen, Th. Chr.	36	Fjister.	
51	Anderfen, Th. Chr.	57	Stibstørrer.	Jagd ?
52	Andrefen, Jens.	37	Snedkerfjend.	Åberg.
53	Asch, Carl.	78	Fhv. Farver.	
54	Årefen, Andr.	75	Arbejdsmand.	
55	Årefen, Chr.	57	Købflager.	Jagd.
56	Baadsgaard, Nads.	34	Handelsmand.	Åberg.
57	Baadsgaard, N.	71	Fuldmægtig.	Jagd.
58	Bach, Chr. Poulsen.	..	Eufemand.	
59	Bach, Chr. Jensen.	53	Snedker.	
60	Bach, Jens Chr.	31	Maler.	
61	Bach, Jens Christensen.	65	Partikulier.	
62	Bach, P. Løfting.	35	Høfer.	
63	Bahner, C. S.	62	Bærtshusholder.	Jagd.
64	Bahr, P. Anderfen.	41	Gasværtsbestyrer.	Jagd.
65	Balle, Jens Thomsen.	47	Murer og Arbmd.	
66	Balle, Lars.	63	Træhandler.	Jagd.
67	Bang, Jens Chr. A.	74	Arbejdsmand.	
68	Bang, Simon A.	69	Huseier.	
69	Bann, Anton.	37	Skipper.	
70	Behr, A.	37	Typograf.	Jagd.
71	Behrmann, M. S.	37	Detailist.	
72	Beyer, E. S.	55	Slagter.	Jagd.
73	Bendixfen, A.	87	Fhv. Vinhandler.	
74	Bendixfen, Chr.	44	Sagsfører.	Jagd.
75	Bendixfen, Chr. F.	47	Fabrikant.	Jagd.
76	Bendixfen, C. A.	44	Konful.	
77	Bertelsen, Lars Chr.	61	Tømrer.	Jagd.
78	Bertelsen, Nads.	35	Arbejdsmeub.	
79	Bertelsen, P. Chr.	47	Arbejdsmand.	
80	Bertelsen, P. C.	35	Sømand.	
81	Bertelsen, P. C. B.	34	Stræderfjend.	Åberg.
82	Bertelsen, Peter Wilhelm.	43	Arbejdsmand.	
83	Bille, C. G.	46	Landinspektør.	Jagd.
84	Bielenberg, J. J.	68	Tømrerfjend.	
85	Birkholm, A. M.	47	Kontorist.	
86	Bisgaard, Peter.	53	Huseier.	
87	Bisgaard, Chr. Sørenfen.	47	Formet.	
88	Bjerregaard, Chr.	33	Kjøbmand.	
89	Bloch, B. L.	35	Maler.	
90	Blousgaard, Jens.	47	Skipper.	
91	Bocfen, F. C.	51	Kjøbmand.	Jagd.
92	Bojer, Chr. Bojesen.	31	Gaardskarl.	
93	Bojer, Chr. Peterfen.	60	Arbejdsmand.	
94	Bojer, Peder Chr.	52	Rudstf.	
95	Boiesen, A.	34	Rudstf.	
96	Borggaard, Chr.	43	Tømrer.	

Løbe Nr.	Navn.	Alder.	Livsstilling.	Stemme-givning.
97	Brandt, Chr. J.	34	Lønret.	
98	Brandt, Chr. Vegeberg.	63	Sømand.	
99	Brandt, Jens Møller.	67	Murer.	
100	Brandt, Mads.	50	Kontorist.	Jagd.
101	Brandt, M. S.	62	Gjortler.	
102	Bredahl, Chr. J.	47	Brygger.	Jagd.
103	Brinkmann, Fr.	38	Handelsfuldmægtig.	Jagd.
104	Brinkmann, Wilh.	60	Kjøbmand.	Jagd.
105	Broch, Th. sen.	77	Skræber.	Jagd.
106	Brønderslev, H.	73	Kjøbmand.	Jagd.
107	Brøgger, L. P.	38	Kjøbmand.	
108	Buchhave, C. F. P.	72	Justitsraad.	Jagd.
109	Buchholz, C.	39	Boghandler.	Jagd.
110	Bunch, C. A.	35	Dreier.	Jagd.
111	Bunch, Emil.	45	Murer.	
112	Bunch, Henrik.	71	Gjortler.	
113	Bøggild, Carl.	34	cand. pharm.	Jagd.
114	Bødker, D.	61	Fhv. Skibsfører.	Jagd.
115	Børresen, A. J. M.	45	Realkolebestyrer.	Jagd.
116	Carstensen, L. Th.	67	Postfører.	Jagd.
117	Carstensen, C.	56	Gartner.	Jagd.
118	Christiansen, Anton.	33	Arbejdsmand.	
119	Christiansen, Joh. P.	60	Rebblager.	Jagd.
120	Christiansen, Poul Chr.	44	Pottemager.	Åberg.
121	Christensen, And.	41	Arbejdsmand.	Åberg.
122	Christensen, And.	71	Arbejdsmand.	
123	Christensen, Anders.	37	Snedkerfjend.	Åberg.
124	Christensen, And.	48	Arbejdsmand.	
125	Christensen, Anders Chr.	48	Bæver og Volsbruger.	Jagd.
126	Christensen, Anders Chr.	32	Musiker.	
127	Christensen, Andreas.	69	Arbejdsmand.	
128	Christensen, Andr. Justesen.	69	Arbejdsmand.	
129	Christensen, A. J.	44	Togsfører.	Jagd.
130	Christensen, And.	49	Murer.	
131	Christensen, A. Jensen.	37	Arbmd. og Huseier.	Åberg.
132	Christensen, And. Rappel.	67	Huseier.	Åberg.
133	Christensen, Casper.	71	Fhv Arbejdsmand.	
134	Christensen, C.	46	Lokomotivfører.	
135	Christensen, Chr. Baum.	45	Fisker.	
136	Christensen, Carl Nefen.	49	Bognmand.	Jagd.
137	Christensen, Chr.	53	Kontorist.	
138	Christensen, Chr.	83	Pens. Lærer.	
139	Christensen, Hans.	38	Lokomotivfører.	Jagd.
140	Christensen, Jens.	50	Volsbruger.	
141	Christensen, L.	53	Konditor.	Jagd.
142	Christensen, L.	48	Missioner.	Jagd.
143	Christensen, L.	36	Kjøbmand.	Jagd.
144	Christensen, S.	34	Bager.	Åberg.

Løbe Nr.	Navn.	Ålder.	Livsstilling.	Stemme-givning.
145	Christensen, Jens Chr.	59	Fhv. Restauratør.	
146	Christensen, J. C., „Christianslyst“.	50	Ålsbruger.	
147	Christensen, Jeppe.	31	Arbejdsmand.	
148	Christensen, Jens Hummelshøj.	52	Restauratør.	
149	Christensen, Jens Chr.	68	Stipper.	Jagd.
150	Christensen, Jens Chr. Larsen.	51	Øltapper.	
151	Christensen, Jens Chr. Skoll.	63	Ålsbruger.	Jagd.
152	Christensen, Jens Havn.	54	Arbejdsmand.	Jagd.
153	Christensen, J. Peter.	43	Do.	
154	Christensen, Jens Peter.	47	Do.	
155	Christensen, Jeppe.	35	Do.	Jagd.
156	Christensen, Jeppe.	42	Do.	
157	Christensen, K.	42	Pubser.	
158	Christensen, Lars.	72	Skomager.	Jagd.
159	Christensen, Lars Chr.	37	Smeder.	
160	Christensen, Laurits.	51	Bødder.	Åberg.
161	Christensen, Mads Smed.	51	Fisker.	
162	Christensen, Mads Chr.	49	Huseier.	Åberg.
163	Christensen, Martin.	37	Murer.	
164	Christensen, Michael M.	52	Arbejdsmand.	Åberg.
165	Christensen, Michael.	38	Øltapper.	Jagd.
166	Christensen, Michael.	40	Stenhugger.	
167	Christensen, Mogens.	66	Portner, Murer.	
168	Christensen, Nicolai.	59	Fhv. Bærtshush.	
169	Christensen, Niels.	80	Fhv. Gaardmand.	
170	Christensen, Niels.	51	Kjoberand.	Jagd.
171	Christensen, Niels.	55	Murer.	
172	Christensen, Niels Chr.	31	Malerboend.	Jagd.
173	Christensen, Niels Chr. Trab.	44	Fisker.	
174	Christensen, N. C.	37	Sømand og Fisker.	
175	Christensen, N. Skaning.	65	Ålsbruger.	Åberg.
176	Christensen, Nc.	36	Murer.	
177	Christensen, N.	41	Arbejdsmand.	Jagd.
178	Christensen, N.	38	Konditor.	
179	Christensen, Peder Andreas.	37	Huseier.	
180	Christensen, P. C.	41	Bogbinder.	Åberg.
181	Christensen, Peder Chr.	51	Arbejdsmand.	Åberg.
182	Christensen, Peder Chr.	71	Do.	
183	Christensen, P. Nøller.	34	Bryggerkarl.	Åberg.
184	Christensen, Poul.	46	Bærtshusholder.	
185	Christensen, Peder Smed.	39	Høfer.	
186	Christensen, P.	38	Realkolelærer.	Jagd.
187	Christensen, S. B.	„	Blikkenslager.	
188	Christensen, Thomas.	37	Brolægger.	Åberg.
189	Christoffersen, Chr.	43	Tømrer.	Åberg.
190	Clausen, H.	59	Borgmester.	Jagd.
191	Clausen, Poul.	45	Ølkubff.	
192	Dahl, G. L.	47	Maler.	Jagd.

Løbe Nr.	Navn.	Ålder.	Livsstilling.	Stemme-givning.
193	Dahl, Jeppe And.	59	Nolsbruger.	
194	Dam, Jens Chr. M.	37	Ledehandler.	
195	Damsgaard, Chr.	37	Arbejdsmand.	
196	Damsgaard, Niels N.	84	Fhv. Dampskibsdrager	
197	Davidson, S.	58	Skræder.	
198	Dela, Carl.	33	Uhrmager.	Aaberg.
199	Dolleris, Axel.	34	Branddirektør.	Jagd.
200	Dolleris, Jens Chr.	66	Stomager.	Jagd.
201	Dolleris, Johannes.	74	Kjødmand.	Jagd.
202	Dollerup, F. J.	35	Postbud, Sønmand.	Jagd.
203	Dollerup, J. C.	45	Sadelmager.	
204	Dollerup, Laur. Mar. Jensen.	42	Øltapper.	
205	Drasbæk, N. C.	32	Bager.	
206	Drasbæk, P. Chr.	55	Skibsfører.	
207	Dysted, Carl Th.	38	Smed.	Aaberg.
208	Eigaard, Ole S.	69	Postkonduktør.	Jagd.
209	Engelgreen, N. D.	58	Økonom.	Jagd.
210	Erichsen, Jens Chr.	51	Fiske- og Arbejd.	
211	Erichsen, L. Bunch.	55	Snedkerfævend.	
212	Ettrup, Jens.	58	Fiskehandler.	Aaberg.
213	Edwardsen, Niels.	39	Bognm., Restauratør.	
214	Fenger, Sophus.	47	Læge.	Aaberg.
215	Fischer, Anton.	31	Snedkerfævend.	
216	Fischer, Chr.	35	Amtsfuldmægtig.	
217	Fischer, C.	34	Sagfører.	Aaberg.
218	Foged, M.	35	Dyrlæge.	Jagd.
219	Frandsen, Chr. Jensby.	73	Nolsbruger.	Aaberg.
220	Frandsen, Julius.	31	Læge.	
221	Frandsen, Lars.	31	Borstenbinder.	
222	Frederiksen, C. A.	34	Jarver.	
223	Frederiksen, Frederik.	32	Murer, Arbejdsmd.	
224	Frederiksen, Niels.	65	Fhv. Korskarl.	Jagd.
225	Fredsbilde, A.	32	Smed.	Aaberg.
226	Frees, Jacob F.	42	Kjødmand.	Jagd.
227	Fritsch, Emil.	39	Organist.	Jagd.
228	Frost, And. Peter.	64	Østersfister.	
229	Frost, Thorvald.	63	Postkonduktør.	
230	Frostholm, Johannes.	56	Kommissionær.	
231	Frostholm, Niels Jensen.	53	Fiskehandler.	Jagd.
232	Fruergaard, N. N.	65	Stomager.	Jagd.
233	Fruust, C. R.	36	Fiskehandler.	
234	Froster, Jens Chr.	56	Nolsbruger.	
235	Froster, Anders.	74	Fhv. Gaardeier.	Jagd.
236	Fuglsang, L. Chr.	40	Snedker.	
237	Funch.	43	cand. pharm.	
238	Gade, Chr. Nielsen.	53	Bandsfabrikant.	
239	Gasberg, Mads Chr.	62	Nolsbruger.	Jagd.
240	Gjorup, Chr.	41	Bognmand.	Jagd.

Løbe Nr.	Navn.	Allder.	Ridsstilling.	Stemme- givning.
241	Gjørup, Jørgen.	61	Maler.	Jagd.
242	Gjørup, Sophus.	33	Do.	
243	Gottliebseu, Chr.	66	Arbejdsmand.	
244	Graa, Hans.	87	Dreiløværer.	
245	Grarup, Peter.	51	Farver.	Jagd.
246	Gramkow, C. A. R.	52	Kommissionær.	Jagd.
247	Gravesen, N.	46	Bogbinder.	
248	Grube, N. C. W.	41	Markandiser.	
249	Grønlund, A.	69	Bagerfjend.	
250	Guleu, A.	44	Maler.	Jagd.
251	Haagenjen, H. E. J.	42	Toldkontrollør.	Jagd.
252	Haberfaat, J. C.	52	Bager.	Uaberg.
253	Hald, F.	49	Kantor.	Jagd.
254	Hald, P.	66	Skibstømrer.	
255	Hamman, B.	58	Karethmager.	
256	Handest, Jens R.	65	Kobberfmed.	
257	Hamborg, Chr.	35	Møller.	
258	Hamborg, Johannes.	61	Molsbruger.	Jagd.
259	Hansen, Chr.	58	Karethmager.	Jagd.
260	Hansen, H. W.	32	Snedkerfjend.	
261	Hansen, Jacob.	35	Lærer.	Jagd.
262	Hansen, J. L.	43	Budfer.	
263	Hansen, J. P. B.	34	Konduktør.	
264	Hansen, Julius.	56	Fiskehandler.	
265	Hansen, Julius.	31	Gaardskarl.	
266	Hansen, Jørgen.	34	Uldspinder.	
267	Hansen, Knud.	37	Realkolelærer.	
268	Hansen, Mikkel.	70	Skipper.	
269	Hansen, N.	59	Do.	
270	Hansen, N. Bøgestov.	39	Bartshusholder.	
271	Hansen, Niels P.	32	Murer.	
272	Hansen, O. P.	35	Præst.	
273	Harde, J. W.	37	Bager.	
274	Hartjær, A. W.	50	Do.	Jagd.
275	Hartjær, Mads L.	51	Fisler og Arbmd.	Jagd.
276	Hartwig, M.	37	Gulbfmed.	
277	Hartwig, Th. D.	35	Maler.	
278	Hebe, Jens Chr Spanggaard.	48	Sømand.	Jagd.
279	Hebegaard, Mads Peter.	47	Murer.	
280	Hebegaard, S. C. J.	38	Musiker.	
281	Helles, P. H.	71	Lærer.	Jagd.
282	Helleberg, N. H.	33	Musiker.	
283	Helftrup, Vilh.	50	Konful.	Jagd.
284	Hemviffen, Jens.	58	Arbejdsmand.	Jagd.
285	Herffind, A.	33	Kjøbmand.	Jagd.
286	Heuser, H. C. F.	57	Politibetjent.	Jagd.
287	Hillers, J. H. F.	75	Slagter.	Jagd.
288	Hilligfjæ, A.	31	Kjøbmand.	

Løbe Nr.	Navn.	Alder.	Livsstilling.	Stemme-givning.
289	Hjerbæk, P. V.	66	Lærer.	
290	Hobolth, Chr.	48	Stomager.	Uaberg.
291	Hobolth, Henr.	40	Gartner.	Uaberg.
292	Hole, N. Andersen.	67	Arbeidsmand.	
293	Holm, Chr. Petersen.	36	Farversvend.	Jagd.
294	Holm, Fr.	32	Fuldmægtig.	Jagd.
295	Holm, Poul.	49	Ølkubst.	
296	Holst, Jens Chr.	52	Høfer.	
297	Horbo, And.	63	Arbeidsmand.	Jagd.
298	Hove, A. Tøsting.	34	Bestyrer.	Jagd.
299	Hove, Jesper Nielsen.	63	Landmand.	
300	Hove, Nicolai.	51	Træhandler.	
301	Hundahl, Chr.	37	Kjøbmand.	
302	Hundahl, Niels J.	63	Uvlsbruger.	
303	Hundahl, Peter.	73	Fhv. Ølkubst.	Jagd.
304	Hundahl, Poul.	33	Kjøbmand.	Jagd.
305	Hundahl, W. O.	54	Guldsmed.	
306	Hvilsted, P. L.	39	Bogholder.	Jagd.
307	Hylbahl, Petrus.	41	Murer.	
308	Hylbgaard, N.	50	Do.	Jagd.
309	Hyllested, J.	70	Høfer.	
310	Hyllested, Jac.	31	Bundtmager.	
311	Iversen, Th.	49	Kjøbmand.	Jagd.
312	Iversen, Jens.	37	Huscier.	
313	Jammeren, C. L.	76	Tømter.	
314	Jacobsen, Chr.	78	Grosferer.	
315	Jacobsen, C. G.	51	Malcr.	Jagd.
316	Jacobsen, H. P.	44	Scilmager.	Jagd.
317	Jacobsen, J.	34	Forpagter.	
318	Jacobsen, Mart.	43	Restauratør.	Jagd.
319	Jacobsen, P.	37	Detaillist.	
320	Jacobsen, Thomas.	34	Murer.	
321	Jacobsen, William.	40	Forpagter.	Uaberg.
322	Jensby, Niels N.	60	Murer.	Uaberg.
323	Jensen, Anton.	37	Uvlsbruger.	
324	Jensen, Anders.	62	Sømand.	
325	Jensen, A. C.	45	Arbeidsmand.	
326	Jensen, A. C.	32	Do.	
327	Jensen, Chr.	36	Murer.	
328	Jensen, Chr.	33	Gartner.	
329	Jensen, Chr.	33	Snedker.	Jagd.
330	Jensen, Chr.	60	Høfer.	
331	Jensen, Chr.	33	Fyrbøder.	
332	Jensen, Chr. Jacobsen.	55	Murer.	Jagd.
333	Jensen, Chr.	71	Fhv. Bogmand.	
334	Jensen, Chr.	60	Sned.	
335	Jensen, Chr.	52	Arbeidsmand.	Jagd.
336	Jensen, Chr.	59	Skibsfører.	

Løbe Nr.	Navn.	Ålder.	Livsstilling.	Stemme-givning.
337	Jensen, Chr. Bak.	69	Dampskibsdrager.	Jagd.
338	Jensen, Chr. Foged.	32	Snedker.	Jagd.
339	Jensen, Jens Chr.	44	Skibstømrer.	
340	Jensen, Chr. Laur.	59	Arbejdsmand.	
341	Jensen, Engelbrecht.	48	Maler.	
342	Jensen, Hans.	37	Hølsbruger.	Naberg.
343	Jensen, Hans Chr.	65	Grovsmed.	
344	Jensen, Hans Chr.	32	Arbejdsmand.	
345	Jensen, Jens.	36	Strøberfjend.	
346	Jensen, Julius.	32	Sadelmager.	
347	Jensen, J. C.	45	Skipper.	
348	Jensen, J.	48	Strøber.	
349	Jensen, Jens.	45	Murer.	
350	Jensen, Jens.	32	Pumper.	
351	Jensen, Jens.	50	Gaardskarl.	
352	Jensen, Peter.	34	Rebflagerfjend.	
353	Jensen, Jacob.	50	Banøvogter.	Naberg.
354	Jensen, Jacob H. J.	32	Sadelmagerfjend.	
355	Jensen, Jens Chr.	72	Arbejdsmand.	
356	Jensen, J. Enggaard.	38	Murer.	
357	Jensen, J. Chr.	32	Arbejdsmand.	
358	Jensen, Jens Chr.	34	Murer.	Jagd.
359	Jensen, Jens Hundborg.	47	Arbejdsmand.	
360	Jensen, J. L.	39	Færner.	Jagd.
361	Jensen, J. P.	34	Rebflager.	Jagd.
362	Jensen, Johannes.	34	Rebflagerfjend.	
363	Jensen, Knud.	32	Arbejdsmand.	
364	Jensen, L.	33	Konduktør.	
365	Jensen, Lars.	54	Arbejdsmand.	
366	Jensen, Lars.	33	Do.	
367	Jensen, L. K.	33	Murer.	
368	Jensen, Martin.	46	Bærtshusholder.	
369	Jensen, Martin.	38	Gaardskarl.	
370	Jensen, Mads Chr.	50	Rebflager.	Jagd.
371	Jensen, N.	42	Stomager.	Jagd.
372	Jensen, Niels Chr.	48	Gartner.	
373	Jensen, Niels Chr. Klim.	62	Fiskerfister.	
374	Jensen, Niels Peter.	37	Murer.	
375	Jensen, N. P.	53	Bager.	
376	Jensen, Otto.	35	Kjøbmand.	Jagd.
377	Jensen, Peder.	52	Banøvogter.	Jagd.
378	Jensen, Peter.	39	Mursvend.	
379	Jensen, Peder Chr.	50	Gjæstgiver.	
380	Jensen, Peder Chr.	32	Fisker og Arbejdsmand.	
381	Jensen, P. C.	47	Stomager.	Jagd.
382	Jensen, Peter Kjærgaard.	36	Arbejdsmand.	
383	Jensen, P. Smed.	41	Landmand.	
384	Jensen, Poul.	64	Kjøbmand.	Jagd.

Løbe Nr.	Navn.	Alder.	Livsstilling.	Stemme-givning.
385	Jensen, Poul.	35	Snedker.	Uaberg.
386	Jensen, Poul.	37	Restauratør.	
387	Jensen, Poul.	34	Snedker og Tømrer.	
388	Jensen, Sederin.	45	Kommisionær.	
389	Jensen, Th. Chr.	36	Arbejdsmand.	
390	Jensen, Thomas.	38	Murer.	Uaberg.
391	Jensen, Therkild.	76	Fhv. Landmand.	Jagd.
392	Jensen, Willads.	67	Murer.	
393	Jepmond, Ant. Peder.	38	Portør.	
394	Jepsen, Jens.	35	Arbejdsmand.	
395	Jepsen, N. Skaaning.	66	Havnevægter.	Jagd.
396	Jesperfen, Chr.	64	Tømrer.	
397	Jesperfen, Peder.	41	Konduktør.	
398	Jesperfen, C. P.	38	Gartner.	
399	Jesperfen, Jens.	60	Plantør.	
400	Jesperfen, M. L.	33	Maler.	
401	Johansen, Chr.	68	Paratfulker.	
402	Johansen, Chr.	38	Arbejdsmand.	
403	Johansen, N. C.	56	Handelsmand.	Jagd.
404	Johnsen, M.	49	Konful.	Jagd.
405	Josephsen, M.	46	Bandsfabrikant.	Uaberg.
406	Justesen, And.	38	Skomager.	
407	Justesen, Peder Chr.	75	Penf. Vægter.	Jagd.
408	Jørgensen, A.	39	Gjæstgiver.	
409	Jørgensen, Anthon.	32	Uldspinder.	
410	Jørgensen, Chr.	32	Træhandler.	
411	Jørgensen, Chr.	47	Kjøbmand.	Jagd.
412	Jørgensen, Chr. Aug.	31	Sagfører.	
413	Jørgensen, Martinus.	41	Kjøbmand.	Jagd.
414	Jørgensen, Martin.	35	Bødker.	
415	Jørgensen, Ole.	35	Restauratør.	Jagd.
416	Jørgensen, P. Jensen.	42	Arbejdsmand.	
417	Jørgensen, S. C.	37	Kjøbmand.	Jagd.
418	Kabell, C. F.	51	Stationsforvalter.	Jagd.
419	Kabell, N.	34	Kjøbmand.	Jagd.
420	Kamp, Laur.	31	Uldhandler.	
421	Kanstrup, P. J.	34	Kjøbmand.	Jagd.
422	Kappel, J. Mortensen.	52	Murer.	
423	Kappel, P. A.	48	Lærer.	
424	Kappen, D. K.	58	Kjøbmand.	
425	Katmark, J. E.	40	Strøberisvend.	Uaberg.
426	Kibsgaard, P.	35	Kommis.	
427	Kirk, J. Chr. Es.	62	Arbejdsmand.	
428	Kirk, Niels.	58	Entreprenør.	Jagd.
429	Kirkegaard, Chr. L.	48	Musiker.	
430	Kirkegaard, Jens.	33	Snedker.	Uaberg.
431	Kirkegaard, Poul Sverfen.	54	Møller.	Jagd.
432	Kjær, A.	56	Penf. Lærer.	Jagd.

Løbe Nr.	Navn.	Ålder.	Livsstilling.	Stemme-givning.
433	Kjær, Carl C.	31	Jentfræmmer.	
434	Kjær, Chr. Tilsted.	52	Bognmand.	Jagd.
435	Kjær, Fred. Chr.	45	Rebflager.	
436	Kjær, Jul. Sørensen.	46	Bognmand.	
437	Kjær, Niels.	49	Bartshusholder.	
438	Kjær, N. P.	59	Bogholder.	Jagd.
439	Kjær, Søren.	77	Partikulier.	
440	Kjergaard, N. N.	37	Kjøbmand.	Jagd.
441	Kjergaard, Jens.	49	Arbejdsmand.	
442	Kjergaard, P. C.	66	Fhv. Kjøbmand.	
443	Kjølby, Vilh.	47	Fotograf.	Jagd.
444	Klostergaard, P.	68	Høter.	
445	Kløvborg, A. C.	61	Havnefoged.	Jagd.
446	Kløvborg, Peter.	36	Stipper.	
447	Kløv, And. N.	63	Arbejdsmand.	
448	Knudsen, Chr. L., Christianslyst.	73	Avlsbruger.	
449	Knudsen Frijs.	38	Former og Bertshush.	
450	Kold, J. Nic.	52	Arbejdsmand.	Jagd.
451	Krabbe, Jens Math.	64	Fhv. Avlsbruger.	
452	Krog, J. Jensen.	64	Avlsbruger.	
453	Krog, Chr. Sørensen.	40	Do.	
454	Krog, Lars.	69	Fhv. Vægter.	
455	Krog, Jens Sørensen.	39	Jubfiddet.	
456	Krog, Søren Jensen, Kronens Mark.	71	Avlsbruger.	
457	Krogsgaard, Chr.	36	Bognmand.	
458	Krogsgaard, J. B.	67	Penl. Lærer.	Abberg.
459	Kruse, Poul.	32	Kjøbmand.	
460	Kudst, Jens Chr.	51	Murer.	Jagd.
461	Kudst, N. Chr. S.	52	Arbejdsmand.	
462	Lamberth, Nic.	37	Kjøbmand.	
463	Lamberth, P. L.	76	Do.	
464	Laurfen, Hans.	33	Detaillist.	
465	Laurfen, Jens Chr.	56	Arbejdsmand.	
466	Larsen, A.	36	Skipper.	
467	Larsen Anton.	39	Arbejdsmand.	Jagd.
468	Larsen, Chr.	43	Stomager.	Jagd.
469	Larsen, Chr.	38	Arbejdsmand.	
470	Larsen, S. P.	42	Stræderpænd.	
471	Larsen, Jens.	56	Tømrer.	Jagd.
472	Larsen, Joseph.	63	Murer.	
473	Larsen, J. C.	37	Totalrent.	
474	Larsen, J. C.	68	Bundtjager.	Jagd.
475	Larsen, J. P.	31	Stibsfører.	
476	Larsen, Jørgen.	44	Gjæstgiver.	Jagd.
477	Larsen, Lars Chr.	36	Fisker.	
478	Larsen, Nads.	35	Arbejdsmand.	Jagd.
479	Larsen, Niogens Chr.	41	Do.	Abberg.
480	Larsen, N. Chr.	39	Do.	

Løbe Nr.	Navn.	Alder.	Livsstilling.	Stemme- givning.
481	Larsen, N. P.	32	Kjøbmand.	Jagd.
482	Larsen, N. C.	35	Bestyrer.	
483	Larsen, Peder Chr.	56	Murer.	Jagd.
484	Larsen, Peter.	42	Stomager.	Jagd.
485	Larsen, P.	32	Skibsfører.	
486	Larsen, P. Toftdahl.	42	Arbejdsmand.	Jagd.
487	Larsen, Poul.	78	Fisker.	
488	Larsen, Svenning.	40	Stræderjvend.	Åberg.
489	Larsen, Thomas.	40	Gjæstgiver.	
490	Larsen, Valdemar.	63	Kjøbmand.	Jagd.
491	Larsen, Anton.	44	Smed og Gasmeester.	
492	Larsen, Chr.	75	Lømrer.	
493	Larsen, J. A.	55	Maler.	Jagd.
494	Larsen, M. Julius.	50	Fisker.	
495	Larsen, D. C.	46	Dreier.	Jagd.
496	Larsen, Peter M.	59	Kjøbmand og Smed.	
497	Leerhøj, Fred. Chr.	42	Kjøbmand.	Jagd.
498	Leerhøj, Georg.	68	Stomager.	
499	Leerhøj, Peter.	43	Kjøbmand.	Jagd.
500	Lindegaard, C. S.	68	Garver.	Jagd.
501	Lindholm, P.	66	Kirkeværge.	
502	Lomborg, Anton.	57	Stomager.	Åberg.
503	Lorenzen, L.	33	Slagter.	
504	Lorenzen, Hans Th.	58	Do.	Jagd.
505	Lund, Chr.	71	Snedker.	Jagd.
506	Lund, Henrik.	68	Sandfisker.	
507	Lund, Jens Chr.	75	Fhv. Gjæstgiver.	Jagd.
508	Lund, Jens Peter.	65	Trehandler.	Jagd.
509	Lund, Mads.	65	Østersfisker.	Jagd.
510	Lund, Mads.	35	Mægler.	Åberg.
511	Lund, Niels Peter.	73	Stræder.	
512	Lund, P. C.	34	Snedker.	Jagd.
513	Ludvigsen, J. Chr.	34	Gaardskarl.	
514	Ludvigsen, J.	32	Faktor.	Åberg.
515	Lundby, P. Chr.	66	Stræder.	Jagd.
516	Lundsgaard, J. G.	49	Restauratør.	
517	Lucassen, P.	41	Høfer.	
518	Lyhne, Jens Chr.	35	Uhrmager.	
519	Lyhne, Niels.	35	Sagfører.	Jagd.
520	Lykke, Oluf.	45	Overretssagfører.	Åberg.
521	Lynge, C. W.	66	Glasmeester.	Jagd.
522	Lystrup, Axel.	45	Fabrikbestyrer.	Jagd.
523	Laurfen, Jens.	59	Murer.	Åberg.
524	Laurfen, L. Ulrik.	32	Maskest.	Åberg.
525	Maistjer, L. C.	32	Slagter.	
526	Madsen, And.	73	Arbejdsmand.	
527	Madsen, And. C.	36	Murer.	Åberg.
528	Madsen, And. Namsgaard.	61	Sabelmager.	Jagd.

Løbe Nr.	Navn.	Ålder.	Udsættelse.	Stemme-givning.
529	Madsen, Daniel.	45	Skibstømmer.	
530	Madsen, J. P.	44	Møllebygger.	
531	Madsen, Jens.	64	Snedker.	Jagd.
532	Madsen, Niels Chr.	47	Pakhuskarl.	Jagd.
533	Madsen, Otto.	53	Kommissionær.	Abberg.
534	Madsen, Ole Peter.	35	Arbejdsmand.	
535	Madsen, Peder Chr.	69	Fhv. Volsbruger.	
536	Madsen, Peder.	38	Murmester.	Jagd.
537	Madsen, Peder.	32	Arbejdsmand.	Jagd.
538	Madsen, P. Nielsen.	35	Do.	
539	Madsen, Søren.	63	Arbm. og Skibstømmer	
540	Madsen, Søren.	38	Fisser.	Jagd.
541	Madsen, Chr.	66	Sadelmager.	
542	Madsen, Georg.	39	Do.	Jagd.
543	Madsen, Georg Chr.	36	Læderhandler.	
544	Madsen, Julius.	33	Sadelmager.	
545	Mikkelsen, A.	33	Stomager.	
546	Mikkelsen, A. Chr.	62	Skipper.	
547	Mikkelsen, A. Chr.	38	Maler.	Abberg.
548	Mikkelsen, Jens.	41	Snedker.	Abberg.
549	Mikkelsen, Knud.	34	Tømrer.	
550	Mikkelsen, Lars.	31	Arbejdsmand.	
551	Mouritsen, C.	49	Formær.	
552	Mouritsen, Chr. Jensen.	78	Huseier.	
553	Mortensen, N. P.	31	Bagerhvend.	
554	Mose, Erik.	61	Huseier.	Jagd.
555	Mose, Chr. Sørensen.	53	Kommissionær.	
556	Mose, J. F. C.	35	Rondtjør.	Jagd.
557	Munch, Laur.	47	Kjebmand.	Jagd.
558	Mærkedal, Jens.	36	Fyrbøder.	
559	Møller, And. C. C.	73	Slagter.	Jagd.
560	Møller, Chr. Jensen.	58	Brøndgraver.	
561	Møller, H. Chr. Jensen.	58	Arbejdsmand.	Jagd.
562	Møller, Hans Peter.	56	Snedker.	Jagd.
563	Møller, Jens	35	Stomager.	
564	Møller, L.	64	Do.	Jagd.
565	Møller, Poul Chr.	33	Lærer.	
566	Møller, S. H.	45	Redaktør.	Jagd.
567	Møller, Søren.	31	Bogmand.	
568	Nedergaard, C. N.	44	Detaillist.	
569	Nielsen, And. L.	53	Skibsfører.	
570	Nielsen, And. Nic. Bonde.	48	Arbejdsmand.	
571	Nielsen, Carsten.	34	Tømrer.	
572	Nielsen, Chr.	61	Snedker.	Jagd.
573	Nielsen, Chr.	43	Uthandler.	
574	Nielsen, Chr.	37	Gaardskarl.	
575	Nielsen, Chr.	37	Tømrer.	
576	Nielsen, Chr. (Leerpøtter).	37	Murer.	Abberg.

Løbe Nr.	Navn.	Ålder.	Livsstilling.	Stemmegivning.
577	Nielsen, Chr.	42	Ølhandler.	Jagd?
578	Nielsen, Chr.	47	Tømrer.	
579	Nielsen, Carsten.	49	Arbejdsmand.	
580	Nielsen, Chr. Jensby Frost.	52	Do.	Jagd.
581	Nielsen, C. R.	54	Bødker.	Jagd.
582	Nielsen, Hans.	47	Sadelmager.	
583	Nielsen, H. P.	41	Bagerstvend.	
584	Nielsen, H. P.	31	Malerstvend.	
585	Nielsen, Jens Chr.	37	Snedker.	Åberg.
586	Nielsen, Jens.	51	Kjøbmand.	
587	Nielsen, J. L.	39	Bager.	
588	Nielsen, Jeppe Chr.	36	Arbejdsmand.	
589	Nielsen, Jens Møller.	38	Høfer.	
590	Nielsen, Jens Peter.	52	Postbud.	Jagd.
591	Nielsen, Jens Peter.	39	Arbejdsmand.	Jagd.
592	Nielsen, Jens Peter.	40	Do.	
593	Nielsen, Jens Louisgaard.	47	Ålsbruger.	
594	Nielsen, Joh. Edvard.	44	Do.	Jagd.
595	Nielsen, Jesper.	73	Telegrafbud.	Jagd.
596	Nielsen, Joh. M.	41	Landlæge.	Jagd.
597	Nielsen, Lars.	66	Ålsbruger.	Åberg.
598	Nielsen, Lars Bugdal.	42	Arbejdsmand.	
599	Nielsen, M.	49	Kæretmager.	Jagd.
600	Nielsen, Mads.	84	Ålsbruger.	
601	Nielsen, Mads.	36	Arbejdsmand.	Åberg.
602	Nielsen, Nicolai.	64	Do.	
603	Nielsen, Niels.	53	Murer.	
604	Nielsen, Niels.	32	Skibsfører.	
605	Nielsen, Niels M.	61	Stipper.	
606	Nielsen, Niels Peter.	35	Restauratør.	Jagd?
607	Nielsen, Ole.	61	Arbejdsmand.	Jagd.
608	Nielsen, Ole Larsen.	38	Do.	
609	Nielsen, P.	37	Maler.	
610	Nielsen, Peder Chr.	39	Gaardskarl.	
611	Nielsen, P. Skarup Worm.	47	Restauratør.	Åberg.
612	Nielsen, Poul Chr.	64	Gnuseier.	
613	Nielsen, Poul Chr.	31	Arbejdsmand.	
614	Nielsen, Poul Hvidbjerg.	54	Klubefamiler.	
615	Nielsen, Svend Frost.	40	Skibsfører.	
616	Nielsen, Soren.	68	Graver.	Jagd.
617	Nielsen, Soren Åstrup.	34	Arbejdsmand.	Jagd.
618	Nielsen, R. A. A.	62	Sadelmager.	Jagd.
619	Neergaard, N.	42	Proprietær.	Åberg.
620	Noe, Chr. Hansen.	31	Snedkerstvend.	
621	Nordentoft, N. P.	61	Kjøbmand.	Jagd.
622	Nordentoft, Chr.	63	Do.	Jagd.
623	Nordentoft, Chr.	34	Fhv. Boghandler.	
624	Nordentoft, N. L.	59	Boghandler.	Jagd.

Løbe Nr.	Navn.	Ålder.	Livsstilling.	Stemme-givning.
625	Nors, Lars.	66	Dampskibsdrager.	Jagd.
626	Nørgaard, A. F.	32	Sagfører.	
627	Nørgaard, Gravers.	48	Overlærer.	Jagd.
628	Nørgaard, Niels Poulsen.	71	Partikulier.	Uaberg.
629	Nørgaard, Peter.	37	Dampskibsdrager.	Jagd.
630	Nørgaard, Peder Chr. M.	60	Slagter.	Jagd.
631	Obbe, Jens Peteresen,	58	Nolsbruger.	Jagd.
632	Olsen, Anders.	33	Handelsbestyrer.	
633	Olsen, And. Chr.	53	Arbejdsmand.	Jagd.
634	Olsen, Carl.	42	Huseier og Arbejd.	
635	Olsen, Chr.	41	Murer.	
636	Olsen, Jens.	41	Do.	Jagd.
637	Olsen, Jens Chr.	59	Sømand.	
638	Olsen, Jens Chr.	31	Blikkenslager.	
639	Olsen, Jeppe.	60	Østersfisker.	Jagd.
640	Olsen, Kjeld.	58	Bærtskueholder	
641	Olsen, L.	33	Typograf.	Jagd.
642	Olsen, Markus.	38	Fisker og Arbejd.	
643	Olsen, Niels.	42	Østapper.	
644	Ottesen, Anton.	32	Fiskeexportør.	Jagd.
645	Ottesen, J. N.	58	Lømrer.	Jagd.
646	Bedersen, Carl Chr.	53	Slagter.	Jagd.
647	Bedersen, Chr.	65	Bægter.	Jagd.
648	Bedersen, Chr.	42	Beimand.	
649	Bedersen, Chr.	49	Murer.	
650	Bedersen, Chr.	38	Arbejdsmand.	
651	Bedersen, C. M.	50	Smed.	
652	Bedersen, C. P.	51	Skomager.	
653	Bedersen, Erik.	54	Arbejdsmand.	
654	Bedersen, Gottlieb.	37	Fiskehandler.	Uaberg.
655	Bedersen, Jens.	66	Fhv. Høker.	Jagd.
656	Bedersen, J. C.	38	Ølhandler.	
657	Bedersen, Jens Chr.	57	Lømrer.	
658	Bedersen, Jens Østergaard.	41	Arrestforvarer.	Jagd.
659	Bedersen, Jørgen Chr.	60	Gaardskarl.	Jagd.
660	Petersen, Jens Peter.	32	Barber.	Jagd.
661	Bedersen, Lars Chr.	50	Arbejdsmand.	
662	Bedersen, Jørgen Chr.	64	Do.	
663	Bedersen, Mads Chr.	37	Do.	
664	Bedersen, Martin.	38	Skomager.	
665	Bedersen, N. Chr. Filttenborg.	57	Nolsbruger.	
666	Bedersen, J. N.	40	Kjøbmand.	Jagd.
667	Petersen, Niels Peter.	42	Postbud.	Jagd.
668	Bedersen, S.	36	Bødder.	Jagd.
669	Bedersen, Søren.	34	Smed.	
670	Bedersen, P. C.	39	Bogmand.	Jagd.
671	Bedersen, Søren Korsgaard.	34	Smed.	
672	Bedersen, S. P.	48	Rebflager og Bægter.	

Løbe Nr.	Navn.	Ålder.	Livsstilling.	Stemme-givning.
673	Petersen, Andr.	39	Arbejdsmand.	Jagd.
674	Petersen, A. B.	35	Jernbanearbejdsmand.	Jagd.
675	Petersen, A. C.	31	Estræder.	
676	Petersen, And. Sørensen.	32	Fyrbøder og Arbejd.	Åberg.
677	Petersen, C.	33	Skibsbygger.	
678	Petersen, Chr.	35	Snedker.	
679	Petersen, Chr. F.	35	Karremager.	Jagd.
680	Petersen, Chr. Severin.	33	Sømand.	
681	Petersen, Hans Peter.	38	Fisker og Arbejd.	
682	Petersen, Jens.	36	Maler.	Åberg.
683	Petersen, Jens Chr. Degn.	77	Aftægtsmand.	
684	Petersen, Jens M.	67	Dreier.	
685	Petersen, Jens Peter.	34	Arbejdsmand.	
686	Petersen, Jeppe.	65	Fiskehandler.	
687	Petersen, Lars Chr.	35	Ølkødst.	
688	Petersen, M. Thomas.	36	Fiskehandler.	Åberg.
689	Petersen, N.	35	Skomager.	Åberg.
690	Petersen, Peter.	41	Fisker.	
691	Petersen, S.	50	Detaillist, Slagter.	Åberg.
692	Petersen, Thomas.	33	Bogmand.	
693	Petersen, Valdemar.	37	Dampskibsfører.	
694	Poulsen, Chr.	35	Tømrer.	
695	Poulsen, Chr. Edv.	31	Bundtmager.	
696	Poulsen, Chr. J.	39	Bogmand.	
697	Poulsen, Chr. P.	32	Murpønd.	
698	Poulsen, Jens.	57	Tømrer.	
699	Poulsen, N.	39	Kjøbmand.	Jagd.
700	Poulsen, Niels.	45	Restauratør.	
701	Poulsen, P.	61	Penf. Lærer.	Jagd.
702	Poulsen, Poul.	34	Arbejdsmand.	Åberg.
703	Poulsen, P. C. (Kronborg).	47	Forpagter.	Åberg.
704	Poulsen, S.	43	Gjæstgiver.	
705	Poulsen, Svend.	46	Tømrerpønd.	Åberg.
706	Poulsen, Thomas.	51	Detaillist.	Jagd.
707	Pugdal, J. Jensen.	46	Arbejdsmand.	Jagd.
708	Rasmussen, A.	37	Typograf.	Jagd.
709	Rasmussen, Chr.	54	Rebflagerpønd.	
710	Rasmussen, F. C.	46	Skomager.	Jagd.
711	Rasmussen, Henr.	41	Bogtrykker.	Jagd.
712	Rasmussen, H.	36	Dreier.	Åberg.
713	Ravn, Aug.	31	Kjøbmand.	
714	Ravn, J. M.	51	Fiskehandler.	Jagd.
715	Redsted, C. F.	67	Postmester.	Jagd.
716	Redsted, Niels Chr.	79	Snedker.	
717	Redsf, N. P.	40	Skomager.	Åberg.
718	Riis, C. R.	61	Klokker.	Jagd.
719	Rose, J. N.	48	Lærer.	Jagd.
720	Rosenberg, F. C.	62	Smed.	

Løbe Nr.	Navn.	Alder.	Livsstilling.	Stemme-givning.
721	Rosenberg, Niels.	36	Lods.	
722	Rømler, Joh. C.	49	Restauratør.	Jagd.
723	Schaarup, And.	35	Emed.	Jagd.
724	Schaarup, Anton.	41	Marfhandiser.	Jagd.
725	Schaarup, Chr.	68	Læderhandler.	Jagd.
726	Schaarup, P. Chr.	32	Gjortler.	Jagd.
727	Schaarup, J.	67	Snedfer.	Jagd.
728	Schaarup, N. P.	58	Kleinmed.	Jagd.
729	Schaarup, Peter.	71	Møller.	
730	Calling, Sophus.	35	Fuldmægtig.	Jagd.
731	Schalz, J. S.	54	Kontorist.	
732	Scharffenberg, U. F. S. C.	52	Loldinspektør.	Jagd.
733	Schibby, M. C.	73	Fæstemand.	Jagd.
734	Schiellerup, Chr. M.	78	Fhv. Kjøbmand.	
735	Schmedes, P. A. W.	59	Distriktslege.	Jagd.
736	Schjønning, J.	53	Stibsfører.	
737	Schou, And. Chr.	74	Snedfer.	
738	Schou, A. C.	62	Do.	Jagd.
739	Schou, Jens Madsen.	36	Detallist.	Uberg.
740	Schobius, Chr. B.	38	Loldassistent.	Jagd.
741	Selmer, N. C.	46	Stræder.	Jagd.
742	Simonsen, Anton.	32	Formet.	
743	Simonsen, N. Chr.	70	Arbejdsmand.	Jagd.
744	Simonsen, P. J.	47	Huseier.	
745	Sjæt, Jens P. N.	80	Partikulier.	Jagd.
746	Slej, Niels.	43	Arbejdsmand.	
747	Snerup, Th.	50	Slagter.	
748	Snedfer, Jens Chr.	77	Bæver.	
749	Spangberg, N. L.	34	Kjøbmand.	
750	Steensgaard, P. J.	40	Gartner.	
751	Steensgaard, P. P.	32	Detallist.	Uberg.
752	Sternup, Carl.	37	Arbejdsmand.	
753	Steen, P. P.	57	Overportør.	
754	Stemau.	„	Bagerfvend.	
755	Stelzig, A.	42	Tourer.	Jagd.
756	Stephensen, C. Rjer.	32	Bæver.	Jagd.
757	Stricker, N.	38	Realkstolelarer.	Jagd.
758	Stærk, N. Jensen.	73	Lods.	Jagd.
759	Støckel, Lars S.	59	Emed.	
760	Støvring Poul S.	31	Lærer.	
761	Sund, Chr.	52	Restauratør.	Jagd.
762	Sund, J. P.	43	Fhv. Kjøbmand.	Jagd.
763	Sund, Peter.	78	Skomager.	Jagd.
764	Svarre Fr.	47	Loldassistent.	Jagd.
765	Svalgaard, P.	42	Skomager.	Jagd.
766	Svendsen, S.	52	Do.	
767	Svendsen, J.	57	Trehandler.	
768	Synnestoedt, B.	49	Emed.	

Løbe Nr.	Navn.	Alder.	Livsstilling.	Stemme-givning.
769	Ege. P. Jensen.	63	Huseier.	Jagd.
770	Eltøft, J.	34	Doghandler.	Abberg.
771	Sørensen, S. P.	56	Kobberfmed.	
772	Sørensen, A.	41	Slagter.	
773	Sørensen, Anton.	44	Kjøbmand.	Jagd.
774	Sørensen, B. Chr.	35	Do.	
775	Sørensen, Chr. (Begenal).	38	Wolsbruger.	
776	Sørensen, Chr.	39	Arbeidsmand.	
777	Sørensen, Chr.	72	Kalkbrænder.	Jagd.
778	Sørensen, Chr. Beber.	32	Gensdarm.	
779	Sørensen, Chr. Møller.	38	Wolsbruger.	Abberg.
780	Sørensen, H. P.	35	Snedker.	Abberg.
781	Sørensen, P.	46	Dogmand.	Jagd.
782	Sørensen, Jens.	43	Pakmester.	Jagd.
783	Sørensen, Jens Chr.	32	Arbeidsmand.	Jagd.
784	Sørensen, Jens Hove.	52	Do.	
785	Sørensen, J. P.	47	Uhrmager.	Jagd.
786	Sørensen, Lars.	54	Kjøbmand.	Jagd.
787	Sørensen, Lars.	51	Somand.	
788	Sørensen, Mads Chr.	41	Arbeidsmand.	Abberg.
789	Sørensen, Niels Ransstrup.	41	Murer.	
790	Sørensen, Peter Chr.	42	Formet og Arbmd.	
791	Sørensen, Peter Fredsjø.	79	Partikulier	
792	Sørensen, Peter.	34	Restaurator.	
793	Sørensen, Poul.	35	Fiskehandler.	Abberg.
794	Sørensen, P. Roer.	53	Somand.	
795	Sørensen, Rasmus.	67	Lømrer.	
796	Sørensen, Søren.	60	Skibsfører.	
797	Sørensen, Søren.	39	Kjøbmand.	
798	Sørensen, Søren Chr.	63	Murer.	Jagd.
799	Sørensen, S. N.	45	Skreber.	Jagd.
800	Tachau, Ad.	58	Agent.	Jagd.
801	Taabel, J. Nielsen.	45	Lømrer.	
802	Taabel, Poul.	34	Kjøbmand.	
803	Terp, J.	46	Postkonduktor.	
804	Thiugaard, Jens.	50	Musiker.	
805	Thomsen, A. M.	54	Bundtnager.	Jagd.
806	Thomsen, A. P.	32	Kunstdreier.	
807	Thomsen, Arendt.	73	Arbeidsmand.	Jagd.
808	Thomsen, Anders.	60	Lømrer.	
809	Thomsen, C.	35	Pubfer.	Abberg.
810	Thomsen, Chr.	34	Kalkbrænder, Arbmd.	
811	Thomsen, Jens Chr.	53	Værtshusholder.	Jagd.
812	Thomsen, Jens.	37	Arbeidsmand.	
813	Thomsen, Jens Nicolai.	37	Lømrer.	Abberg.
814	Thomsen, P. A. M.	59	Totalvært.	
815	Thomsen, Simon.	65	Fiskehandler.	
816	Thomsen, Søren.	33	Arbeidsmand.	

Løbe Nr.	Navn.	Ålder.	Livsstilling.	Stemme-givning.
817	Thorsted, Jens.	44	Murer.	
818	Thyftier, N. J.	33	Kjebmand.	
819	Thøgerfen, Niels.	76	Fhv. Dampffildsdr.	
820	Thøgerfen, Peder.	77	Fhv. Aolsbruger.	
821	Toft, J. C.	50	Kjebmand.	Jagd.
822	Toftdahl, N. Larsen.	43	Bertshusholder.	Jagd.
823	Tolderhund, J.	46	Læge.	Jagd.
824	Toppenberg, P.	45	Kjebmand.	Jagd.
825	Trojel, E. T.	49	Amtsforvalter.	Jagd.
826	Tolbøll, P.	51	Farverveid.	
827	Thørestrup, M. C.	38	Premierløjtnant.	Jagd.
828	Uhrbrand, Chr.	55	Arbejdsmand.	
829	Unden, G.	42	Fabrikant.	Jagd.
830	Wagner, J. J.	63	Kjebmand.	Jagd.
831	Wangsgaard, Jens.	46	Sømand.	
832	Weidemann, C. F.	68	Snedker.	
833	Weinhandler, W.	76	Kurvemager.	Jagd.
834	Weber, Carl.	39	Snedker.	Åberg.
835	Werner, J. W. C. & W.	36	Fhv. Landmand.	
836	Westergaard, C. J.	55	Bogholder.	
837	Westergaard, C. P.	68	Bankdirektor.	Jagd.
838	Westergaard, J. P.	46	Karsthmager.	Åberg.
839	Westergaard, P. E.	60	Agent.	Jagd.
840	Vege, J. C.	68	Brandinspektør.	Jagd.
841	Wichmann, C.	68	Murer.	Jagd.
842	Willadsen, N. Chr.	54	Arbejdsmand.	
843	Willadsen, N. Chr.	55	Guscier.	
844	Willumsen Peter.	69	Rebflager.	Jagd.
845	Willumsen, N. C.	36	Do.	Jagd.
846	Wilsbøl, Chr.	45	Bogmand.	Jagd.
847	Winde, Hans Chr.	64	Lærer.	Jagd.
848	Winchell, P.	58	Grosferer.	Jagd.
849	Winther, J. Jensen.	66	Aolsbruger.	Jagd.
850	Windeløv, Peter.	38	Kjebmand.	
851	Wittrog, Fr.	40	Kontorist.	Jagd.
852	Worm, Jens.	41	Urmager.	
853	Worm, N. P.	46	Kjebmand.	Jagd.
854	Wde, F. W.	57	Do.	
855	Wde, J. R.	57	Snedker.	
856	Zangenberg, Fr.	50	Fuldmægtig.	Jagd.
857	Zangenberg, P. C. W.	64	Musiker.	Jagd.
858	Ziegler, J.	41	Lofomotivfører.	
859	Zoll, Carl.	38	Fuldmægtig.	Jagd.
860	Zstergaard, P.	49	Bærtshusholder.	
861	Zsternby, Jørgen.	37	Telegrafbestyrer.	Jagd.

For tegnelse

over

Thisted Byes Vælgere

ved

Folkethingsvalget den 5te April 1898.

Thisted Amtsbogtrykkeri ved Genr. Rasmussen.

Løbe Nr.	Navn.	Alder.	Livsstilling.	Stemme-givning*).
1	Naberg, A. M.	44	Redaktør.	Jannum.
2	Narslev, Marth.	33	Arbejdsmand.	Jannum.
3	Narslev, Fr.	38	Arbejdsmand.	Jannum.
4	Nas, Chr.	55	Lømrer.	
5	Nasted, Lars.	67	Detaillist.	
6	Ngerholm, Chr.	52	Murer.	Jannum.
7	Ngerholm, J. C. P.	62	Arbejdsmand.	Trolle.
8	Ngerholm, Nads.	52	Arbejdsmand.	
9	Ngerholm, Poul.	50	Uvlåbruger.	Trolle.
10	Ngerholm, P.	54	Slagter.	Trolle.
11	Ngerholm, Martin.	30	Slagter.	Trolle.
12	Nhlberg, Ad.	63	Skorstensfeier.	Trolle.
13	Nlstrup, Andr. C.	34	Detailhandler.	
14	Ndersen, Anders.	42	Smed.	
15	Ndersen, Anders.	38	Realkstolelærer.	Trolle.
16	Ndersen, A. Skaarup.	40	Rudst.	Jannum.
17	Ndersen, Bojer.	45	Arbejdsmand.	
18	Ndersen, Carl.	39	Skomager.	Trolle.
19	Ndersen, C. A.	39	Bager.	Jannum.
20	Ndersen, Chr. Adolph.	79	Fhv. Medicinbestyrer.	
21	Ndersen, And. Chr.	59	Bognmand.	Trolle.
22	Ndersen, Chr.	71	Fiffer.	Trolle.
23	Ndersen, Chr. Hove.	35	Fiskehandler.	Trolle.
24	Ndersen, Chr.	48	Skomager.	Trolle.
25	Ndersen, Chr.	65	Entreprenør.	Trolle.
26	Ndersen, Christoffer.	68	Skibstømrer.	Trolle.
27	Ndersen, C. B.	49	Lømrer.	Jannum.
28	Ndersen, Chr. Jakob.	57	Arbejdsmand.	
29	Ndersen, Henrik Chr.	34	Tøffelmager.	
30	Ndersen, Jens.	45	Tøffelmager.	Jannum.
31	Ndersen, Jens.	51	Gartner.	Trolle.
32	Ndersen, Jens.	65	Felbbereder.	Trolle.
33	Ndersen, Jens Chr.	46	Bægter.	Trolle.
34	Ndersen, Jens Gundahl.	47	Bager.	Trolle.
35	Ndersen, Jens Larsen.	38	Fiffer.	
36	Ndersen, Jens Peter.	49	Postbud.	Trolle.
37	Ndersen, L.	47	Strædersvend.	
38	Ndersen, L.	54	Lømrer.	
39	Ndersen, Lars Chr.	34	Arbejdsmand.	
40	Ndersen, M. S.	55	Lærer.	Trolle. ?
41	Ndersen, Niels Chr.	37	Dampskibsexpeditør.	Trolle.
42	Ndersen, N. Chr.	58	Konful.	Trolle.
43	Ndersen, N. Chr.	39	Arbejdsmand.	Trolle.
44	Ndersen, N. P.	44	Arbejdsmand.	
45	Ndersen, N. P.	40	Skibstømrer.	
46	Ndersen, P. Chr.	39	Arbejdsmand.	
47	Ndersen, P. C.	60	Lømrersvend.	Trolle.
48	Ndersen, P. C.	38	Arbejdsmand.	Trolle.

Løbe Nr.	Navn.	Alder.	Livsstilling.	Stemme- givning.
49	Anderfen, Peter.	50	Træhandler.	Trolle.
50	Anderfen, Peter.	48	Landmand hvo. Kbmnd.	Jannum.
51	Anderfen, Salomon.	58	Andlsbruger.	
52	Anderfen, Simon.	48	Smed.	Trolle.
53	Anderfen, Søren.	42	Gaardskarl.	
54	Anderfen, Thomas.	58	Arbejdsmand.	
55	Anderfen, Th. Chr.	40	Fjister.	Trolle.
56	Anderfen, Th. Chr.	63	Skibstømrer.	Trolle.
57	Andresen, Henrik.	69	Slagter.	
58	Arxelsen, Andreas.	80	Arbejdsmand.	
59	Arxelsen, P.	63	Ridslager.	Trolle.
60	Bach, Chr. Poulsen.	77	Entemand.	
61	Bach, Chr. Jensen.	59	Snedker.	Trolle.
62	Bach, Jens Chr.	35	Maler.	Trolle.
63	Bach, Jens Christensen.	69	Partikulier.	
64	Bahner, C. S.	68	Restauratør.	Trolle.
65	Bahr, P. Andersen.	46	Gasværksbestyrer.	
66	Balle, Lars.	69	Træhandler.	Trolle.
67	Baum, Vilh.	47	Huseier.	Jannum.
68	Baum, Anton.	42	Toldbodkarl.	Trolle.
69	Bayer, P. C.	39	Dampmøller.	Trolle.
70	Behr, A.	42	Typograf.	Trolle.
71	Beyer, H.	60	Slagter.	Trolle.
72	Bendixen, Chr.	50	Sagfører.	Trolle.
73	Bendixen, Chr. F.	53	Fabrikant.	Trolle.
74	Bendixen, Emil A.	49	Konsul.	Trolle.
75	Bendixen, Jens.	47	Fuldmægtig.	
76	Bertelsen, Chr.	47	Fjister.	
77	Bertelsen, Bonnerup L. Chr.	66	Tømrer.	Trolle.
78	Bertelsen, Mads.	39	Arbejdsmand.	Jannum.
79	Bertelsen, Peder Jensen.	41	Arbejdsmand.	
80	Bertelsen, P. Chr.	52	Arbejdsmand.	
81	Bertelsen, P. C.	41	Sømand.	
82	Bertelsen, P. C. B.	38	Strøderføvend.	Jannum.
83	Bertelsen, Peter Vilh.	48	Arbejdsmand.	
84	Bille, C. G.	52	Landinspektør.	
85	Bielenberg, J. J.	73	Tømrerføvend.	
86	Billestov, Chr.	43	Møllerføvend.	
87	Bjerregaard, Chr.	38	Rijsbmand.	Trolle.
88	Bloch, L. P.	39	Maler.	Trolle.
89	Boesen, J. C.	56	Rijsbmand.	Trolle.
90	Bojer, Chr. Bøjesen.	36	Bogmand.	
91	Bojer, Chr. Bøjesen.	36	Møllerføvend.	
92	Bojer, Chr. Petersen.	64	Arbejdsmand.	
93	Bojer, Peder Chr.	58	Rudff.	Trolle.
94	Bojesen, A.	39	Rudff.	
95	Borggaard, Chr.	49	Tømrer.	Jannum.
96	Brandt, Chr. J.	39	Tømrer.	Trolle.

Løbe Nr	Navn.	Ålder.	Livsstilling.	Stemme-givning.
97	Brandt, Chr. Begeberg.	68	Sømand.	Trolle.
98	Brandt, Mads.	54	Kontorist.	Trolle.
99	Brandt, M. S.	67	Gørtler.	
100	Bredahl, C. Jensen.	52	Ølbrygger.	Trolle.
101	Brinkmann, Fr.	44	Handelsbetjent.	Trolle.
102	Brinkmann, Vilh.	66	Kjøbmand.	Trolle.
103	Brockmeyer, C.	34	Kommis.	Trolle.
104	Brogaard, Anders.	56	Arbejdsmand.	
105	Brosen, Chr.	35	Kjøbmand.	Trolle.
106	Bruun, Clemius.	30	Stipper.	
107	Brogger, L. P.	43	Kjøbmand.	Trolle.
108	Buchhave, C. F. P.	78	Justitsraad.	Trolle.
109	Buchholz, C.	44	Boghandler.	Trolle.
110	Bunch, C. K.	40	Dreier.	
111	Bunch, Emil.	49	Murer.	
112	Bunch, L. C.	65	Restauratør.	Trolle.
113	Bøggild, Carl.	39	Kjøbmand.	Trolle.
114	Bødter, D.	76	Fhv. Skibsfører.	
115	Børresen, A. J. M.	51	Realkolebestyrer.	Trolle.
116	Carstensen, L. Th.	73	Postfører.	Trolle.
117	Carstens, C.	61	Gartner.	Trolle.
118	Christiansen, Anton.	38	Arbejdsmand.	Trolle.
119	Christiansen, Johan P.	67	Rebflager.	Trolle.
120	Christiansen, Poul C.	50	Pottemager.	Jannum.
121	Christiansen, Carl.	32	Arbejdsmand.	Trolle.
122	Christiansen, P. Chr. Sørensen.	58	Arbejdsmand.	Trolle.
123	Christensen, Anders.	75	Arbejdsmand.	Trolle.
124	Christensen, Anders.	45	Gartner.	
125	Christensen, Anders (Storodde).	53	Arbejdsmand.	
126	Christensen, Anders Chr.	50	Arbejdsmand.	
127	Christensen, Anders Chr.	54	Ålsbruger.	Trolle.
128	Christensen, Andr. Justesen.	75	Arbejdsmand.	
129	Christensen, A. J.	52	Logsfører.	Trolle.
130	Christensen, Andreas.	54	Murer.	Trolle.
131	Christensen, A. Jensen.	42	Arbejdsmand.	
132	Christensen, And. Kappel.	74	Huseier.	Jannum.
133	Christensen, And. Niel.	63	Huseier.	Trolle.
134	Christensen, Chr.	42	Sømand.	Trolle.
135	Christensen, C.	51	Lokomotivfører.	
136	Christensen, C.	50	Lokomotivpubser.	
137	Christensen, Chr. Baun.	52	Fisker.	
138	Christensen, Carl Olsen.	56	Bogmand.	Trolle.
139	Christensen, Carl.	33	Arbejdsmand.	Trolle.
140	Christensen, Carl.	37	Arbejdsmand.	
141	Christensen, Chr.	58	Kontorist.	
142	Christensen, Chr.	38	Skibsfører.	Jannum.
143	Christensen, Hans.	45	Lokomotivfører.	Trolle.
144	Christensen, Jens.	55	Ålsbruger.	

Løbe Nr.	Navn.	Ålder.	Livsstilling.	Stemme-givning.
145	Christensen, J.	58	Konditor.	Trolle.
146	Christensen, J.	53	Missionær.	Trolle.
147	Christensen, J.	41	Rjebmand.	Trolle.
148	Christensen, J.	39	Bager.	Jannum.
149	Christensen, Jens Chr.	65	Brolægger.	
150	Christensen, Jens Chr.	56	Nolsbruger.	Trolle.
151	Christensen, Jens Hummelshøi.	58	Restauratør.	
152	Christensen, Jens Chr.	74	Slipper.	Trolle.
153	Christensen, Jens Chr. Larsen.	56	Ottapper.	Trolle.
154	Christensen, Jens Mathias.	31	Stomagerfvend.	
155	Christensen, Jens Have.	60	Arbejdsmand.	Trolle.
156	Christensen, Jens Peter.	53	Arbejdsmand.	Trolle.
157	Christensen, Jesper.	34	Gaardskarl.	
158	Christensen, J. P.	48	Indfidd.	
159	Christensen, J. P.	48	Arbejdsmand.	
160	Christensen, K.	47	Bøfser.	
161	Christensen, Lars.	77	Stomager.	
162	Christensen, Lars Chr.	42	Snedker.	Jannum.
163	Christensen, Laurits.	57	Bøfser.	Trolle.
164	Christensen, Laurits.	68	Fhv. Landmand.	
165	Christensen, N.	33	Dreier.	Trolle.
166	Christensen, Nabs Smed.	56	Fisser.	
167	Christensen, Nabs Chr.	56	Huseier.	Jannum.
168	Christensen, Martin.	42	Murer.	Trolle.
169	Christensen, Nabs Chr.	55	Landbruger.	Trolle.
170	Christensen, Nittel.	43	Ottapper.	Trolle.
171	Christensen, Michael.	45	Stenhugger.	Trolle.
172	Christensen, Nogens.	71	Murer.	Jannum.
173	Christensen, Nicolaj.	64	Huseier.	
174	Christensen, Niels.	57	Rjebmand.	Trolle.
175	Christensen, Niels.	61	Murer.	
176	Christensen, Niels Chr.	35	Maler.	
177	Christensen, N. Chr. Trab.	50	Fisser.	Trolle.
178	Christensen, N. C.	41	Smand.	
179	Christensen, N. P.	33	Randsfabrikant.	
180	Christensen, N. Skaaning.	70	Nolsbruger.	Jannum.
181	Christensen, Ole.	41	Murer.	Trolle.
182	Christensen, Ole.	31	Snedkervend.	Jannum.
183	Christensen, P.	46	Arbejdsmand.	
184	Christensen, P.	43	Konditor.	
185	Christensen, P. C.	47	Bogbinder.	Jannum.
186	Christensen, P. C.	32	Totalvært.	Trolle.
187	Christensen, Peder Chr.	76	Arbejdsmand.	
188	Christensen, P. Møller.	39	Bryggerkarl.	Jannum.
189	Christensen, Poul.	53	Bærtshusholder.	Trolle.
190	Christensen, Peder Smed.	44	Høfer.	
191	Christensen, R. J.	43	Realkolelærer.	Trolle.
192	Christensen, Thomas.	42	Brolægger.	Jannum.

Løbe Nr.	Navn.	Alder.	Livsstilling.	Stemme-givning.
193	Christensen, Th.	30	Handelabestyrer.	Jannum.
194	Clausen, P.	64	Borgmester.	Trolle.
195	Clausen, Poul.	51	Olkudst.	Jannum.
196	Christensen, Chr.	35	Arbeidsmand.	Jannum.
197	Dahl, Chr.	56	Alsbruger.	
198	Dahl, G. T.	53	Maler.	Trolle.
199	Dahl, J. C. J.	30	Farver.	Jannum.
200	Dahl, Jeppe And.	66	Alsbruger.	
201	Dam, Jens Chr. N.	42	Læderhandler.	Jannum.
202	Damsgaard, Niels N.	90	Jhv. Dampskibsdr.	Trolle.
203	Davidson, S.	66	Stræber.	Jannum.
204	Dela, Carl.	38	Uhrmager.	Trolle.
205	Dige, Chr.	48	Fisser.	
206	Dollertis, Axel.	39	Branddirektør.	Trolle.
207	Dollertis, Jens Chr.	72	Stomager.	
208	Dollertis, Johannes.	80	Kjøbmand.	Trolle.
209	Dollerup, J. C.	52	Sadelmager.	
210	Dollerup, Laurits M.	47	Bagerikudst.	
211	Dover, J. Jensen.	33	Kæremager.	Jannum.
212	Drasbæk, A. C.	37	Bager.	Trolle.
213	Drasbæk, P. C.	61	Stibstømmer.	Trolle.
214	Dysted, Carl Th.	43	Smed.	Jannum.
215	Eigaard, Ole S.	75	Postfondstør.	
216	Engelgreen, A. D.	64	Økonom.	Trolle.
217	Enggaard, Jens.	43	Murer.	
218	Elbrønd, Jens.	33	Slagter.	
219	Elsted, Lars.	69	Brøndgraver.	
220	Eriksen, Jens Chr.	55	Arbeidsmand.	Trolle.
221	Eriksen, Nicolaj.	30	Sømand.	Trolle.
222	Eriksen, P. Chr.	59	Sømand.	
223	Eriksen, Jens Chr.	65	Fiskehandler.	
224	Eriksen, Martin.	34	Kalkbrænder.	
225	Ettrup, Jens J.	64	Fiskehandler.	Jannum.
226	Edwardsen, N.	44	Bogmand.	
227	Fenger, Sophus.	52	Læge.	
228	Flinde, M. Kr. Jensen.	32	Slagter.	Jannum.
229	Flinde, Frederik.	32	Fyrbøder.	
230	Foged, Chr.	30	Lømmernester.	Trolle.
231	Fogel, M.	39	Dyrlæge.	Trolle.
232	Frandsen, Chr. Jensky.	78	Alsbruger.	Trolle.
233	Frandsen, Lars.	36	Børstenbinder.	Trolle.
234	Frederiksen, Frederik.	37	Murer.	Jannum.
235	Frederiksen, Niels.	72	Jhv. Horkarl.	Trolle.
236	Fredskilde, A.	38	Smed.	
237	Fredloe, M. J.	30	Kjøbmand.	
238	Frees, Jakob J.	48	Kjøbmand.	
239	Fritsch, Emil.	42	Organist.	Trolle.
240	Frost, And. Peter.	69	Østersfister.	Trolle.

Løbe Nr.	Navn.	Ålder.	Livsstilling.	Stemme-givning.
241	Frost, Chr. Jenseby.	59	Arbejder (Bandsfabrik.)	
242	Frostholm, Joh.	62	Kommissionær.	
243	Frostholm, J. M.	80	Aftægtsmand.	
244	Frostholm, Niels Jensen.	58	Fiskehandler.	Trolle.
245	Fruergaard, N. P.	71	Skomager.	Trolle.
246	Fryd, C. A.	43	Telegrafbestyrer.	Trolle.
247	Frotjer, J. Chr.	62	Åolsbruger.	
248	Frotjer, Anders.	79	Jhv. Gaarbeier.	Trolle.
249	Fuglsang, L. Chr.	45	Snedker.	
250	Fuul, N. C.	66	Overbanemester.	Trolle.
251	Gade, Chr.	64	Arbejdsmand.	
252	Gade, Chr.	41	Åolsbruger.	Trolle.
253	Gasberg, Mads Chr.	67	Åolsbruger.	Trolle.
254	Gilling, N.	35	Kurvemager.	Jannum.
255	Givskov, B.	30	Herredsfuldsmægtig.	Trolle.
256	Gjorup, Chr.	47	Bogmand.	Trolle.
257	Gjorup, Sophus.	38	Maler.	Trolle.
258	Glud, L.	33	Amtsfuldsmægtig.	Trolle.
259	Gotlibsen, Chr.	72	Arbejdsmand.	Trolle.
260	Gundelach, C.	35	Toldassistent.	Trolle.
261	Grarup, Peter.	57	Farver.	Trolle.
262	Gramkow, C. A. R.	57	Kommissionær.	Trolle.
263	Gregersen, Chr. D	33		Jannum.
264	Grube, N. C. M.	46	Høfer.	
265	Haagenesen, G. C. J.	48	Toldkontrollør.	Trolle.
266	Haberfaat, J. C.	58	Bager.	Jannum.
267	Hald, A. C. F.	56	Kantor.	Trolle.
268	Hald, P.	72	Stibstørrer.	Trolle.
269	Hamann, Vilh.	65	Karethmager.	Jannum.
270	Handest, J. K.	71	Robberfmed.	Trolle.
271	Hamborg, Chr.	40	Agent.	Trolle.
272	Hansen, Chr.	64	Karethmager.	Trolle.
273	Hansen, Chr.	31	Arbejdsmand.	
274	Hansen, Chr. M.	32	Arbejdsmand.	
275	Hansen, Hans Mart.	37	Tømcer.	Trolle.
276	Hansen, Jakob.	42	Lærer.	Trolle.
277	Hansen, Jakob Espren.	53	Soqnevræst	
278	Hansen, Jens.	41	Barber.	
279	Hansen, Jens Laur.	49	Budfer.	Jannum.
280	Hansen, Julius.	„	Fiskehandler.	
281	Hansen, Jakob.	31	Lieutenant.	
282	Hansen, Julius.	36	Gaardskarl.	
283	Hansen, Knud.	42	Lærer.	
284	Hansen, M. P.	37	Maristandiser.	Jannum.
285	Hansen, N.	67	Stipper.	Trolle.
286	Hansen, Niels Bageskov.	43	Sømand.	
287	Hansen, N. P.	37	Murer.	Trolle.
288	Hansen, P.	35	Konduktør.	

Løbe Nr.	Navn.	Alder.	Livsstilling.	Stemme-givning.
289	Hausgaard, Chr.	32	Lømrer.	Trolle.
290	Harber, J. M.	42	Bager.	
291	Hartjær, A. M.	56	Bognmand.	
292	Hartjær, Mads L.	57	Fiffer.	Trolle.
293	Hasting, Chr.	70	Arbejdsmand.	
294	Hebe, Jens Chr. Spanggaard.	54	Bægter.	Trolle.
295	Hedegaard, S. C. J.	44	Muffter.	Trolle.
296	Helleberg, N. N.	39	Muffter.	
297	Helstrup, Vilh.	56	Konful.	Trolle.
298	Henrikken, Jens.	65	Arbejdsmand.	Trolle.
299	Herfind, A.	38	Kjøbmand.	Trolle.
300	Heuser, S. C. F.	62	Politibetjent.	Trolle.
301	Hilligsøe, A.	36	Kjøbmand.	Trolle.
302	Hjerbæk, P. A.	73	Lærer.	Trolle.
303	Hobolth, Henrik.	46	Gartner.	Trolle.
304	Hole, N. Andersen.	72	Arbejdsmand.	
305	Holm, Fred.	37	Fuldmægtig.	Trolle.
306	Holm, Hans.	32	Skomagerfønd.	
307	Holm, Thomas,	64	Koersbetjent.	Trolle.
308	Holm, Poul.	54	Fhv. Olfudst.	
309	Holmgaard, N. C. M.	41	Arbejdsmand.	Jannum.
310	Holst, Jens Chr.	58	Høfer.	Trolle.
311	Harbo, Anders.	69	Arbejdsmand.	Trolle.
312	Hove, A.	65	Partikulier.	Trolle.
313	Hove, A. Løsting	39	Bestyrrer.	Trolle.
314	Hove, Jesper Nielsen.	68	Landmand.	
315	Hove, Nicolaj.	57	Træhandler.	Jannum.
316	Hundahl, Niels J.	68	Ålsbruger.	Trolle.
317	Hundahl, Peter.	78	Fhv. Olfudst.	Trolle.
318	Hvilsted, L. P.	45	Bankbogholder.	Trolle.
319	Hylbahl, Petrus.	47	Murer.	Trolle.
320	Hylbgaard, Nicolaj.	55	Huseier.	Trolle.
321	Hyllested, Jakob.	36	Rundmager.	Trolle.
322	Hestjær, S. O.	71	Arbejdsmand.	
323	Iversen, Th.	55	Kjøbmand.	Trolle.
324	Iversen, Jens.	43	Huseier.	
325	Zimmerman, C. L.	82	Lømrer.	
326	Jakobsen, Alfred G.	34	Skomager.	Trolle.
327	Jakobsen, Chr.	58	Murer.	
328	Jakobsen, C. G.	57	Maler.	Trolle.
329	Jakobsen, S. P.	49	Seilmager.	Trolle.
330	Jakobsen, J.	39	Forpagter.	Jannum.
331	Jakobsen, Jakob.	36	Gjæstgiver.	
332	Jakobsen, Martinus.	48	Restauratør.	Trolle.
333	Jakobsen, P.	41	Arbejdsmand.	
334	Jakobsen, Thomas.	39	Murer.	Jannum.
335	Jakobsen, William.	45	Forpagter.	
336	Jensby, Niels A.	67	Murer.	Trolle.

Løbe Nr.	Navn.	Ålder.	Livsstilling.	Stemme- givning.
337	Jensen, A.	33	Smed.	
338	Jensen, A. Chr.	48	Arbejdsmand.	
339	Jensen, Anton.	42	Missionsvoert.	Trolle.
340	Jensen, Anton.	35	Lømrerfoend.	
341	Jensen, A. C.	37	Arbejdsmand.	Trolle.
342	Jensen, Bertel.	35	Smed.	Trolle.
343	Jensen, Chr.	41	Murer.	Trolle.
344	Jensen, Chr.	33	Sabelmager.	Jannum.
345	Jensen, Chr.	38	Gartner.	
346	Jensen, Chr.	38	Snebster.	Trolle.
347	Jensen, Chr.	64	Kludehandler.	
348	Jensen, Chr.	38	Fyrbøder.	
349	Jensen, Chr. Jakobsen.	60	Murer.	
350	Jensen, Chr.	77	Fhv. Bogmand.	Trolle.
351	Jensen, Chr.	33	Tøffelmager.	
352	Jensen, Chr.	65	Smed.	
353	Jensen, Chr.	57	Arbejdsmand.	Trolle
354	Jensen, C. A.	37	Udsjinder.	Trolle.
355	Jensen, Chr. Bach.	75	Dampskibsdrager.	
356	Jensen, Chr. Foged.	37	Snebster.	
357	Jensen, Chr. Dde.	34	Snebster.	
358	Jensen, Chr. Laur.	64	Arbejdsmand.	Trolle.
359	Jensen, Engelbrecht.	54	Maler.	Jannum.
360	Jensen, Hans.	42	Avlsbruger.	Trolle.
361	Jensen, H. C.	70	Smed.	
362	Jensen, H. C.	37	Arbejdsmand.	Jannum.
363	Jensen, J.	53	Stræder.	Trolle.
364	Jensen, Jens.	51	Murer.	
365	Jensen, Jens.	37	Pumper.	
366	Jensen, Jens.	55	Gaardskarl.	
367	Jensen, Jens Der.	37	Fisser.	Trolle.
368	Jensen, Jakob.	55	Banevogter.	Trolle.
369	Jensen, Jens Chr.	78	Arbejdsmand.	Trolle.
370	Jensen, Jens Chr.	37	Arbejdsmand.	Trolle.
371	Jensen, Jens Chr.	37	Uhrmager.	Jannum.
372	Jensen, Jens Chr.	39	Murer.	
373	Jensen, Jens Gundsborg.	52	Arbejdsmand.	
374	Jensen, J. L.	45	Farver.	
375	Jensen, J. M.	37	Arbejdsmand.	
376	Jensen, J. P.	39	Rebflager.	Trolle.
377	Jensen, J. P.	37	Politibetjent.	Trolle.
378	Jensen, J. P.	45	Arbejdsmand.	Trolle.
379	Jensen, L.	39	Rondkøster.	
380	Jensen, Lars.	38	Fisser.	Trolle.
381	Jensen, L. R.	39	Murer.	
382	Jensen, Martin.	51	Gjæstgiver.	Trolle.
383	Jensen, Mart. Hedegaard.	35	Arbejdsmand.	
384	Jensen, Martin.	43	Gaardskarl.	

Løbe Nr.	Navn.	Ålder.	Livsstilling.	Stemme-givning.
385	Jensen, N.	47	Stomager.	Trolle.
386	Jensen, Niels Chr.	54	Gartner.	Trolle.
387	Jensen, N. Chr.	33	Arbejdsmand.	
388	Jensen, N. S.	30	Jernbanearbejder.	
389	Jensen, N. Chr. Klim.	67	Østerskifter.	Trolle.
390	Jensen, Niels Peter.	43	Murer.	
391	Jensen, N. P.	59	Bager.	
392	Jensen, Otto.	40	Rjødmand.	
393	Jensen, Ole Peter.	34	Arbejdsmand.	
394	Jensen, Peter.	57	Banenvogter.	Trolle.
395	Jensen, Peter.	31	Krebslagerfrend.	
396	Jensen, Peter.	33	Krebslager.	
397	Jensen, Peter Chr.	56	Fhv. Gjæstgiver.	
398	Jensen, P. Chr.	36	Arbejdsmand.	Jannum.
399	Jensen, Peter Rjergaard.	42	Arbejdsmand.	Trolle.
400	Jensen, Peter.	31	Krebslager.	
401	Jensen, Boul.	40	Snedker.	
402	Jensen, Boul.	42	Restauratør.	Trolle.
403	Jensen, Boul.	30	Gaardskarl.	
404	Jensen, Boul.	34	Strædesvend.	Jannum.
405	Jensen, Boul Olsen.	31	Arbejdsmand.	
406	Jensen, Boul.	39	Lømrer.	Jannum.
407	Jensen, Severin.	52	Gjæstgiver.	Jannum.
408	Jensen, Terfild.	82	Fhv. Landbruger.	Trolle.
409	Jensen, Th. Chr.	41	Arbejdsmand.	Trolle.
410	Jensen, Thomas.	47	Murer.	
411	Jensen, Thomas.	43	Postkonduktor.	
412	Jensen, Villads.	76	Arbejdsmand.	
413	Jepmond, A. Peter.	43	Portør.	Trolle.
414	Jeppefen, Jens.	41	Arbejdsmand.	Trolle.
415	Jepsen, Jeppe Chr.	36	Portør.	
416	Jepsen, N. Staaning.	71	Fhv. Aulsbruger.	Trolle.
417	Jeppefen, J. R.	34	Villebhugger.	Jannum.
418	Jesperfen, Chr.	69	Lømrer.	
419	Jesperfen, Jens.	41	Arbejdsmand.	
420	Jesperfen, Peter.	46	Postkonduktor.	Trolle.
421	Jesperfen, C. P.	43	Gartner.	Trolle.
422	Jesperfen, Jens.	65	Plantør.	
423	Jesperfen, M. L.	37	Maler.	
424	Jesperfen, S.	33	Restauratør.	
425	Jonassou, Samuel.	47	Stenbhugger.	
426	Johansen, N. C.	61	Handelsmand.	Trolle.
427	Johansen, Joh. Chr.	32	Glarimester.	Trolle.
428	Johsen, M.	54	Sagfører.	Trolle.
429	Josephsen, M.	52	Bandsfabrikant.	Jannum.
430	Justesen, P. Chr.	81	Penf. Vægter.	
431	Jørgensen, Anton.	37	Udsspinder.	
432	Jørgensen, Andreas.	43	Stibsfører.	

Løbe Nr	Navn.	Ålder.	Livsstilling.	Stemme-givning.
433	Jørgensen, Chr. C.	37	Trehandler.	
434	Jørgensen, Chr.	35	Arbejdsmand.	
435	Jørgensen, Chr.	52	Rjåbmand.	Trolle.
436	Jørgensen, C. C. P.	30	Toldassistent.	Trolle.
437	Jørgensen, C. H.	42	Værkfører.	
438	Jørgensen, Martin.	41	Bødker.	Jannum.
439	Jørgensen, Martinus.	46	Rjåbmand.	Trolle.
440	Jørgensen, Ole.	40	Restauratør.	Trolle.
441	Jørgensen, Joh. Peter Jensen.	47	Arbejdsmand.	
442	Jørgensen, Poul Peter.	30	Smed.	Jannum.
443	Jørgensen, S. C.	42	Rjåbmand.	Trolle.
444	Jørgensen, William.	39	Kontorist.	
445	Kabell, C. F.	56	Stationsforstander	Trolle.
446	Kabell, Nicol.	41	Rjåbmand.	Trolle.
447	Kamp, Laur.	36	Uldhandler.	
448	Kanstrup, J. P.	39	Rjåbmand.	Trolle.
449	Kappel, J. Mortensen.	57	Murer.	Trolle.
450	Karlsen, Peter.	35	Fyrbøder.	
451	Karmark, J. C.	45	Strøderjvænd.	Jannum.
452	Kibsgaard, P.	40	Kommiss.	Trolle.
453	Kirk, Chr.	38	Kommiss.	Trolle.
454	Kirk, J. Chr. Sørensen.	67	Arbejdsmand.	Trolle.
455	Kirk, Niels.	69	Veientreprenør.	Trolle.
456	Kirkegaard, Jens.	38	Snedker.	Jannum.
457	Kirkegaard, Poul Jørgensen.	60	Møller.	Trolle.
458	Kjær, Carl C.	36	Jentframmer.	
459	Kjær, Chr. Tilsted.	58	Bognmand.	Trolle.
460	Kjær, Fred. Chr.	49	Købflager.	Trolle.
461	Kjær, Gerhard.	35	Møllebygger.	Trolle.
462	Kjær, Jul. Sørensen.	51	Bognmand.	
463	Kjær, N. P.	64	Rjåbmand.	Trolle.
464	Kjergaard, N. N.	42	Rjåbmand.	Trolle.
465	Kjergaard, Jens.	55	Optjåber.	
466	Kjølby, Vilh.	52	Fotograf.	Trolle.
467	Kløvborg, A. C.	67	Havnefoged.	Trolle.
468	Kløvborg, D. P.	34	Bogbinder.	Trolle.
469	Kløvborg, Peter.	41	Dampskibsfører.	
470	Kløv, And. N.	69	Arbejdsmand.	Trolle.
471	Knudsen, Anders.	69	Tømmer.	Trolle.
472	Knudsen, C. L.	79	Ålsbruger.	
473	Knudsen, Fris.	44	Former.	Jannum.
474	Kolb, J. Nicol.	58	Arbejdsmand.	Trolle.
475	Kortegaard, A. C.	59	Ålsbruger.	Jannum.
476	Kvolsgaard, J. Chr.	80	Partikulier.	Trolle.
477	Krabbe, Jens Math.	69	Fhv. Ålsbruger.	
478	Kroggh, Chr. Sørensen.	45	Ålsbruger.	
479	Kroggh, Jens Sørensen.	45	Jubfidder.	Jannum.
480	Kroggh, P. Sørensen.	33	Bognmand.	

Løbe Nr.	Navn.	Ålder.	Livsstilling.	Stemme-givning.
481	Krogsh, Søren Jensen.	78	Nolsbruger.	
482	Krogsgaard, Chr.	42	Fhv. Bogmand.	Trolle.
483	Krogsgaard, J. M.	72	Penf. Værer.	Trolle.
484	Kruise, Carl B.	63	Musiker.	Trolle.
485	Kubst, Jens Chr.	56	Murer.	
486	Krull, Joh.	64	Arbejdsmand.	
487	Lambert, Niel.	42	Kjøbmand.	
488	Laursen, Hans.	38	Kjøbmand.	
489	Larsen, Jens.	67	Murer.	
490	Laugesen, Jens.	61	Handelsmand.	Trolle.
491	Larsen, A.	41	Skipper.	
492	Larsen, Anton.	45	Arbejdsmand.	Trolle.
493	Larsen, Chr.	48	Stomager.	Trolle.
494	Larsen, Chr.	35	Kvæstipper.	Trolle.
495	Larsen, Chr.	37	Arbejdsmand.	
496	Larsen, Hans Jul.	40	Politibetjent.	Trolle.
497	Larsen, H. P.	49	Stræderføvend.	
498	Larsen, Jens.	63	Tømrer.	Trolle.
499	Larsen, Joseph.	71	Murer.	
500	Larsen, J. C.	41	Arbejdsmand.	Trolle.
501	Larsen, Jens Chr.	33	Arbejdsmand.	Jannum.
502	Larsen, J. C.	74	Bundtmager.	Trolle.
503	Larsen, J. P.	36	Skibsfører.	
504	Larsen, Jørgen.	49	Gjæstgiver.	Trolle.
505	Larsen, Lars Chr.	40	Fister.	
506	Larsen, Mads.	40	Arbejdsmand.	
507	Larsen, Mogens Chr.	46	Arbejdsmand.	Jannum.
508	Larsen, N. Chr.	44	Arbejdsmand.	Trolle.
509	Larsen, N. Chr.	38	Arbejdsmand.	
510	Larsen, Peder Chr.	62	Murer.	Trolle.
511	Larsen, Peter.	48	Stomager.	Trolle.
512	Larsen, Peter.	34	Fiskehandler.	
513	Larsen, P.	37	Skibsfører.	
514	Larsen, P. Tostdahl.	47	Maskinarbejder.	
515	Larsen, Poul.	83	Fister.	
516	Larsen, Poul.	57	Fhv. Landmand.	Trolle.
517	Larsen, Svenning.	45	Stræderføvend.	Jannum.
518	Larsen, Thomas.	45	Gjæstgiver.	Trolle.
519	Larsen, Th. Chr.	34	Arbejdsmand.	
520	Larsen, Valdemor.	69	Kjøbmand.	Trolle.
521	Larsen, Anton	49	Gasmester.	Trolle.
522	Larsen, Chr.	79	Tømrer.	
523	Larsen, J. N.	61	Maler.	Trolle.
524	Larsen, D. C.	51	Landpost.	Trolle.
525	Larsen, P.	50	Arbejdsmand.	Jannum.
526	Larsen, P. M.	64	Smed.	
527	Leerhoy, Fred. Chr.	47	Kjøbmand.	Trolle.
528	Leerhoy, Georg.	74	Stomager.	

Løbe Nr.	Navn.	Ålder.	Livskilling.	Stemme-givning.
529	Leerhøj, Peter.	48	Bandsfabrikant.	Trolle.
530	Leth, L. B.	35	Præst.	Trolle.
531	Lindegaard, H.	35	Garver.	Trolle.
532	Lindegaard, D. H.	74	Garver.	
533	Lindholm, P.	71	Kirkeværge.	
534	Lomborg, Anton.	63	Stomager.	Jannum.
535	Lomborg, Frode.	31	Sagfører.	Jannum.
536	Loltrup, Fr. L.	40	Entreprenør.	Trolle.
537	Lorenzen, Th. H.	63	Slagter.	Trolle.
538	Lorenzen, Th. H.	36	Slagter.	Trolle.
539	Lund, Chr.	76	Snedker.	Trolle.
540	Lund, Henrik.	74	Sandsifter.	
541	Lund, Jens Chr.	80	Fhv. Gjæstgiver.	Trolle.
542	Lund, Jens Peter.	71	Træhandler.	Trolle.
543	Lund, Mads.	71	Vstersfisker.	Trolle.
544	Lund, Mads.	41	Jernløber.	Jannum.
545	Lund, Niels.	34	Konduktør.	
546	Lund, Niels Peter.	79	Strøber.	Trolle.
547	Lund, P. C.	39	Snedker.	Trolle.
548	Ludvigsen, J. Chr.	39	Pubser.	Jannum.
549	Ludvigsen, J.	37	Faktor.	Jannum.
550	Lundby, P. Chr.	72	Strøber.	
551	Lundbeck, D. A.	50	Bager.	Trolle.
552	Lundsgaard, J. G.	54	Restauratør.	
553	Lucassen, P.	47	Høfer.	Trolle.
554	Lyhne, Jens Chr.	40	Uhrmager.	
555	Lyhne, Peter Jørfen.	32	Snedker.	Trolle.
556	Lyhne, Niels.	40	Sagfører.	Trolle.
557	Lynge, Chr. Vilh.	72	Glarmester.	Trolle.
558	Maifær, L. C.	38	Slagter.	
559	Madsen, And.	77	Arbejdsmand.	
560	Madsen, And. M.	39	Murer.	Jannum.
561	Madsen, A. Ramsgaard.	66	Sadelmager.	Trolle.
562	Madsen, Daniel.	50	Bognmand.	
563	Madsen, J. K.	34	Strøber.	Trolle.
564	Madsen, J. P.	50	Møllebygger.	Trolle.
565	Madsen, Jens.	69	Snedker.	Trolle.
566	Madsen, Martinus.	36	Arbejdsmand.	
567	Madsen, Lars Nielsen.	32	Arbejdsmand.	Jannum.
568	Madsen, Ole Peter.	40	Gasværksarbejder.	
569	Madsen, Peter.	37	Arbejdsmand.	Trolle.
570	Madsen, P. Nielsen.	40	Arbejdsmand.	
571	Madsen, Søren.	44	Fisker.	Trolle.
572	Mathiasen, N. J.	33	Depotarbejder.	Jannum.
573	Mathiasen N. P.	34	Stomager.	
574	Mensen, Chr.	72	Sadelmager.	
575	Mensen, Georg Chr.	40	Læderhandler.	Trolle.
576	Mensen, Julius.	39	Sadelmager.	Trolle.

Løbe Nr.	Navn.	Ålder.	Livsstilling.	Stemme- givning.
577	Mikkelsen, A.	38	Stomager.	Trolle.
578	Mikkelsen, A. C.	68	Stipper.	
579	Mikkelsen, A. Chr.	44	Waler.	Trolle.
580	Mikkelsen, C. M.	35	Stiksfører.	
581	Mikkelsen, Jens.	46	Snedker.	Jannum.
582	Mikkelsen, Knud.	39	Lømrer.	Jannum.
583	Mikkelsen, Lars.	36	Arbejdsmand.	Jannum.
584	Mikkelsen, Peter.	32	Gaardskarl.	
585	Mortensen, P. J.	31	Høgmænd.	Jannum.
586	Mortensen, P. C.	36	Amtsforvalter.	Trolle.
587	Mouritsen, C.	58	Formær.	Trolle.
588	Mouritsen, Chr. Jensen.	82	Huseier.	
589	Rose, Erit.	66	Huseier.	Trolle.
590	Rose, Chr. Sørensen.	58	Kommissionær.	Trolle.
591	Rund, Laur.	52	Kjøbmand.	Trolle.
592	Ryruy, P. C.	81	Penf. Lærer.	
593	Marfedal, Jens.	41	Fyrbøder.	
594	Røller, And. C. C.	78	Slagter.	
595	Røller, Chr. Jensen.	67	Brøndgraver.	Trolle.
596	Røller, H. Chr. Jensen.	63	Arbejdsmand.	Trolle.
597	Røller, Hans Peter.	62	Snedker.	Trolle.
598	Røller, Jens Andersen.	40	Stomager.	Trolle.
599	Røller, J. P.	40	Sabelmager.	Jannum.
600	Røller, L.	70	Stomager.	Trolle.
601	Røller, N.	35	Kjøbmand.	Trolle.
602	Røller, Poul Chr.	38	Lærer.	Trolle.
603	Røller, S. H.	51	Redaktør.	Trolle.
604	Røller, Søren.	36	Bogmand.	Jannum.
605	Rølgaard, M.	59	Pensionist.	
606	Mikkelsen, Fred.	34	Landmand.	Jannum.
607	Nedergaard, C. N.	50	Detallist.	Trolle.
608	Nielsen, Andreas.	34	Kjøbmand.	
609	Nielsen, A. Chr.	34	Stomager.	
610	Nielsen, Andr. L.	58	Havnevægter.	Trolle.
611	Nielsen, And. Nicol. Bonde.	56	Arbejdsmand.	
612	Nielsen, Carl.	49	Wolsbruger.	Trolle.
613	Nielsen, Carl.	42	Arbejdsmand.	
614	Nielsen, Carsten.	39	Lømrer.	
615	Nielsen, Carsten.	55	Arbejdsmand.	Jannum.
616	Nielsen, Chr.	68	Snedker.	Trolle.
617	Nielsen, Chr.	48	Wlhandler.	Trolle.
618	Nielsen, Chr.	41	Arbejdsmand.	Jannum.
619	Nielsen, Chr.	43	Lømrer.	
620	Nielsen, Chr.	42	Murer.	Jannum.
621	Nielsen, Chr.	37	Bager.	
622	Nielsen, Chr. A.	31	Wnhandler.	
623	Nielsen, C. B.	60	Wødker.	Trolle.
624	Nielsen, Hans.	52	Sabelmager.	

Løbe Nr.	Navn.	Ålder.	Livsstilling.	Stemme- givning.
625	Nielsen, G. P.	46	Bagerfvend.	
626	Nielsen, Jens Chr.	42	Snedker.	Jannum.
627	Nielsen, Jens Chr.	32	Arbejdsmand.	
628	Nielsen, Jens.	56	Kjebmand.	Trolle.
629	Nielsen, Jens.	32	Pottemagerfvend.	Trolle.
630	Nielsen, Jens Møller.	44	Høker.	
631	Nielsen, J. P.	59	Postbud.	Trolle.
632	Nielsen, J. P.	44	Fisker.	Trolle.
633	Nielsen, Joh. Edo.	49	Nolsbrugger.	Trolle.
634	Nielsen, Johan.	61	Partikulier.	
635	Nielsen, Jesper.	79	Telegrafbud.	Trolle.
636	Nielsen, Joh.	69	Fhv. Nebflager.	
637	Nielsen, Joh. M.	46	Tandlæge.	Trolle.
638	Nielsen, Lars.	36	Slagter.	Trolle.
639	Nielsen, Lars Bugdahl.	47	Arbejdsmand.	Jannum.
640	Nielsen, M.	54	Karetmager.	Trolle.
641	Nielsen, Mads.	43	Arbejdsmand.	Jannum.
642	Nielsen, Mads.	34	Bødkerfvend.	
643	Nielsen, Morten.	40	Bogmand.	
644	Nielsen, Nicolaj.	69	Arbejdsmand.	Jannum.
645	Nielsen, Niels.	59	Murer.	
646	Nielsen, N. C.	31	Skomagerfvend.	
647	Nielsen, Niels Chr.	31	Fiskehandler.	
648	Nielsen, N. M.	67	Skipper.	
649	Nielsen, Niels Peter.	40	Banetømmer.	Trolle.
650	Nielsen, Niels Tonsgaard.	52	Nolsbrugger.	
651	Nielsen, Ole Larsen.	43	Arbejdsmand.	Trolle.
652	Nielsen, P.	42	Maler.	
653	Nielsen, P. Chr.	44	Gaardskarl.	
654	Nielsen, Poul Chr.	34	Arbejdsmand.	Trolle.
655	Nielsen, P. Staarup Worm.	53	Restauratør.	Trolle.
656	Nielsen, Poul Hvidbjerg.	59	Kludehandler.	Jannum.
657	Nielsen, Svend Frost.	45	Skibsfører.	
658	Nielsen, Søren.	74	Graver.	Trolle.
659	Nielsen, Søren Alstrup.	39	Arbejdsmand.	Trolle.
660	Nielsen, Søren Chr.	35	Bogmand.	
661	Nielsen, V. J. A.	68	Sadelmager.	Trolle.
662	Nicolajsen, Henrik.	37	Arbejdsmand.	Trolle.
663	Neergaard, N.	47	Proprietær.	
664	Nielsen, J. J.	37	Fyrbøder.	
665	Nordentoft, A. P.	67	Kjebmand.	Trolle.
666	Nordentoft, Chr.	69	Kjebmand.	Trolle.
667	Nordentoft, N. L.	64	Boghandler.	Trolle.
668	Nørby, Niels.	30	Lærer.	Trolle.
669	Nygaard, A.	31	Kjebmand.	
670	Nygaard, A. F.	37	Sagfører.	Trolle.
671	Nygaard, Gravers.	53	Overtøker.	
672	Nygaard, Niels Poulsen.	76	Partikulier.	

Løbe Nr.	Navn.	Ålder.	Livsstilling.	Stemme-givning.
673	Nørgaard, Peder Chr. M.	66	Slagter.	Trolle.
674	Obbe, Jens Pedersen.	63	Nolsbruger.	Trolle.
675	Obbershebe, Jens.	65	Fhv. Landmand.	Jannum.
676	Odgaard, Chr. J.	67	Tøffelmager.	
677	Odgaard, And. Chr. Pedersen.	66		
678	Olsen, Anders.	38	Rybmand.	Trolle.
679	Olsen, And. Chr.	58	Arbeidsmand.	Trolle.
680	Olsen, Carl.	47	Arbeidsmand.	Trolle.
681	Olsen, Chr.	46	Murer.	Trolle.
682	Olsen, Chr.	32	Mursvend.	Jannum.
683	Olsen, Henrik.	71	Afstægtsmænd.	
684	Olsen, Jens.	46	Murer.	Trolle.
685	Olsen, Jens Chr.	64	Sømand.	
686	Olsen, Jens Chr.	36	Blikkenslager.	Jannum.
687	Olsen, Jeppe.	66	Østerskifter.	Trolle.
688	Olsen, Kjeld.	64	Bortshusholder.	
689	Olsen, L.	38	Typograf.	Trolle.
690	Olsen, Markus.	43	Arbeidsmand.	
691	Olsen, Niels.	47	Rudsf.	
692	Olsen, Chr. A.	35	Boghandler.	Jannum.
693	Ottesen, J. N.	64	Fiskeexportør.	Trolle.
694	Ottesen, Anton.	37	Fiskeexportør.	Trolle.
695	Ottesen, N. Chr.	37	Bortør.	Trolle.
696	Overgaard, N.	33	Stomager.	Jannum.
697	Pedersen, Chr.	72	Rygter.	Trolle.
698	Pedersen, Chr.	60	Arbeidsmand.	
699	Pedersen, Chr.	34	Fiskehandler.	Trolle.
700	Pedersen, Chr.	48	Veimand.	
701	Pedersen, Chr.	55	Murer.	
702	Pedersen, Chr.	45	Dampstøvsdrager.	Trolle.
703	Pedersen, Chr.	44	Arbeidsmand.	
704	Pedersen, S. M.	56	Smed.	Trolle.
705	Pedersen, S. M.	37	Møller.	Jannum.
706	Pedersen, S. P.	57	Stomager.	Trolle.
707	Pedersen, Erik.	60	Arbeidsmand.	
708	Pedersen, Erik Chr.	34	Dreiersvend.	
709	Pedersen, Gottlieb.	42	Bancarbejder.	Trolle.
710	Pedersen, Jens.	73	Fhv. Høster.	Trolle.
711	Pedersen, J. E.	44	Øhandler.	Trolle.
712	Pedersen, Jens Chr.	34	Dreiersvend.	
713	Pedersen, Jens Chr.	63	Tømter.	Trolle.
714	Pedersen, Jens Østergaard.	46	Arrestforvarer.	Trolle.
715	Pedersen, Lars Chr.	49	Huseier.	
716	Pedersen, L. E.	32	Snedkersvend.	
717	Pedersen, Jørgen Chr.	69	Arbeidsmand.	
718	Pedersen, Mads Chr.	38	Arbeidsmand.	
719	Pedersen, Mads Chr.	37	Arbeidsmand.	
720	Pedersen, Martin.	44	Stomager.	Trolle.

Løbe Nr.	Navn.	Ålder.	Livsstilling.	Stemme-givning.
721	Pedersen, N. Chr. Flintborg.	64	Holsbruger.	
722	Pedersen, N. J.	45	Fiskehandler.	Trolle.
723	Pedersen, B. Bojer.	34	Stomager.	Trolle.
724	Pedersen, S.	41	Bødker.	Trolle.
725	Pedersen, Søren.	39	Smed.	
726	Pedersen, S. C.	31	Rjåbmand.	
727	Pedersen, Søren Korsgaard.	39	Smed.	Trolle.
728	Pedersen, S. P.	53	Bægter.	Trolle.
729	Pedersen, Willads.	33	Murer.	
730	Petersen, Andr.	46	Arbejdsmand.	
731	Petersen, Anders.	45	Murer.	
732	Petersen, Adrian.	44	Stomagervend.	
733	Petersen, A. C.	36	Stræder.	Jammum.
734	Petersen, A. C.	66	Arbejdsmand.	
735	Petersen, Aud. Sørensen.	36	Arbejdsmand.	
736	Petersen, Carl.	38	Stibsbygger.	Trolle.
737	Petersen, Chr. Holm.	41	Farver.	Trolle.
738	Petersen, Chr. J.	40	Kæremager.	Trolle.
739	Petersen, Hans Chr.	47	Stræder.	Trolle.
740	Petersen, Hans Peter.	44	Arbejdsmand.	Trolle.
741	Petersen, Hans Chr.	35	Arbejdsmand.	
742	Petersen, Jens.	41	Maler.	Jammum.
743	Petersen, Jens.	34	Telegrafbud.	Trolle.
744	Petersen, Jens Chr.	32	Stomager.	Trolle.
745	Petersen, Jens Malle.	72	Kunsthedret.	
746	Petersen, Jens Peter.	39	Arbejdsmand.	Trolle.
747	Petersen, Jeppe.	71	Fiskehandler.	Trolle.
748	Petersen, Johannes.	35	Dyrlæge.	Jammum.
749	Petersen, Lars Chr.	40	[Altkudst.	Jammum.
750	Petersen, L. K.	33	Arbejdsmand.	
751	Petersen, L. Ranstrup.	32	Arbejdsmand.	
752	Petersen, Milter.	61	Troestohandler.	Trolle.
753	Petersen, M. Thomas.	41	Fiskehandler.	
754	Petersen, N.	40	Stomager.	Jammum.
755	Petersen, Chr.	44	Køjeskipper.	
756	Petersen, Peter.	47	Fister.	Trolle.
757	Petersen, P. C.	46	Togfører.	
758	Petersen, Peder Chr.	33	Sømand.	
759	Petersen, S.	55	Detaillist.	Trolle.
760	Petersen, Thomas.	35	Murer.	Jammum.
761	Poulsen, Chr.	40	Maskefabrikant.	
762	Poulsen, Chr. Johan.	44	Bogmand.	
763	Poulsen, Edvard Chr.	36	Bundtmager.	Trolle.
764	Poulsen, Jakob.	33	Gasmester.	Trolle.
765	Poulsen, Jens.	46	Fhv. Rjåbmand.	
766	Poulsen, Jens.	61	Tømrer.	
767	Poulsen, Joh.	33	Fyrbøder.	Trolle.
768	Poulsen, N.	45	Rjåbmand.	Trolle.

Løbe Nr.	Navn.	Alder.	Livsstilling.	Stemme-givning.
769	Boulsen, Niels.	49	Restaurator.	
770	Boulsen, N. S.	38	Fyrbøder.	
771	Boulsen, D.	34	Bundtmager.	
772	Boulsen, B.	68	Penf. Lærer.	Trolle.
773	Boulsen, Chr. P.	37	Murer.	Jammum.
774	Boulsen, Peter.	54	Arbejdsmand.	Trolle.
775	Boulsen, Boul.	39	Murer.	
776	Boulsen, P. C.	54	Korpagter.	Jammum.
777	Boulsen, Steffen.	50	Gjæstgiver.	
778	Boulsen, Enevind.	52	Tømrer.	Jammum.
779	Boulsen, Thomas.	57	Detailist.	Trolle.
780	Bløse, Carl.	75	Tømrer.	Trolle.
781	Bugdal, J. Jensen.	51	Arbejdsmand.	Trolle.
782	Brohaska, Rud.	33	Kjebmand.	Trolle.
783	Rasn, Chr.	32	Apotheker.	Trolle.
784	Rasmussen, Chr. Kloster.	30	Jentrammer.	
785	Rasmussen, Henrik.	47	Bogtrykker.	Trolle.
786	Rasmussen, S.	41	Dreier.	Jammum.
787	Rasmussen, A.	43	Typograf.	Trolle.
788	Rasmussen, Chr.	59	Rebflager.	Trolle.
789	Rasmussen, F. C.	52	Skomager.	Trolle.
790	Rasmussen, Martin.	61	Arbejdsmand.	
791	Ravn, J. A.	57	Fiskehandler.	Trolle.
792	Redsted, F. C.	72	Postmester.	Trolle.
793	Redsted, Waldemar.	33	Postexpedient.	Trolle.
794	Redsøe, N. P.	45	Skomager.	
795	Resting, B.	32	Jentrammer.	Trolle.
796	Ris, Chr. R.	67	Klokker.	Trolle.
797	Ringgaard, Ole.	41	Restaurator.	Trolle.
798	Rose, J. N.	53	Lærer.	
799	Rosenberg, F. C.	67	Smed.	Trolle.
800	Rosenberg, N. C.	31	Smed.	Trolle.
801	Rosenberg, Niels.	41	Løds.	Trolle.
802	Rømler, J. C.	53	Restaurator.	Trolle.
803	Staarup, Anton.	46	Marfkanfører.	Trolle.
804	Staarup, Anders.	40	Smed.	Trolle.
805	Staarup, P. Chr.	30	Gørtler.	Trolle.
806	Staarup, Hans Peter Larsen.	34	Kalkbrænder.	Trolle.
807	Staarup, J.	74	Snedter.	Trolle.
808	Staarup, Michael.	46	Skomager.	Trolle.
809	Staarup, N.	30	Uhrmager.	Trolle.
810	Staarup, Peter.	77	Vejlker.	
811	Salomonson, Martin.	35	Arbejdsmand.	Jammum.
812	Salling, Sophus.	40	Fuldmægtig.	Trolle.
813	Schals, J. E.	60	Kontorist.	Trolle.
814	Scheel, J. A.	31	Bestyrer.	
815	Schilling, N. A.	41	Locomotivfører.	Trolle.
816	Schjellerup, Chr. M.	85	Fhv. Kjøbmand.	Trolle.

Løbe Nr.	Navn.	Alder.	Livsstilling.	Stemme- givning.
817	Schmedes, P. A. B.	65	Distriktslæge.	Trolle.
818	Schou, And. Chr.	80	Snedker.	Trolle.
819	Schou, N. C.	67	Snedker.	Trolle.
820	Schou, Jens Madsen,	42	Bogholder.	Jannum.
821	Skotlander, J. Chr.	67	Wolsbruger.	
822	Selmer, N. C.	52	Skræder.	Trolle.
823	Simonsen, Anton.	37	Formær.	Trolle.
824	Simonsen, N. Chr.	77	Arbejdsmand.	
825	Simonsen, J. P.	53	Huseier.	
826	Slei, Niels.	49	Arbejdsmand.	Trolle.
827	Sund, Søren Chr. Nielsen.	47	Fhv. Landbruger.	Jannum.
828	Smerup, Th.	59	Slagter.	
829	Spangberg, N. L.	39	Kjebmand.	Trolle.
830	Steensgaard, P. J.	45	Gartner.	Trolle.
831	Steensgaard, P. P.	37	Detallist.	
832	Sterup, C. Nielsen.	42	Arbejdsmand.	
833	Steen, P. P.	62	Overportør.	Trolle.
834	Steen, Jens Vulf.	31	Portør.	Trolle.
835	Stellig, A.	49	Tomrer.	Trolle.
836	Steffensen, Chr. Njar.	37	Bæver.	Trolle.
837	Stricker, N.	44	Realkolekterer.	Trolle.
838	Støckel, Lars S.	64	Smed.	Trolle.
839	Sund, Chr.	57	Restauratør.	
840	Sund, J. P.	49	Fhv. Kjebmand.	Trolle.
841	Soalgaard, P.	47	Stomager.	Trolle.
842	Soalgaard, Poul.	75	Enkemand.	
843	Svendsen, S.	58	Stomager.	
844	Syn estved, S.	56	Smed.	
845	Søndergaard, Ole.	39	Kommisjionær.	Jannum.
846	Søe, J. Jensen.	33	Kjebmand.	
847	Søe, P. Jensen.	67	Huseier.	Trolle.
848	Søgaard, Jeppe.	35	Bogmand.	
850	Sørensen, A.	47	Slagter.	Trolle.
851	Sørensen, Anton.	31	Fiskehandler.	Trolle.
852	Sørensen, Anders.	37	Fabriksarbejder.	
853	Sørensen, Anton.	50	Kjebmand.	Trolle.
854	Sørensen, N. C.	40	Kjebmand.	
855	Sørensen, C. L.	34	Fabrikant.	Jannum.
856	Sørensen, Chr.	41	Wolsbruger.	Trolle.
857	Sørensen, Chr.	76	Kalkbrænder.	Trolle.
858	Sørensen, Chr. P.	37	Postbud.	Trolle.
859	Sørensen, Chr. Møller.	43	Wolsbruger.	Jannum.
860	Sørensen, Frederik.	39	Bagerstvend.	
861	Sørensen, Jens Chr.	37	Arbejdsmand.	Trolle.
862	Sørensen, Jens Chr.	34	Karethmager.	Jannum.
863	Sørensen, Jens Hove.	57	Arbejdsmand.	Trolle.
864	Sørensen, Jørgen P.	52	Uhrmager.	Trolle.
865	Sørensen, Lars.	59	Kjebmand.	Trolle.

Løbe Nr.	Navn.	Alder	Livsstilling.	Stemme-givning.
866	Sørensen, Lars.	57	Sømand.	
867	Sørensen, Nads Chr.	46	Arbejdsmand.	Jannum.
868	Sørensen, Marinus.	31	Skibstømrer.	
869	Sørensen, Marius.	31	Gulbfmed.	Trolle.
870	Sørensen, Niels Chr.	39	Alsbruger.	
871	Sørensen, Niels Raastrup.	43	Murer.	Trolle.
872	Sørensen, Peder Chr.	47	Formet.	
873	Sørensen, Peter.	39	Restauratør.	
874	Sørensen, Peter.	69	Arbejdsmand.	Trolle.
875	Sørensen, Poul.	40	Arbejdsmand.	Trolle.
876	Sørensen, P. Hoer.	59	Sømand.	Trolle.
877	Sørensen, Rasmus.	73	Lømrer.	
878	Sørensen, Søren.	65	Skibstømrer.	
879	Sørensen, S.	44	Kjøbmand.	
880	Sørensen, Søren Chr.	68	Murer.	Trolle.
881	Sørensen, Søren Chr.	68	Skipper.	
882	Sørensen, S. N.	50	Stræder.	Trolle.
883	Sørensen, S. P.	62	Robberfmed.	
884	Tachau, Adolph.	63	Agent.	Trolle.
885	Taabel, J. Nielsen.	50	Lømrer.	Trolle.
886	Taabel, Poul.	39	Kjøbmand.	Trolle.
887	Terp, J.	52	Postkonduktør.	Trolle.
888	Thinggaard, Jens.	56	Musiker.	
889	Thomsen, A. M.	60	Bundtmager.	Trolle.
890	Thomsen, A. P.	37	Kunstdreier.	Trolle.
891	Thomsen, Arent.	79	Arbejdsmand.	Trolle.
892	Thomsen, Anders.	65	Lømrer.	
893	Thomsen, C.	40	Budser.	Trolle.
894	Thomsen, Chr.	40	Rørøvsfabrikant.	Jannum.
895	Thomsen, Jens Chr.	60	Bærtskusholder.	Trolle.
896	Thomsen, Jens.	42	Arbejdsmand.	
897	Thomsen, Jens Nicolai.	42	Lømrer.	Jannum.
898	Thomsen, N. O.	37	Arbejdsmand.	
899	Thomsen, Poul.	36	Budser.	
900	Thomsen, P. A. M.	64	Høter.	
901	Thomsen, Simon.	72	Arbejdsmand.	
902	Thomsen, Søren.	38	Arbejdsmand.	
903	Thomsen, Severin.	31	Læge.	Trolle.
904	Thomsen, Wilhelm.	38	Sadelmagerføvend.	Jannum.
905	Topp, Vilh.	34	Stomager.	Trolle.
906	Torgesen, Chr.	48	Togsfører.	Trolle.
907	Tyhjær, N. J.	38	Kjøbmand.	Trolle.
908	Tyhjær, Peter.	32	Kjøbmand.	
909	Tjøgersen, Peter.	84	Fhv. Alsbruger.	
910	Tønnesen, A.	31	can. pharm.	Trolle.
911	Tøttrup, Otto.	34	Krebslager.	
912	Tost, J. C.	57	Kjøbmand.	Trolle.
913	Tostdahl, Chr.	42	Alsbruger.	Jannum.

Løbe Nr.	Navn.	Ålder.	Livsstilling.	Stemme-givning.
914	Toft, Jeppe Larsen.	41	Møllefoged.	
915	Tofsdahl, N. Larsen.	49	Bærtshusholder.	Trolle.
916	Tolderlund, J.	51	Læge.	
917	Toppenberg, P.	56	Fhv. Kjøbmand.	Trolle.
918	Tolbøl, P.	57	Farverfoged.	Trolle.
919	Ubbesen, Abbe.	33	Lønner.	Jannum.
920	Uhrbrand, Chr.	61	Arbejdsmand.	Trolle.
921	Undén, G.	47	Fabrikant.	Trolle.
922	Wangsgaard, Jens.	52	Smænd.	Trolle.
923	Wangsgaard, Niels.	30	Lønner.	Trolle.
924	Weinhandler, B.	82	Kurvemager.	Trolle.
925	Weber, Carl.	44	Snedker.	Jannum.
926	Werner, J. B. C. L. P.	41	Bogholder.	Trolle.
927	Westergaard, C. F.	60	Bogholder.	
928	Westergaard, C. P.	73	Bankdirektør.	Trolle.
929	Westergaard, J. P.	51	Karstsmager.	Jannum.
930	Westergaard, P. L.	66	Agent.	Trolle.
931	Westergaard, N. W.	38	Skomager.	
932	Weye, Chr. Ab.	43	Murfoged.	Trolle.
933	Weye, J. C.	73	Brandinspektør.	Trolle.
934	Willadsen, N. C. Nielsen.	39	Arbejdsmand.	
935	Willadsen, N. Chr.	59	Huseier.	Trolle.
936	Willumsen, Peter.	75	Rebflager.	Trolle.
937	Willumsen, N. C.	41	Rebflager.	Trolle.
938	Wilsbøl, Chr.	50	Bærtshusholder.	Trolle.
939	Winde, Hans Chr.	70	can. theol.	Trolle.
940	Wintber, Jens Jensen.	70	Altsbruger.	Trolle.
941	Winkelø, Peter.	43	Kjøbmand.	Trolle.
942	Wisborg, Fr.	32	Boghandler.	Trolle.
943	Wittroff, Fr.	45	Kontorist.	Trolle.
944	Worm, N. P.	52	Kjøbmand.	Trolle.
945	Wye, J. B.	61	Snedker.	
946	Wangenberg, Fr.	57	Fuldmægtig.	Trolle.
947	Wangenberg, P. C. W.	70	Musiker.	
948	Wiegler, J.	47	Lokomotivfører.	
949	Zoll, Carl.	45	Fuldmægtig.	Trolle.
950	Zorn, Fr.	67	Musikdirektør.	Trolle.
951	Øhring, S.	62	Barber.	Trolle.
952	Østergaard, Henry.	34	Kjøbmand.	Trolle.
953	Østergaard, P.	54	Bærtshusholder.	Jannum.

Tilleggsliste.

Løbe Nr.	Navn.	Ålder.	Kvistsstilling.	Stemme- givning.
1	Anderesen, Poul.	68	Arbeidsmand.	
2	Bach, Chr. P.	30	Gjæstgiver.	
3	Bendixsen, E. C.		Branddirektør.	
4	Bruse, P. Chr.	67	Penf. Lærer.	
5	Christensen, P. Chr.	30	Detaillist.	
6	Christensen, Jens Andreas.	32	Murer.	
7	Frost, M. C.		Fhv. Kjøbmand.	
8	Frost, N. P.	29	Sømand.	
9	Hansen, Jens Carl.	40	Arbeidsmand.	
10	Hansen, K. C.	29	Bager.	
11	Hinrichsen, E. C. M. B.		Toldinspektør.	
12	Jensen, Andreas.	34	Murer.	Jannum.
13	Jensen, G. C.	70	Fhv. Stiksfører.	
14	Jensen, G.	33	Stomager.	
15	Jeppeesen, Chr. Madsen.	34	Arbeidsmand.	
16	Jesperesen, J.	31	Jernbanearbejder.	Jannum.
17	Larsen, K.	33	Fyrbøder.	
18	Lassen, Anders.	29	Mastkvarbejder.	
19	Lyhne, Th. Rabbeek.	38	Bogholder	
20	Mathiasen, Hans.	30	Udsspinder.	
21	Mortensen, Jens Laur.	38	Arbejder.	Jannum.
21a	Nebel, Peter Carl.	30		
22	Nielsen, Chr. Carl.	32	Sømand.	
23	Nielsen, P.	30	Overfællner.	
24	Nielsen, Peder Kristian.	59	Arbeidsmand.	
25a	Nielsen, Hans.	41	Farverfænder.	
25b	Nielsen, Niels Severin.	29	Redaktør.	
26	Pedersen, Hans.	31	Lærer.	
27	Pedersen, Peter Bernf.	30	Arbeidsmand.	
28	Petersen, Joseph Nielsen.	34	Arbeidsmand.	
29	Petersen, N. N.		Stomager.	
30	Poulsen.	34	Murer.	
31	Reenberg, Andr.	37	Sømand.	
32	Steffensen, Chr.	31	Arbeidsmand.	
33	Thomsen.	30	Postbud.	
34	Thøe, Søren.	32	Arbeidsmand.	
35	Zacho, S.	29	Handelsagent.	

ISBN 87-88797-08-2